COVID-19 PANDEMİSİ DÖNEMİNDE

ENGELLİ BİREYLERİN HİZMETLERE ERİŞİMİ

Salgın Döneminde
İzmir Kentinde Yürütülen
Hizmet ve Politikaların
Engelli Hakları Bakımından
İzlenmesi Raporu
11 Mart 2020 - 1 Haziran 2020

YAZAN: ÖZLEM KARA & ARAŞTIRMACI: PELİN YİRİ
KATKI SUNANLAR:
ENGEL-SİZ YAŞAM DERNEĞİ- EZGİ ECE AŞKINGİL

Engel-siz Yaşam Derneği

Sabiha-Hasan Yavaş Engelliler Merkezi

Aktepe Mah. Altan Aydın Cad. No:47/1

Gaziemir / İzmir

Telefon: +90 232 265 4477 | e-posta: bilgi@esyd.org

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR 4
ARAŞTIRMANIN AMACI 5
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ 7
Araştırma Süresince Karşılaşılan Sorunlar 9
Araştırmada Kullanılan Araçlar ve Kaynaklar 10
A - Bilgi Edinme Başvuruları 10
B - Yerel Medya Taraması ve Verilerin Değerlendirilmesi 21
C - Sivil Toplum Kuruluşları Tarafından Yapılan Çalışmalar 23
ANKET VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 26
SONUÇ ve TESPİTLER 39
KAVRAMSAL ÇERÇEVE 44
Uluslararası Hukuk Kaynakları ve COVID-19 45
Birleşmiş Milletler Kaynakları 46
İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 46
Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme 47
Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi 48
Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Kaldırılması Sözleşmesi 49
BM Engelli Kişilerin Haklarına İlişkin Uluslararası Sözleşme 50
Avrupa Konseyi Kaynakları 52
Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 52
COVID-19'la Mücadelenin Ayrımcılıkla Mücadele, Çeşitlilik ve İçerme Boyutları: Avrupa Konseyi Ayrımcılığın Önlenmesi, Çeşitlilik ve İçerme Yönlendirme Sekreterliği (CDADI) tarafından hazırlanan Tanıtım Notu 53
Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi - İstanbul Sözleşmesi 54
Sosyal Koruma Kaynakları 55
COVID-19 Tedbirlerinde Engelliliği Kapsayıcı Sosyal Koruma 55
Politika Özeti: Engellileri İçeren Bir COVID-19 Yanıtı 57
Ulusal Hukuk Kaynakları ve COVID-19 60
Anayasa 60
Engelliler Hakkında Kanun 61
Umumi Hıfzıssıhha Kanunu 62
İl İdaresi Kanunu 63
Belediye Kanunu 63
Büyükşehir Belediyesi Kanunu 64
Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun 65
Türk Ceza Kanunu 67

Bulaşıcı Hastalıklar Sürveyans ve Kontrol Esasları Yönetmeliği 68
Cumhurbaşkanlığı Genelge ve Kararları 70
Genelgeler 70
İzmir İl Pandemi Kurulu Kararları 71
AÇIKLAYICI SÖZLÜK: HAKLAR VE TANIMLARI 75
Yaşam Hakkı 76
Sağlık Hakkı 77
Erişilebilirlik Hakkı 77
Barınma Hakkı 79
Katılım Hakkı 80
Kadına Yönelik Şiddet ve Şiddet Tanımları 80
Kadına Yönelik Şiddet 80
Fiziksel Şiddet 81
Psikolojik Şiddet 81
Ekonomik Şiddet 82
Cinsel Şiddet 82
Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizmaları 82
İhbar Hatları 83
Sağlık Kuruluşları 83
Cumhuriyet Savcılıkları ve Aile Mahkemeleri 84
Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) 84
Kadın Sığınakları ve Danışma Merkezleri 85
EKLER 86
EK 1 - Belediyelere Gönderilen Bilgi Edinme Başvuru Dilekçesi Örneği 87
EK 2 - Kurumlardan Gelen Cevaplar 89
EK 3 - Anket Formu 95
EK 4 - Anket Yanıtları Verileri 98
EK 5 - Medya Haberleri 111

KISALTMALAR

AÇSHM	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğü
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
BM	Birleşmiş Milletler
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
EHK	Engelliler Hakkında Kanun
EHİS	Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi
ESKHS	Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi
ENGKAD	Engelli Kadın Derneği
İHEB	İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
İstanbul Sözleşmesi	Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi
MSHS	Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SYD	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma
ŞÖNİM	Şiddet İzleme ve Önleme Merkezi
TCK	Türk Ceza Kanunu
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
TOHAD	Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği
UNPRDP	Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Ortaklığı
İLO	Uluslararası Çalışma Örgütü
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
IDA	International Disability Alliance [Uluslararası Engelliler İttifakı]

ARAŞTIRMANIN AMACI

Engel-Siz Yaşam Derneği 2003 yılında İzmir'de kurulmuş, başta üyeleri olmak üzere, yerelde ve ulusal düzeyde engelli bireylerin eğitim, sağlık, istihdam, bağımsız yaşam gibi hayatın tüm alanlarında evrensel ilkeler doğrultusunda sahip oldukları hakları ayrımcılığa maruz kalmadan tam ve eşit kullanabilmelerini amaçlayan bir özsavunuculuk örgütüdür.

Engel-Siz Yaşam Derneği'nin kuruluş amacı, başta ortopedik engelliler olmak üzere engelli bireylerin sorunlarını araştırmak, engellileri toplumsal yaşama dahil edecek çalışmalar yapmak ve engelli hakları konusunda toplumda farkındalık oluşturmaktır. Tüm engellilerin eğitim, sağlık, ulaşım ihtiyaçlarına katkıda bulunarak sosyal dayanışmalarını sağlamaktır.

Derneğimiz, kuruluşundan bu yana İzmir'de engelli bireylerin haklarının korunması ve geliştirilmesi konusunda aktif olarak çalışmakta, hem diğer sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte hareket etmekte hem de başta Gaziemir Belediyesi olmak üzere yerel yönetimlerin ve kamunun engellilerle ilgili politikalarının oluşturulması, uygulanması ve izlenmesi süreçlerinde aktif olarak yer almaktadır. Ayrıca, derneğimizin üyesi olan ya da hedef kitlesinden engelli bireylerin kamu ile ilişkilerinde aracılık yapmakta, sorun çözümü için etkili müdahalelerde bulunmaktadır.

Son yıllarda dernek çalışmalarımızda engellilerle ilgili politikaların izlenmesine ve ortopedik engelliler ile diğer engelli grupların rehabilitasyonuna ve sosyalleşmesine yönelik etkinliklere ağırlık vermekteyiz. Bu kapsamda derneğimiz Gaziemir Belediyesi'nin stratejik planına görüş vermiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi ve AÇSPB İl Müdürlüğü'nün erişilebilirlikle ilgili komisyonlarında aktif rol üstleniyoruz; bu komisyonlar kapsamında şehirde kamusal alanların ve toplu taşıma araçlarının erişilebilirliğinin denetlenmesine yönelik raporlamada yer alıyoruz ve sorunlu yerlerde iyileştirmeler yapılması için savunuculuk faaliyetleri yürütüyoruz. Ayrıca Kent Konseyi'nin aktif bir üyesiyiz. Engelliler ile yakınlarının sosyalleşmesi amacıyla sinema, tiyatro, piknik, engellilerin erişimine uygun koşullarda tatil imkanlarının yaratılması gibi etkinlikler yapmak-

tayız. Üye ve yakınlarının bilgilendirilmesine yönelik seminerler düzenlemekteyiz (dilekçe hakkı, istihdam hakkı, engelli haklarına dair sözleşme, vb). Hak temelli çalışmalar çerçevesinde yasa çıkarıcıların konuya ilgisinin yüksek tutulması ve farkındalık yaratılması amacıyla Türkiye genelinde yürütülen engelli hakları çalışmalarına da destek vermekteyiz.

Engelli bireyler de diğer bireylerle aynı insan hak ve özgürlüklerine sahip olmalarına karşın, bu haklarını kullanmak istediklerinde çeşitli engellerle karşılaşmaktadırlar. Temel insan haklarından yararlanmak engelli bireyler söz konusu olduğunda, ortaya çıkan çeşitli uygulamalar ile farklı muameleler, engelli bireylere yönelik ayrımcı sonuçlar doğurmaktadır. Engelli bireylerin temel insan haklarından yararlanabilmeleri, temel hizmetlere erişebilmeleri için kamu idaresi koruma, saygı gösterme ve yerine getirme yükümlülüklerinin hayata tam anlamıyla geçirmemektedirler. Bunun yanısıra, gerek kamu idaresi gerekse yerel yönetimlerin katılım mekanizmalarını işletmeyerek ihtiyaç ve hak odaklı, sürekliliği olan politikalar üretmekten uzak yaklaşımları nedeniyle engelli bireyler, üretilen hizmetlerden diğer bireylerle eşit koşullarda yararlanamıyorlar. Bu gibi nedenlerle engelli bireyler, toplum yaşamına tam ve etkin şekilde katılamayarak, "dışarıda kalmaktadır".

Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve DSÖ tarafından 12 Mart 2020 tarihinde küresel salgın olarak tanımlanan, sonrasında tüm dünyayı etkileyen COVID-19 salgını sürecinde, ülkemizde de salgının etkisinin azaltılması ve salgınla mücadele amacıyla çeşitli kısıtlama ve uygulamalar hayata geçirildi. Sözkonusu kısıtlama ve uygulamaların engelli bireyler üzerinde daha fazla olumsuz sonuç ortaya çıkardığı gözlenmektedir. Ancak bu olumsuz sonuçların tam anlamıyla ortaya çıkarılabilmesi için bir izleme ve raporlama çalışması yapılması gereği ortadadır. Aksi durumda somut verilerden uzak, daha çok varsayımsal ve kuramsal bir çerçeveye oturtulmuş sonuçlar çıkarmak kaçınılmazdır.

Bu nedenle, elinizdeki izleme çalışması İzmir kentinde yaşayan, bedensel engelli bireylerin COVID-19 sürecinde ortaya çıkan ihtiyaçlarını görünür kılmak yanında, özellikle, yaşam, erişilebilirlik, barınma, sağlık ve katılım haklarına ilişkin ihtiyaçlar ile bedensel engelli kadına yönelik şiddeti tespit etmeyi hedeflemektedir.

Bu nedenlerle izleme çalışması, İzmir kentinde yaşayan ve değişik yaş gruplarından, farklı eğitim durumu, sosyal statü ve cinsiyet-cinsiyet kimliğine sahip yetişkin bedensel engelli bireylerin Türkiye'de ilk COVID-19 vakasının açıklandığı 11 Mart 2020 tarihinden 1 Haziran 2020 tarihine kadar olan dönemde gündelik yaşamlarını sürdürme, yaşam, sağlık, erişebilirlik, barınma ve katılım hakları ile bedensel engelli kadına yönelik şiddet yönünden durumlarını incelemeyi hedeflemiştir. Bu hakların araştırmamızda hangi kapsamda ele alındıklarına da çalışmanın sonunda yer alan açıklamalı sözlükte yer verdik.

Ayrıca genel durumun bir resmini sunabilmek ve araştırmanın içine oturduğu kavramsal çerçeveyi verebilmek için araştırmanın sonuna destekleyici metinler eklenmiştir. Öncelikli olarak COVID-19 süreci ile ilgili ulusal ve uluslararası hukuk kaynakları ayrı bir kaynak bölüm haline getirildi. Ayrıca çalışmanın dayandığı bilgi edinme başvurusu ve anket örnekleri ile örnek haberler ek olarak verildi. Bilgi edinme başvurularına verilen yanıtların belgeleri görsel olarak sunuldu.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

İzmir'de yaşayan bedensel engelli bireylerin COVID-19 pandemisi sürecindeki ihtiyaçları ve bedensel engelli kadınlara yönelik şiddetin izlenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma, 11 Mart 2020 - 1 Haziran 2020 tarihleri arasındaki dönemi kapsamaktadır. Elbette engelli bireylerin karşılaştığı sorunlar oldukça geniş bir yelpazeye yayılıyor. Ancak araştırmayı yaşam, erişim, sağlık, barınma, katılım hakları ile bedensel engelli kadınlara yönelik şiddeti ile sınırlandırmak durumunda kaldık. Ayrıca coğrafi olarak da Engel-siz Yaşam Derneği'nin faaliyetlerini yürüttüğü İzmir'de yaşayan ve bedensel engeli bulunan yetişkin bireyleri hedef kitle olarak belirledik. Bu kapsam ve coğrafi bölge daraltmasına ek olarak araştırmanın odaklandığı dönemi, Türkiye'de ilk vakanın açıklandığı tarihten itibaren yaklaşık 3 aylık kısa bir dönemi kapsayacak şekilde sınırladık. Bu durum raporlama tekniği bakımından hem pratik hem de teknik bir zaruretti. Ancak bütün bunlar, engelli bireylerin pandemi sürecinde karşılaştıkları sorunların çeşitliliğinin burada incelenen sorunları katbekat aştığı gerçeğinin gözden kaçırılmasına neden olmamalıdır.

Ne yazık ki Türkiye'de yaşayan engelli bireylere ilişkin istatistiki veriler resmin tamamını vermekten çok uzak. Üstelik farklı kurumların istatistiki çalışmalarını yaparken kullandıkları birbiri ile uyumlu olmayan ölçütler durumun daha da karmaşık bir hal almasına neden oluyor.

Engelli bireylerin genel nüfusa oranı verilirken ağırlıklı olarak TÜİK'in 2002 yılın yaptığı "Türkiye Özürlüler Araştırması"na atıf yapılıyor ve %12,79 oranı veriliyor.

Özürlü olan nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %12,29'dur. Ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel özürlülerin oranı %2,58 iken süreğen hastalığı olanların oranı ise %9,70'tir. [1]

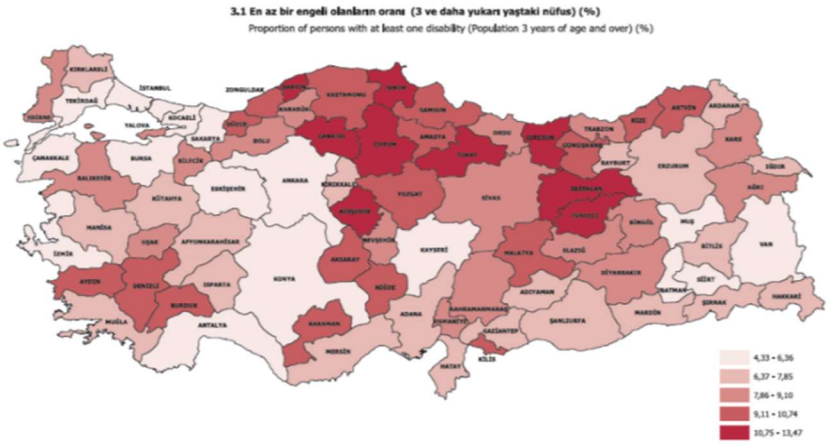
[1] https://kutuphane.tuik.gov.tr/pdf/0014899.pdf

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın 2011 yılına ilişkin "Nüfus ve Konut Araştırması"nın Engellilik bölümünde kullanılan verilere göre ise bu oran en az bir engeli olan 3 yaş ve üzeri bireyler için %6,9'dur.

2011 Nüfus ve Konut Araştırması (NKA) sonuçlarına göre, en az bir engeli (görme; duyma; konuşma; yürüme, merdiven inme-çıkma; bir şeyler taşıma-tutma; yaşıtlarına göre öğrenme-hatırlama gibi) olan nüfusun (3 ve daha yukarı yaş) oranı %6,9'dur. Erkeklerde %5,9 olan bu oran, kadınlarda %7,9'dur.

Konuya yaş grupları açısından bakıldığında, 10-14 yaş grubunda %2,1 olan en az bir engele sahip olma oranının, 20-24 yaş grubunda %2,7'ye, 30-34 yaş grubunda %3,2'ye, 40-44 yaş grubunda %5,1'e, 50-54 yaş grubunda %8,8'e, 60-64 yaş grubunda %16,5'e, 75 ve daha yukarı yaşlarda ise %46,5'e çıktığı görülmektedir.[2]

İzmir kenti özelinde taradığımızda ise Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün "Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni"nin Mart 2020 sayısında yer alan verilerden İzmir'in aşağıdaki haritadan da takip edilebileceği üzere diğer pek çok kentle karşılaştırıldığında en az bir engeli olan bireyler bakımından oransal olarak daha düşük bir engelli nüfusa evsahipliği yaptığını anlıyoruz.[3]

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İzmir İl Müdürlüğü'nün bilgi edinme başvurumuza 9 Temmuz 2020 tarihinde verdiği yanıta göre de İzmir kentinde evde engelli bakım desteği alanlar, kurumlarda bakımı hizmeti alanlar ve engelli kimlik kartı sahiplerinin toplam sayısı 177.660 kişi. Bu sayıya engelli evde bakım ücreti alan bedensel engelli 3.333 kişi dahil değil. Bu istatistiki verinin alt kırılımlarına baktığımızda ise engelli bakım ücreti alan kişi sayısının 17.630 olduğunu öğreniyoruz. Engelli kurum bakımından yararlanan engelli birey sayısı ise 1.058 kişi. İşlemleri yapılıp engelli kimlik kartı verilen kişilerin sayısı ise 158.972; ne var ki verilen yanıttan bu kişilerin cinsiyete göre dağılımına ilişkin müdürlüğün elinde istatistiki veri olmadığını da öğreniyoruz.

[2] https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/5677/nufus-ve-konut-arastirmasi-engellilik-arastirma-sonuclari.pdf

[3] https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/42250/istatistik-bulteni-2020-mart.pdf

Destek	Toplam	Kadın	Erkek
Bakım ücreti	17.630	9.379	8.251
Evde bakım ücreti	3.333	1625	1728
Kurum bakımı	1.058	381	677
Engelli kimliği	158.972	---	---

Engelliler açısından hayatın her anında zaten çok önemli olan sosyal koruma salgının ortaya çıkması ile daha da büyük önem kazanmıştır. Sosyal koruma sistemlerinin çoğunun COVID-19 karşısında aldıkları tedbirler, engelli bireyleri desteklemesine yardımcı olabilecek birçok unsur içerebilmektedir. Pandemi gibi olağanüstü dönemler, yapılan düzenleme ve alınacak tedbirlerle yaşamın olağan akışının devam edebilmesi için özel planlamalar gerektiriyor. Yaşanan deneyim, böylesi kriz dönemlerinde sürecin işleyişinde ortaya çıkacak sorunlarla baş edilebilmek için ülkemizde önceden öngörülerek, ulusal ve yerel düzeyde hazırlanmış bir planlamanın mevcut olmadığını ortaya çıkarmıştır. Şüphesiz, olağanüstü dönemlerde dezavantajlı gruplar arasında bulunan ve özel gereksinimleri olan bireyler olan engellilerin ihtiyaçlarına özel pek çok düzenleme yapılması zorunludur. Bu çalışma ile en azından İzmir kenti özelinde mevcut durumun bir resmini çizmeyi amaçlıyoruz.

Araştırma Süresince Karşılaşılan Sorunlar

Öncelikle belirtmek gerekir ki araştırma için öngörülen süre, hele ki araştırma konusu esas alındığında kapsamlı veri toplamak ve değerlendirilmesini yapmak bakımından oldukça kısa olduğunu kabul etmeliyiz. Her ne kadar araştırmaya konu zaman dilimi görece kısa bir dönem olsa da sürenin kısa olması çok boyutlu böylesi bir soruna ilişkin veri toplanması için genel bir sorun oluşturduğu ifade edilebilir.

Her ne kadar bilgi edinme başvurularının önemli bir bölümü, ilgili kurumlara araştırma takvimine uygun şekilde iletilmiş olsa da geri bildirimlerin uzun zaman alması sürecin uzamasına neden olmuştur.

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında hazırlanan dilekçeler, başvuruda bulunulan kurumun işini kolaylaştırmak amacıyla bilgi edinme formları eklenerek iletilmiştir. Ne var ki başvuruda bulunulan belediyelerin neredeyse tamamı iletilen başvuruların ilgili yazı işleri müdürlükleri aracılığıyla değil de CİMER üzerinden yapılması gerektiği gerekçesiyle geri çevirmişlerdir. Bu durum, ilgili kurumlardan bilgi alabilme olanağını zorlaştırmış ve sürecin uzamasına yol açmıştır.

Araştırmada Kullanılan Araçlar ve Kaynaklar

Araştırmada İzmir kentinde yaşayan engelli bireylerin COVID-19 pandemisi sürecinde haklara erişimde yaşadıkları sorunlar ile bu sorunların aşılmasına yönelik alınan tedbirlerin belirlenmesi için 4 araç kullanıldı:

1. Bilgi Edinme Başvuruları
2. Anket
3. Yerel Medya Taraması
4. STK'ların Yaptığı Çalışmalar

Bu araçlardan ilk ikisi doğrudan çalışmaya girdi sağlarken son ikisi araştırmanın çerçevesinin oluşturulmasına ve genel durumun anlaşılmasına katkı sağlamıştır.

İzmir kentinde yaşayan farklı yaş, cinsiyet-cinsiyet kimliği, eğitim ve sosyal statüden yetişkin 101 bedensel engelli birey ile telefonla görüşülerek anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Verilerinin analizine bir sonraki bölümde yer verilmiştir.

Bilgi edinme başvurularında sorun alanlarıyla ilgili doğrudan muhatap olan kamu kurumları hedeflenmiştir. Öncelikli olarak İzmir Valiliği, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İzmir İl Müdürlüğü, Sağlık İl Müdürlüğü, Emniyet İl Müdürlüğü, İŞKUR İl Müdürlüğü'ne bilgi edinme başvurusu yapılmıştır.

Ayrıca İzmir Büyükşehir Belediyesi ile geleneksel olarak İzmir'in merkez ilçeleri kabul edilen Konak, Buca, Gaziemir ve Karşıyaka ilçe belediyelerine bilgi edinme başvuruları yapılmıştır.

Medya taramasında ise İzmir kentinde yayınlanan ve engellilerle ilgili daha çok habere yer verdiği bilinen Engellim Sesi, Ege Olay ve Yeni Gün gazetelerinin 2020 yılının Mart, Nisan ve Mayıs aylarında yayınlanan nüshaları taranmıştır. Böylelikle basılı ve çevrimiçi nüshalar incelenerek COVID-19 sürecinde engellilere yönelik olarak yayınlanan haberler belirlenmiştir.

COVID-19 pandemisi ile mücadele kapsamında alınan tedbirler ile üretilen politikaların izlenmesi ve raporlanması alanında başka STK'ların da çalışma yaptığı görülmüştür. Alınan önlemler ve bunların engelli bireyler ile engelli kadın bireyler üzerindeki etkileri üzerine özel raporlar ya da bilgi notları hazırlandığı gibi ayrımcılıkla mücadele ve engelli bireyleri kapsayan uluslararası metinlerin çevirisi de gerçekleştirilmiştir. Ayrıca çeşitli STK'lar tarafından da COVID-19 sürecinin özellikle engelli kadınlar üzerinde ortaya çıkardığı etkileri de kapsayan değerlendirme çalışmaları ortaya konmuştur.

A - Bilgi Edinme Başvuruları

Araştırma kapsamında COVID-19 pandemisi sürecinde 11 Mart 2020 - 1 Haziran 2020 tarihlerini kapsayan yerel düzeyde kamu idaresi ve belediyeler tarafından herhangi bir çalışma bulunup bulunmadığının, bulunmakta ise gerçekleştirilen bu hizmet ve düzenlemelerin engelli bireyler (özelde ortopedik engelli bireyler) üzerinde ortaya çıkardığı etkinin gerçekçi bir şekilde tespit edilebilmesi bilgi edinme çalışmasının çerçevesini oluşturmuştur.

Yapılan bilgi edinme başvurularına oldukça ayrıntılı ve kapsamlı yanıtlar verildiği gibi herhangi bir bilgi ya da veri içermeyen yanıtlar verildiği de görülmüştür. Bu kapsamda bilgi edinme başvurularına verilen yanıtların bir değerlendirmesini yapıp gelecekte yapılabilecek bir karşılaştırmalı çalışmaya taban oluşturması bakımından soruların ve yanıtların dökümünü de aşağıda sunuyoruz.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İzmir İl Müdürlüğü'nce bilgi edinme başvurunsa verilen yanıttaki veriler incelendiğinde engelli bireylere yönelik olarak ayrıntılandırılmış ve analizine olanak sağlayacak istatistiki verilerin tutulduğu bir veri takip sistemlerinin olmadığı görülmektedir. COVID-19 pandemisi sürecinde, kurumlarında kalan ya da kurum hizmeti alan engelli bireylerle ilgili bu bireylerin ihtiyaçları özelinde hizmet üreterek takip sistemi oluşturmadıkları, yalnızca süreçle ilgili genel tedbirler alındığı, engelli bireylerin ihtiyaç ve mevcut engel durumlarına özel bilgilendirme çalışması yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Kurumdan ekonomik destek talebinde bulunan bireylerle ilgili olarak engelli verisi de alınamamıştır. Kurum, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ile ortak çalışma yürütmektedir. Bilindiği üzere Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının idari yapılanması içerisinde yer almamakta olup denetimleri Vakıflar Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Ancak bu vakıflar üzerinden yapılan maddi yardımlarla ilgili olarak istemlerin takiplerinin yapılmadığı, bu konudaki bilgi edinme istemlerinin doğrudan kaymakamlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına yönlendirilmiştir. Bu koordinasyonsuzluk, kurumlar arasında işbirliği ile kısa sürede çözüme kavuşturulabilecek pek çok durumda sürecin uzamasına ya da olumsuz sonuçlanmasına neden olabilmektedir.

Şiddete uğrayan engelli kadınlar, kadın konukevlerine yerleştirilmeyerek istemleri halinde ve engel durumlarına göre engelli bakım merkezlerine yerleştirilmektedir. Bu uygulama, engelli kadınların özellikle şiddetle mücadele mekanizmalarına ulaşma ve bu mekanizmalardan yararlanmaları konusunda eşitlikçi olmayan, ayrımcı bir ortama sürüklenmeleri sonucunu doğurmaktadır. Aynı şekilde, şiddet gören engelli kadınların durumları ve hangi desteklerden yararlandırıldıkları konusunda veri takibi yapılmamış olması da engelli kadınların yaşam, barınma, sağlık gibi temel insan haklarının ihlali sonucunu doğurmaktadır.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İzmir İl Müdürlüğü'nün bilgi edinme başvurusuna verilen cevaplar değerlendirildiğinde COVID-19 pandemisi sürecinde gerçekleştirilen uygulama ve kontrollerde engelli bireylerin engellilik durumları ya da ihtiyaçları özelinde herhangi bir kapsayıcılığın bunmadığı ortaya çıkmaktadır. Virüsten korunma ve mücadele konusunda engelli bireylerin engel durumlarına uygun bilgilendirici araç ve materyal kullanılmadığı gibi sağlık personeline yönelik olarak da engelli bireylerle ilgili farkındalık çalışmaları yapılmamıştır. Virüse yakalanan engelli hasta verisi bulunmadığı, engelli hastaların takip ve tedavi süreçlerine yönelik herhangi bir bilgi ya da veri paylaşılmadığı tespit edilmiştir.

İŞKUR İzmir İl Müdürlüğü tarafından verilen cevap değerlendirildiğinde kurumunu engelli bireylerle ilgili politika üreterek takip yapabilmesine olanak sağlayacak istatistiki bilgi ya da veriye sahip olmadığı ortaya çıkmıştır. Virüsle mücadele sürecinde özellikle yaşam hakkını doğrudan etkileyen ekonomik gelir durumunun engelliler yönünden değerlendirilebilmesi, bu konuda veri tabanına sahip olması ve kayıtlı bireylerle ilgili takip

yapmakla yükümlü bulunan kurumun, ihtiyaçlara uygun faaliyet göstermekte yetersiz olduğunu tespiti yapılabilir.

Ayrıca kurumun, kayıtlı engelli bireyler arasında da engelli erkek ve engelli kadınlara dair ayrı veri takibi yapmıyor olması, kurumun engelli kadınlar yönünden toplumsal cinsiyet anaakımlaştırma stratejisi olmadığı, varsa da bunun hayata geçirilebilmesini engelleyici bir çalışma pratiğini benimsediği sonucunu doğurmaktadır.

Emniyet İl Müdürlüğü, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 21. maddesine atıfla talep edilen bilgilerle ilgili olarak "özel hayatın gizliliği kapsamında, açıklanması halinde, kişinin sağlık bilgileri ile özel ve aile hayatına şeref ve haysiyetine, mesleki ve ekonomik değerlerine, haksız müdahale oluşturacak bilgi ve belgeler, bilgi edinme kapsamı dışındadır." yanıtı verilmiştir. Oysa bilgi edinme istemine konu verilerin kişilerin özel hayatlarına dair nitelikte veriler değildir, bilgi edinme başvurusu incelendiğinde kişisel herhangi bir veri isteminde bulunulmadığı görülmektedir. Kurumca bilgi edinme istemimizin geri çevrilmesinin yasal ve hukuki dayanaktan yoksun olduğunu belirtmek gerekir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin cevapları incelendiğinde yetki ve görev alanlarında yaşayan engelli / bedensel engelli bireylerle ilgili verilere sahip oldukları görülmektedir. Ancak bu verilerin, engelli bireylere yönelik hizmet ve politika üretimi ile engelli bireylerin kent yaşamına etkili ve eşit katılmalarına olanak sağlayacak şekilde kullanılıp kullanılmadıkları anlaşılamamaktadır. Üstelik, mevcut veri sistemlerinin COVID-19 süreci öncesi ve sonrası dönemde farklı gereksinimleri bulunan engelli bireylerin sistematik takibini yapmak amacıyla kullanılmadığı anlaşılmaktadır.

Bilgi edinme başvurusuna verilen yanıttan COVID-19 sürecinde Büyükşehir Belediyesi tarafından bilgilendirme aracı olarak yazılı afiş / broşür kullanıldığı, billboardlarda bilgilendirmeler yapıldığı, belediyenin sosyal medya hesaplarının bilgilendirme için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, İBB web sayfası ve BİZİZMİR web sayfaları da kullanılmaktadır. İşaret dili tercümanları aracılığıyla da işitme engelli bireyler ile görüntülü görüşmeler yapılmaktadır. Ancak kullanılan bilgilendirme araçlarının farklı engellere sahip bireyler bakımından eksiklikler olduğu görülmektedir. Ayrıca okumayazma bilmeyen bireyler için kapsayıcı olmadığı gibi işitme, görme engelli bireyler ve farklı ihtiyacı bulunan diğer gruplar için de yeterli olmadığı belirtilebilir.

Büyükşehir Belediyesi tarafından engelli bireylerin eşit yurttaşlar olarak kent yaşamına katılabilmeleri ve belediye hizmetlerinden sorunsuz yararlanabilmeleri yönünde olumlu değerlendirilebilecek çeşitli çalışmalarının olduğu, ancak bu çalışmaların engelli hakları anaakımlaştırması perspektifiyle gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği belirlenememektedir. Ayrıca, engelli bireylerin yaşamlarını doğrudan etkileyen konularda sürece katılımlarının yalnızca sivil toplum kuruluşları ve engelli vakıfları aracılığıyla gerçekleşmesi de katılım süreçlerinin aktif olarak işletilmesi bakımından yeterli değildir. Bu anlamda anket, doğrudan görüşmeler, ihtiyaç analizleri gibi farklı katılım araçlarının kullanılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda yapılan değişiklik ile il genelindeki tüm ilçe belediyeleri artık büyükşehir altında yer almaktadır. Bugün itibariyle İzmir ilinde toplam 30 ilçe belediyesi bulunmaktadır. Ancak çalışmamız İzmir kent merkezi odaklandığından tüm ilçe belediyelerine araştırmanın konusuyla ilgili olarak bilgi edinme başvurusu yapılmamıştır. Bilgi edinme başvuruları yalnızca -yukarıda da belirttiğimiz üzere- geleneksel olarak İzmir'in merkez ilçeleri kabul edilen Konak, Buca, Gaziemir ve Karşıyaka ilçe belediyelerine yapılmıştır. Ne yazık ki raporun hazırlanması sürecinde Karşıyaka ve Buca ilçe belediyelerinden bilgi edinme başvurularımıza yanıt verilmedi. Buca ve

Karşıyaka belediyelerine yapılan bilgi edinme başvuruları ile ilgili dilekçeler, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında yapılmış olduğu gerekçesiyle ilgili belediyelerin ilgili birimleri aracılığıyla kabul edilmeyerek CİMER'e yönlendirilmiştir. Ancak projenin tamamlanması öncesinde bu başvurulardan sonuç almak olanaklı olamamıştır.

Gaziemir Belediyesi'nin bilgi edinme başvuru cevapları incelendiğinde belediye sınırları içerisinde yaşayan engelli bireylerle ilgili veri sahibi oldukları görülse de mevcut verilerin, engelli bireylerin ihtiyaçlarına dair politikalar üreterek hizmete dönüştürülmesi amacıyla kullanılmadıkları görülecektir. Üstelik COVID-19 süreci ile birlikte belediyenin engellilerle ilgili politika ve hizmetlerinde herhangi bir değişikliğin meydana gelmediği anlaşılmaktadır. Yerel yönetimler tarafından katılım süreçleri de işletilerek sürece özgü, engelli bireylerin ihtiyaçları özelinde araştırma ve ihtiyaç analizi yapılarak ihtiyaç ve katılım odaklı hizmetler üretilebilir. Ancak belediyenin verdiği yanıtta, sunulan hizmetler ile yürütülen faaliyetlerle ilgili olarak engelli bireylerin yaşamlarını doğrudan etkileyen ya da etkileyebilecek konularda engelli bireylerin kararlarına başvurulmadığı, yalnızca "onların dinlendiği" belirtilmiştir. Engelli bireylere yönelik eşitlikçi ve katılımcı bir yaklaşımdan çok yardım odaklı bir yaklaşım sergilenmektedir.

Gaziemir Belediyesi'nin bir kadın danışma merkezi bulunmasına rağmen merkeze başvuruda bulunan ve danışmanlık desteği alan engelli kadınlarla ilgili herhangi bir veri takibi yapılmadığı belirtilebilir. Maalesef, pek çok belediye tarafından, kadınlara danışmanlık desteği vermek üzere kurulan kadın danışma merkezlerinde engelli kadınlarla ilgili veri takibi yapılmamakta, özellikle başvuru süreçlerinde engellilik durumu değerlendirilmemektedir. Bu nedenle şiddet karşısında daha korumasız durumda bulunan engelli kadınların desteklenmesi olanakları azalmaktadır.

Bilgi edinme başvurumuza yanıt veren diğer ilçe belediyesi ise Konak İlçe Belediyesi oldu. Öncelikle belirtmeliyiz ki bilgi edinme başvuru formunda yer verilen soruların önemli bir kısmı cevaplanmamıştır. Belediyenin sınırları içerisinde yaşayan engelli bireylerle ilgili olarak herhangi bir veri bulunmadığı ve bu konuda bir takibin yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bilgi edinme istemine verilen cevapların kapsamına bakıldığında ise yalnızca yardım ve bağış temelli hizmetlerin öne çıktığı görülmektedir. Bu durum Konak Belediyesi'nin hizmet üretirken engelli bireylerin toplum yaşamına tam ve etkin katılımları konusunda bir stratejik yaklaşımının bulunmadığını göstermektedir.

Belediye hizmetlerinin engelli bireyler için kapsayıcı bir perspektiften uzak olması yanında engelli bireyler yönünden eşitlikçi ve katılımcı mekanizmaların işletilmediği anlaşılmaktadır. Bilgi edinme başvurusuna cevaben gönderilen yazıda engelli bireylerle ilgili hizmetler ifade edilirken sürekli şekilde "engelli bireylerimiz" ifadesinin kullanılması da engelli bireylere yönelik bakış açısını sergilemektedir.

Bu noktada belirtmek gerekir ki bilgi edinme başvurusunda bulunulan belediyeler tarafından verilen cevaplar, resmi yazı standartları bakımından düşük nitelikli belgelerdir.

İzmir Valiliği'ne 07 Ağustos 2020 tarihinde dilekçe ile yapılan bilgi edinme başvurusu ile İzmir Valiliği İl Vefa Grubu'ndan destek talebinde bulunan engelli / bedensel engelli birey sayısı ile bu bireylerin ne tür destek isteminde bulunulduğu sorulmuştur. Başvuru öncesinde valilik yetkilileri ile gerçekleştirilen şifahi görüşmelerde bilgi istenilen konularda herhangi bir veri sistemleri bulunmadığı bilgisi paylaşılmıştır. Ancak resmi başvuru ile yanıt alma yoluna gidilmiştir. Ne var ki izleme çalışması süresi içinde ilgili başvurunun sonuçlandırılması olanaklı olamamıştır.

Bilgi Edinme Başvuru Soruları ve Yanıtları

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne:

1 Temmuz 2020 tarihinde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne 2010/03 evrak numarasıyla bilgi edinme başvurusunda bulunulmuştur. Başvuruda aşağıdaki konularda bilgi talep edilmiştir:

- Kentte yaşayan engelli bireylerin sayısı, yaşı, cinsiyeti, engel türü, gelir ve çalışma durumuna ilişkin istatistiki bilgi
- COVID-19 salgını öncesinde engelli bireylere (özelde de ortopedik engelli bireylere) sunulan hizmetler
- COVID-19 süresince, engelli bireylere yönelik (özelde de ortopedik engelli bireylere yönelik) sunulan hizmetlerde meydana gelen değişiklikler
- Kurum bünyesinde faaliyet veren rehabilitasyon merkezlerine gelen ortopedik engelli bireylerin durumlarının COVID-19 süresi boyunca takip şekli
- Rehabilitasyon merkezlerinden yararlanan ortopedik engelli kadın ve erkek sayısı ile bu sayılarda COVID-19 ile yaşanan değişiklik
- Engelli bakım merkezlerinde yaşayan yetişkin engelli bireylerin (özelde ortopedik engelli bireylerin) yaş, cinsiyet ve engel türlerine ilişkin veriler
- Bu bireylere yönelik olarak pandemi dönemi süresince alınan tedbirler
- , COVID-19 sürecinde kuruma kayıtlı engelli bireylere yönelik bilgilendirici hizmetler
- COVID-19 döneminde yapılan ekonomik destek uygulamalarına başvuruda bulunan engelli birey (özelde ortopedik engelli birey) sayısı ve yapılan yardımların türleri
- 1.000 TL yardımdan faydalanan engelli kadın ve erkekler sayısı, ortopedik engeli bulunan kadın ve erkek sayısı
- Kadın konukevlerine 11 Mart2020 - 1 Haziran 2020 tarihleri arasında başvuran engelli kadın (ortopedik engelli kadın) sayısı ve verilen hizmetler

Başvurumuza 9 Temmuz 2020 tarihinde 37044583-303.99-E.1555633 sayılı yazı ile cevap verilmiştir. Kurumun verdiği yanıtlar yeniden düzenlenmiş olarak aşağıdadır.

177.660 kişi evde engelli bakım ücreti, engelli kurum bakımı ve engelli kimlik kartı uygulamalarından yararlanmaktadır. Bakım ücreti desteği alan kişi 17.630 kişiden 9.379'u kadın ve 8.251'i ise erkektir. Evde bakım ücreti alan bedensel engelli 1.625 kadın ve 1.728 erkek olmak üzere toplam 3.333 kişi bulunmaktadır. Engelli kurum bakımından yararlanan engelli birey sayısı 1058 kişidir. Bunlardan 381' kadın ve 677'si ise erkektir. Engelli kimlik kartı alan 158.972 kişinin ise kadın ve erkek olarak ayrıştırılmış verisi bulunmamaktadır.

Engelli maaşları ile ilgili işlemler kaymakamlıklara bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca yürütüldüğünden bu konuda veri bulunmamaktadır.

COVID-19 süreci ile yukarıda sözü edilen hizmetlerin planlanması ve sunumu sırasında, bazı ek tedbirler alınmıştır.

Kurumlarda bakımdan yararlanan engelliler için ziyaretçi kabulünü durduruldu;

Personel izinleri iptal edilerek vardiya düzenine geçildi;

Kuruluşlara gerekli temizlik ve hijyen malzemeleri sağlandı;

Engellilere ve personele yönelik bilgilendirici afiş / broşür hazırlandı ve görünür yerlere asıldı;

İl Müdürlüğü bünyesinde kriz masası oluşturuldu, kuruluşlarda günde dört defa ateş ölçümü yapılarak takip formu düzenlemesi başlatıldı;

Engelli odalarına ve tek kullanımlık malzeme ile yemek servisi yapılmaya başlandı;

Alo 183 ihbar hattından ya da emniyet ve sağlık teşkilatlarından gelecek taleplerin karşılanmasına için iki adet sosyal izolasyon koğuşu faaliyete alındı;

İl Sağlık Müdürlüğü ile koordineli olarak eğitimler planlanarak gerçekleştiriliyor;

Her vardiya değişiminde personele düzenli COVID-19 testi yapılıyor;

Hastaneye sevk edilen engelli bireyler, hastane süreçlerinin tamamlanması ardından COVID-19 testi yapılarak izolasyon merkezinde misafir ediliyor ve 14 günlük karantina sürecinin tamamlanması ardından yine test yapılarak kuruluştaki odasına alınıyor.

1 Ocak 2020 ve sonrasında süresi dolacak olan engelli sağlık kurulu raporlarının süresine bakılmaksızın ve engelli bireylerin yeni bir engelli sağlık kurulu raporu almalarına gerek kalmaksızın işlemlerine devam edilerek, engelli bireylerin mağduriyet yaşamalarının önüne geçildi.

Engelli evde bakım ücreti iş ve işlemlerinin pandemi nedeniyle hane ziyaretleri yapılamamış olsa dahi evrak üzerinden gerekli değerlendirmeler yapılmak suretiyle devam ettirilerek engellilerin mağduriyetlerinin önüne geçildi.

Engelli kimlik kartı başvuruları alınmaya devam edildi.

COVID-19 sürecinde, İzmir kentinde faaliyet gösteren engelli bakım merkezlerinde kalmakta olan tüm engellilere yönelik olarak sağlık hizmetleri yerinde ziyaret ile sürdürüldü.

Verilen hizmetlerin etkinliğinin değerlendirilmesi amacıyla bakanlıktan gelen veri işleme tablolarının anlık takibi ve analizi yapılıyor. Bunun yanı sıra pandemi sürecinde de kuruluş ziyaretleri yapılamadığından telefon görüşmeleri sıklaştırıldı.

Engelli sağlık kurulu raporuna göre ortopedik engelli olduğu bildirilen 51 kadın ve 65 erkek toplam 116 ortopedik engelli resmi ya da özel kuruluşlardan hizmet almaya devam etmedirler.

Pandemi sürecinde Alo 183 ihbar hattı aracılığıyla ya da emniyet ve sağlık teşkilatları tarafından bildirilen vakaların kuruluş kabul işlemleri oluşturulan sosyal merkezlerinde gerçekleştirildi. Bedensel, ruhsal ya da zihinsel engelli bireylerin müracaat ya da kabul işlemlerinde sayısal olarak önemli bir değişiklik kaydedilmemiştir.

Müdürlüğe bağlı olarak faaliyet gösteren, ikisi sosyal izolasyon merkezi olmak üzere 14 bakım merkezi bulunmakta. İki kuruluş 19 yaş üstü bedensel engelli bireylere yönelik hizmet vermekte.

Sosyal izolasyon kuruluşlarına kabul işlemlerinde engel grubu ayrımı yapılmamakta.

İki bedensel engelli bakım kuruluşunda ve sosyal izolasyon merkezinde, ortopedik engelli 19 yaş ve üzeri 32 kadın ve 55 erkek olmak üzere toplam 87 kişi hizmet almakta.

Diğer engelli bakım merkezlerinde engellilere yönelik izole oda sistemi oluşturuldu, hijyen tedbirleri üst seviyelere çıkarılarak koruyucu ekipman ile hizmet verilmeye başlandı.

Engellilerin kuruluş dışına çıkması kısıtlandı, ziyaretler durduruldu, takip formları oluşturularak günde 4 kez ateş ölçümü yapılıyor.

Alınan kararlar engelli yakınları ile de paylaşılmaktadır.

Kuruluşta kayıtlı engelli bireylere yönelik ilgili bakanlıklarla koordinasyon içinde eğitim materyalleri oluşturuldu.

Personel ve engelli bireylere yönelik hazırlanan bilgilendirme afiş ve broşürleri görünür yerlere asıldı, düzenli aralıklarla bilgilendirme yazıları gönderildi, tüm sosyal hizmet merkezlerine bilgilendirici afiş ve broşürler asıldı, bakanlık tarafından bilgilendirici web sayfası oluşturuldu.

Müdürlük engelli hizmetleri birimine bu tür herhangi bir müracaat olmamakla birlikte, sosyoekonomik destek birimine 10 Mart 2020 tarihinden bu yana e-devlet sistemi üzerinden yaklaşık 53.000 müracaat olmuştur. Fakat müracaatlar sırasında engellilik durumuna ilişkin bilgi paylaşımı yapılmaması nedeniyle istatistiki veri bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra kaymakamlıklara bağlı olarak faaliyet sürdüren Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıf başkanlıklarına ekonomik destek müracaatları olduğu bilinmekle birlikte sayısal verilerin ilgili vakıf başkanlıkları tarafından sağlanması gerekmektedir.

1000 TL yardım müracaatları kaymakamlıklara bağlı faaliyet gösteren Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'na yapıldığından gerekli bilgiler sözkonusu vakıf başkanlıklarından alınabilir.

Müdürlüklerce verilmekte olan engelli bakım ücreti desteği dışında herhangi bir ekonomik destek hizmeti olmadığından bu yönde bir müracaat alınmamıştır.

Engelli sağlık kurulu raporu bulunan kadın bireyler, mevzuat gereği kadın konukevine kabul edilmemekle birlikte talep olması halinde bu bireylerin engelli bakım merkezlerine kabul işlemleri ayrıca değerlendirilmektedir.

Pandemi süresince engelli sağlık kurulu raporu olan kadın müracaatçılar, sosyal izolasyon kuruluşlarına kabul edilmektedirler. Kuruluşlardaki sosyal hizmet uzmanı ve psikologlar tarafından danışmanlık hizmeti, sağlık personeli tarafından hastane sevk ve ilaç takip hizmeti sağlanmaktadır.

İl Sağlık Müdürlüğü'ne:

1 Temmuz 2020 tarihinde İl Sağlık Müdürlüğü'ne 77597242 sayılı bilgi edinme başvurusunda bulunulmuştur. Başvuruda aşağıdaki sorunların yanıtları talep edilmiştir:

Kurumca, İzmir kentinde yaşayan engelli bireylere yönelik olarak COVID-19 sürecinde hangi bilgilendirme araçlarının kullanıldığı

Sürekli tedavi ihtiyacı duyan engelli bireylerin (özelde ortopedik engelli bireylerin) tedavilerinin nasıl takip edildiği

Kentte yaşayan ve COVID-19 tanısı konmuş engelli / ortopedik engelli birey sayısı ile tedavi süreçlerinde destek ihtiyacı duyan bu bireylere sağlanan hizmetler

Müdürlüğe bağlı çalışan sağlık personeline yönelik gerçekleştirilen engelli / engelli kadınlarla ilgili farkındalık ve bilgilendirme çalışmaları ve varsa pandemi sürecinde yapılan özel uygulamalar

Başvurumuza 10 Temmuz 2020 tarihinde 24225203-136.99 sayılı yazı ile cevap verilmiştir. Kurumun verdiği yanıt aşağıdadır.

İzmir kentinde COVID-19 salgınına yönelik koruma ve kontrol önlemleri alınmıştır. Yapılan çalışmalar, Sağlık Bakanlığı Bilim Kurulu tarafından hazırlanan COVID-19 rehberi, İl Hıfzıssıhha Kurulu kararları ve Pandemi İl Kurulu kararları doğrultusunda yürütülmektedir.

COVID-19 hastalığına yönelik koruma ve kontrol önlemleri engelli/ engelli olmayan tüm vatandaşlar için kesintisiz olarak devam etmektedir.

İzmir'de tanı konan her hasta için filyasyon çalışması yapılmaktadır. Belirlenen temaslılara yönelik önlemler alınmakta, hastanın tedavisi sonlanıp iyileşene kadar günlük olarak aile hekimi tarafından takip edilmektedir.

İl Emniyet Müdürlüğü'ne:

1 Temmuz 2020 tarihinde İl Eminiyet Müdürlüğü'ne 2020/04 sayılı bilgi edinme başvurusunda bulunulmuştur. Başvuruda aşağıdaki sorunların yanıtları talep edilmiştir:

İl Emniyet Müdürlüğü'nün bağlı birimlerine 11 Mart 2020 - 1 Haziran 2020 tarihleri arasında engelli kadınlar (özelde ortopedik engeli bulunan kadınlar) tarafından yapılmış şiddet başvurusu içeren şikâyet sayısı ve bu başvuruların nasıl sonuçlandığı

Aynı dönemde 284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun hükümleri gereğince alınan koruyucu tedbir sayısı ve türleri

Başvurumuza 24 Temmuz 2020 tarihinde 80560737-90916-632632-2020/29 sayılı yazı ile cevap verilmiştir. Kurumun verdiği yanıtlar aşağıdadır.

Bilgi edinme başvurusu ile ilgili yapılan incelemede, Bilgi Edinme Kanunu'nun 21. maddesi gereğince, "özel hayatın gizliliği kapsamında, açıklanması halinde, kişinin sağlık bilgileri ile özel ve aile hayatına şeref ve haysiyetine, mesleki ve ekonomik değerlerine, haksız müdahale oluşturacak bilgi ve belgeler, bilgi edinme kapsamı dışındadır." hükmü gereğince yapılan bilgi edinme başvurusunun cevaplanması uygun görülmemiştir.

İŞKUR İl Müdürlüğü'ne:

1 Temmuz 2020 tarihinde İŞKUR İl Müdürlüğü'ne bilgi edinme başvurusunda bulunulmuştur. Başvuruda aşağıdaki sorunların yanıtları talep edilmiştir:

İŞKUR İl Müdürlüğü'ne kayıtlı İzmir kentinde yaşayan

- engelli birey sayısı
- ortopedik engelli birey sayısı

11 Mart 2020 - 1 Haziran 2020 tarihleri arasında işsizlik ya da kısa süreli iş göremezlik maaşı başvurusunda bulunan

- engelli birey sayısı
- ortopedik engelli birey sayısı
- bu başvurulardan kaç tanesinin olumlu sonuçlandığı

Başvurumuza 76020743-100 sayılı yazı ile cevap verilmiştir. Ne yazık ki İŞKUR'un ayrıntılı istatistiki veri tutmadığı ortaya çıkmıştır. Kurumun verdiği yanıt aşağıdadır.

Bilgi edinme istemine konu İl Müdürlüğü'ne kayıtlı engelli iş gücü sayısı Haziran 2020 tarihi itibariyle 7.833 kişidir. Ancak, bilgi edinme isteminde belirtilen diğer hususlarda veri tabanlarında kayıt bulunmamaktadır.

Büyükşehir ve İlçe Belediye Başkanlıklarına:

1 Temmuz 2020 tarihinde İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı ile Buca, Gaziemir, Karşıyaka ve Konak ilçe belediye başkanlıklarına bilgi edinme başvurusunda bulunulmuştur. Başvuruda aşağıdaki sorunların yanıtları talep edilmiştir:

Belediyelerinin sınırları içinde yaşayan

- engelli birey sayısı
- engelli kadın ve erkek sayıları
- ortopedik engeli bulunan kadın ve erkek sayıları

Engelli bireyler için bir danışma merkezi sayısı

Belediyelerce engelli bireylere (özelde ortopedik engeli bulunan bireylere) yönelik hizmetler, bu hizmetlerin yürütülmesinde COVID-19 sürecinde oluşan farklılıklar

COVID-19 döneminde alınan tedbir ve uygulamalarla ilgili olarak engelli bireylerin görüşlerine başvurulup başvurulmadığı

COVID-19 sürecinde gerçekleştirilen hizmetlerle ilgili kullanılan bilgilendirme araçları

Belediyelerin sınırları içinde yaşayan engelli bireylere (özelde ortopedik engeli bulunan bireylere) hizmet veren sürekli ya da gündüzlü bakım ve destek kurumu sayısı, COVID-19 döneminde bu kurumlarda gerçekleştirilen uygulamalar

Yetki ve sorumluluk alanlarında bulunan spor tesisi, sosyal tesis, park vb. gibi alanlardan engelli bireylerin yararlanabilmeleri için COVID-19 döneminde yer verilen özel uygulamalar

Kadın danışma merkezleri sayısı, bu merkezlerin COVID-19 sürecinde faaliyetleri ve bu merkezlere başvuruda bulunan engelli kadın (özelde ortopedik engelli kadın) sayısı

İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne yapılan 16 Temmuz 2020 tarihli ve 2020/10 sayılı bilgi edinme başvurusuna elektronik posta yoluyla cevap verilmiştir. Kurumun verdiği yanıtlar aşağıdadır.

İzmir Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde yaşayan engelli / ortopedik engelli birey sayısı 1.280 engelli kadın ve 2.145 engelli erkek olmak üzere toplam 3.425 kişidir. Ortopedik engelli kadın sayısı 838 ve ortopedik engeli bulunan erkek sayısı ise 1402'dir. Toplam ortopedik engelli birey sayısının 2240'tır.

Belediyenin engelli bireyler için bir danışma merkezi mevcut. Bu merkeze 658 engelli birey başvuruda bulunmuştur, başvuruda bulunanların 128'ini ortopedik engeli bireyler oluşturmaktadır.

COVID-19 öncesi süreçte Engelli bireylere (özelde ortopedik engeli bulunan bireylere) yönelik olarak sunulan hizmetler:

Nakit ve gıda yardımı

Erişilebilirlik desteği

Tekerlekli sandalye bakım ve tamiri desteği

İhtiyaç odaklı araç-gereç desteği

Kültürel tesis, sosyal tesis ve spor tesislerine erişim

Büyükşehir Belediyesi yetki ve sorumluluk alanlarında gerçekleştirilen hizmetler ve imar planı uygulamaları gibi konularda engelli bireylerin görüşlerinin alınmaktadır.

COVID-19 sonrası süreçte sunulan hizmetler:

Sosyal Yardımlar Şube Müdürlüğü tarafından ihtiyaç analizi, anket, vb.

Maske ve dezenfektan dağıtımı

Nakit yardımı ve gıda yardımı

İhtiyaç odaklı personel desteği

Engelli bireylere, alış-veriş, maaş çekme, sağlık ihtiyaçlarının karşılanması için destek

Büyükşehir Belediyesi tarafından COVID-19 döneminde alınan tedbir ve uygulamalarla ilgili olarak engelli bireylerin görüşlerine başvurulmaktadır.

Büyükşehir Belediyesi tarafından COVID-19 sürecinde bilgilendirme aracı olarak yazılı afiş / broşür vb. kullanılmıştır. Billboardlarda bilgilendirmeler yapılmakta, belediyenin sosyal medya hesapları bilgilendirme için kullanılmaktadır. Ayrıca, İBB web sayfası ve BİZİZMİR web sayfaları kullanılmaktadır.

İşaret dili tercümanları aracılığıyla işitme engelli bireyler ile görüntülü görüşmeler yapılmaktadır.

Büyükşehir Belediyesi yetki ve sorumluluk alanlarında bulunan spor tesisi, sosyal tesis, park vb. alanlarda COVID-19 sürecinde engelli bireylerin yararlanabilmeleri için sosyal mesafe kuralına uygun davranılması amacıyla bilgilendirmeler yapılmıştır, maskematikler kullanıma açılmıştır.

Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde yaşayan engelli bireylere sürekli hizmet veren gündüzlü bakım merkezi bulunmamaktadır.

Büyükşehir Belediyesine bağlı bir kadın danışma merkezi bulunmaktadır. Ancak kadın danışma merkezine engelli kadınlar tarafından başvuru bulunmamaktadır.

İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından bilgi edinme formu dışında forma ekli olarak gönderilen 11 Mayıs 2020 tarihli yazılı bilgide aşağıdaki hususlara yer verilmiştir.

Pandemi sürecinde daha çok zarar görme riskleri bulunan engelli bireyler için elektronik bilgi sistemi kurulmuştur, engelli bireyler ile ailelerine yönelik olarak gerçekleştirilen eğitimler online olarak devam etmektedir.

Ekonomik destek ihtiyacı olan engelli bireyler ve ailelerinin 440 40 35 numaralı telefon ve web sayfası üzerinden başvuruda bulunmaları halinde talepleri karşılanmaktadır.

Büyükşehir Belediyesi'nin 293 95 95 nolu psikolojik destek hattından engelli bireyler de destek almaktadırlar.

Toplumsal gereksinimleri doğru tespit edebilmek için engelli dernekleri ve vakıfları ile online toplantılar gerçekleştirilmektedir.

Tüm ilçelerin katılım sağladığı İBB ve ilçe belediyeleri engelli birimleri koordinasyon toplantıları gerçekleştirilmektedir.

Engelli bireylerin, engelli nakil araçlarıyla sağlık kuruluşlarına düzenli olarak nakillerine devam edilmektedir.

İşitme engelli bireylerin kamu kurumlarındaki ihtiyaçları için işaret dili çevirmeni görevlendirilmiştir.

Engelli bireylerin erişilebilirlik hakkının yaşama geçirilebilmesi için gerekli çalışmalara yapılmaktadır. Açık alanlar, bina ve tesisler, otoparklar, ulaşım tesis ve araçları ile bilgiye ulaşım alanlarında çalışmalar sürdürülmektedir. Açık Öğretim sınavına giren görme engelli öğrencilere görevli öğretmenlerce gönüllü okuyucu olarak destek sağlanmaktadır.

Engelsiz İzmir 2021 Kongresi'nin hazırlık çalışmalarının sürdürülmektedir.

Engelli bireylerin, kentsel dağılımlarını Coğrafi Bilgi Sistemi ortamında izleyebilmek için Kişisel Bilgilerin Korunması Hakkındaki Kanun hükümlerini de dikkate alarak Engelli Veri Çalışmalarının yürütüldüğü bilgisi verilmiştir.

Yapılan bilgi edinme başvurusuna, Gaziemir Belediyesi 20 Temmuz 2020 tarihinde elektronik posta yoluyla cevap vermiştir. Kurumun verdiği yanıtlar aşağıdadır.

İlçe belediyesi sınırları içerisinde 346 engelli kadın ve 501 engelli erkek yaşamaktadır. Bu bireylerden 107 kadın ve 181 erkeğin ortopedik engeli bulunmaktadır.

Belediyenin hizmet veren bir engelli merkezi bulunmakta ve bu merkeze 847 engelli birey olduğu başvurmuştur. Bu bireylerden 288'i ortopedik engeli bireylerdir.

COVID-19 öncesi süreçte engelli bireylere yönelik nakit yardımları bulunmuyordu. Gıda yardımı için yapılan başvurularda kişinin engelli olması halinde gıda yardımlarında öncelik tanınmaktadır. Erişilebilirlik desteği, bilgi ve iletişim teknolojilerinin engelli vatandaşlar tarafından kullanılabilirliği adına bir kitapçık çalışması sürdürülmektedir. Tekerlekli sandalye tamiri hizmeti bulunmuyor, ancak bağışlanan tekerlekli sandalyeler ihtiyaç sahiplerine ulaştırılıyor.

Kültürel ya da sosyal tesislerin engelli bireylerce kullanımlarının kolaylaştırılabilmesi amacıyla yapılan herhangi bir bulunmuyor.

İlçeyle ilgili olarak engelli bireylerin yaşamlarını da ilgilendiren konularda, engelli bireylerin görüşlerine başvurulmuyor.

COVID-19 sürecinde ihtiyaç analizi ya da incelemeye yönelik anket vb. bir çalışma yapılmamıştır. Maske ya da dezenfektan dağıtımı yapılamamakta, sosyal yardım ve gıda yapılmaktadır. İhtiyaçları nedeniyle başvuruda bulunan engelliler valilik vefa yardım gruplarına yönlendirilmektedirler.

COVID-19 nedeniyle belediyeleri tarafından yürütülen hizmetlerle ilgili bilgilendirmeye yönelik afiş çalışmaları yapılmakta ve web sayfaları üzerinden de bilgilendirme gerçekleştirilmektedir.

Engelli bireylere yönelik sürekli ya da gündüzlü bakım desteği veren bir merkez bulunmamaktadır.

Yetki ve sorumluluk alanımızda park, spor tesisi gibi alanlardan engelli bireylerin COVID-19 sürecinde sorunsuz yararlanabilmeleri amacıyla herhangi bir hizmet ya da çalışma yapılmamıştır. Bu alanların kullanımının COVID-19 nedeniyle sınırlandırılmıştır.

Belediyeye bağlı bir kadın danışma merkezi bulunmaktadır ve COVID-19 sürecinde telefonla destek vermeye devam etmektedir. Kadın danışma merkezine engelli kadın başvurusu bulunmamaktadır.

Konak Belediyesi'ne bilgi edinme dilekçesi ile gerçekleştirilen başvuruya, 05 Ağustos 2020 tarihinde elektronik posta yoluyla cevap vermiştir. Kurumun verdiği yanıtlar aşağıdadır.

Engelsiz Yaşam Köyü'nde 0-6 yaş arası çocuklara rehabilitasyon hizmeti verilmektedir.

İhtiyacı olan engelli bireylere tekerlekli sandalye, akü, hasta yatağı ve akülü araç bağışı yapılmaktadır.

Belediye hizmet binasına rampalar ve engelli tuvaletleri yapılmıştır. Engelsiz servis hizmeti verilmektedir.

Belediyeye müracaat eden engelli bireylere sosyal inceleme yapılarak ve ihtiyaç analizi yoluyla gerekli yönlendirmede bulunulmaktadır.

COVID-19 döneminde gıda yardımı yapılmaktadır.

Pandemi nedeniyle Konak Belediyesi'ne bağlı spor tesisleri, semt merkezleri ve sosyal tesislere erişim kısıtlaması getirilmiştir.

Belediyede gündüz bakım merkezi bulunmamaktadır. Kadın danışma merkezi bulunmakta, ancak, pandemi nedeniyle hizmet verememektedir.

Raporun hazırlanması sürecinde Karşıyaka ve Buca ilçe belediyelerinden bilgi edinme başvurularımıza henüz yanıt gelmemişti.

B - Yerel Medya Taraması ve Verilerin Değerlendirilmesi

Raporlama döneminde İzmir kentinde yayınlanan *Engellim Sesi*, *Ege Olay* ve *Yeni Gün* gazeteleri taranarak COVID-19 sürecinde engellilere yönelik ya da engellilerle ilgili olarak yayınlanan haberler belirlenmiştir.

Her ne kadar izleme çalışması oldukça kısa bir dönemi kapsıyorsa da çalışmanın konusu ile ilgili ayrıntılı medya taraması yapılabilmesi daha fazla zaman ve emek gerektirmektedir. Bu nedenle Ege ya da İzmir özelinde yayın yapan tüm basılı ve çevrimiçi yayınlar taranamamıştır. Kapsam daha dar tutulmuş ve bilinirliği görece yüksek, engellilere yönelik haberlere yer verdiği bilinen yayınlara odaklanılmıştır.

Ne yazık ki medya taraması yapılan dönemde yayınların genelinde COVID-19 süreci ile engelli bireyler arasında bağlantı kuran yayınlara çok fazla denk gelinmemektedir. Engellilerle ilgili yayınlanan haberlerin çoğunun ise daha çok engellileri "mağdur gösterme" ya da "yüceltme" yaklaşımıyla yazıldığı ve hak odaklı bir yaklaşımdan uzak olduğu tespit edilmiştir.

Bununla birlikte sayıca az olmakla beraber sınırlı sayıda da olsa engelliler ve COVID-19 tedbirleri ile ilgili yayınlar bulunmaktadır. Çalışmanın sonunda tam metinlerini verdiğimiz bu haberleri bu bölümde sadece kısaca anmakla yetineceğiz. Haberlerin ağırlıklı olarak Ege Olay gazetesinde yer aldığını da belirtmiş olalım.

Ege Olay gazetesinde 20 Mart 2020 tarihinde, Karşıyaka Belediyesi'nin COVID-19 sürecinde toplantı yapamayan sivil toplum kuruluşlarına yönelik olarak dijital ortam üzerinden toplantı ve danışmanlık desteği vereceğine ilişkin bir haber yer almaktadır. Doğrudan engelli bireyleri ya da engelli hakları alanında çalışan örgütleri odağına alan bir haber olmamakla beraber bu hizmetin örtük olarak engelli bireyler ile engelli örgütlerini de hedef alındığını söyleyebiliriz.[4]

[4] https://www.egeolay.com/karsiyaka-da-stk-lara-e-toplanti-destegi/131518/, erişim tarihi: 20 Mart 2020

29 Mart 2020 tarihli *Ege Olay* gazetesinde; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın talimatıyla engelli aylığı alan ve evde bakım ücreti alan engellilerin rapor sürelerinin uzatıldığı haberleştirilmiş. Haberde ayrıca halk sağlığını tehlikeye atmamak amacıyla tedbir alındığından sağlık kuruluşlarına zorunlu haller dışında gidilmemesi gerektiği vurgulanmış.[5]

Yine *Ege Olay* gazetesinde yer alan 3 Nisan 2020 tarihli haberde İzmir Milletvekili Tacettin Bayır'ın COVID-19 sürecinde özel eğitim merkezleri kapatılan engelli çocukların durumlarına ilişkin Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk'un cevaplanması istemiyle soru önergesi verdiği duyurulmuş.[6]

Ege Olay gazetesi "Korona Günlerinde Engelsiz İzmir İçin Yeni Yol Haritası" başlıklı 09 Nisan 2020 tarihli haberde, bir araya gelen Engelsiz İzmir Komisyonu tarafından kriz belediyeciliği kapsamında yeni bir yol haritası belirlediği duyurulmuştur. Habere göre korona virüs salgınında en çok sorun yaşayacak kesimin dezavantajlı gruplar olduğu, bu dezavantajlı gruplar arasında da özellikle engellilerin çok ciddi problemlerle karşı karşıya kaldığı vurgulanmıştır. Karşılaşılan sorunların en az indirilebilmesi için engelli bireylerin, engelli nakil araçlarıyla sağlık kuruluşlarına gidip gelmelerinin sağlandığı, İzmir Büyükşehir Belediyesi Engelli Hizmetleri Şube Müdürlüğü'nden özel eğitim desteği alan bireylere uzaktan eğitim teknik altyapısı oluşturularak uzaktan eğitim verildiği ifadelerine yer verilmiştir.[7]

10 Nisan 2020 tarihli *Ege Olay* gazetesi "Gaziemir Belediyesi Engelli bireylerin ihtiyacını karşılıyor" başlıklı bir haberi yayınlamıştır. Haberde, Gaziemir Belediyesi'nin COVID-19 tedbirleri nedeniyle evlerinden çıkamayan engellilere yönelik yürüttükleri "Yalnızlıkla Mücadele Programı"nın ikinci aşamasının uygulamaya geçtiği duyurulmuştur. Habere göre ilçede yaşayan ve belediyenin veri tabanında kayıtlı olan engelli bireyler tek tek aranarak ihtiyaçları belirleniyor, sorunlarına çözüm bulunmaya çalışılıyor, toplanan bilgiler ışığında da Gaziemir ilçesi için bir engelli eylem planına evrilecek analizler yapılıyor. Bu noktada vurgulamak isteriz ki ilgili belediyeye yapılan bilgi edinme başvurusuna verilen yanıtta haberde yer verilen bilgilerin büyük bir kısmına değinilmemiştir.[8]

Son olarak doğrudan engelli bireyleri ya da şiddete maruz kalan engelli kadın bireyleri konu etmese de içeriği bakımından bu grupları da kapsayan 29 Mart 2020 tarihli *Yeni Gün* gazetesinin "Kadın Cinayetleri Salgın Dinlemiyor" başlıklı haberine yer vermek istiyoruz.[9] Cumhuriyet Kadınları Derneği'nin COVID-19 tedbirlerine ilişkin yaptığı açıklamaya dayanan haberde özetle salgın süresince evde kalmak zorunda kalan kadınların ve çocukların uğradığı ev içi şiddet olaylarının artma ihtimali bulunduğu ve gerekli tedbirlerin alınması gerektiği duyuruluyordu.

İncelenen yerel medya haberleri değerlendirildiğinde, haber içeriklerinin önemli bir bölümünün COVID-19 sürecinde engelli bireylerin ihtiyaçlarının tespitine yönelik sınırlı bilgi içerdiği, engelli kadınlara yönelik şiddete ilişkin ise hiç haber bulunmadığı görülmektedir.

---

[5] https://www.egeolay.com/engelli-ayligi-alan-ve-evde-bakim-yardimindan-yararlanan-engellilerin-rapor-suresi-uzatildi/131746/, erişim tarihi: 29 Mart 2020

[6] https://www.egeolay.com/bayir-ozel-egitim-ihtiyaci-olan-cocuklarin-ve-ailelerinin-durumunu-sordu/131843/, erişim tarihi: 3 Nisan 2020

[7] https://www.egeolay.com/korona-gunlerinde-engelsizmir-icin-yeni-yol-haritasi/131966/, erişim tarihi: 9 Nisan 2020

[8] https://www.egeolay.com/gaziemir-belediyesi-engelli-bireylerin-ihtiyaclarini-karsiliyor/131989/, erişim tarihi: 10 Nisan 2020

[9] https://gazeteyenigun.com.tr/kadin-cinayetleri-salgin-dinlemiyor/83211

C - Sivil Toplum Kuruluşları Tarafından Yapılan Çalışmalar

COVID-19 ile mücadele kapsamında alınan önlemler ve bunların engelli bireyler ile engelli kadın bireyler üzerindeki etkileri üzerine Engelli Kadın Derneği özel bir rapor hazırlamış, Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği ise engelliler bakımından COVID-19'a ilişkin bir bilgi notu hazırlamıştır. Bu çalışmalarda yer alan tespitlere aşağıda değineceğiz. Ancak, bu kuruluşlar dışında araştırmaya konu süreçte Eşit Haklar İçin İzleme Derneği gibi sivil toplum kuruluşları tarafından COVID-19 pandemisi özelinde ayrımcılıkla mücadele ve engelli bireyleri kapsayan uluslararası metinlerin çevirisi gerçekleştirilmiştir.[10] Ayrıca, Morçatı Kadın Sığınağı Vakfı tarafından COVID-19 sürecinde kadına yönelik şiddet izlemesi yapılmış[11], Kadın Koalisyonu[12], Eşitiz - Eşitlik İzleme Kadın Grubu[13], BM Nüfus Fonu Türkiye[14], Sabancı Vakfı[15] gibi kuruluşlar tarafından da COVID-19 sürecinin özellikle engelli kadınlar üzerinde ortaya çıkardığı etkileri de kapsayan değerlendirme çalışmaları ortaya konmuştur.

Engelli Kadın Derneği tarafından COVID-19 pandemisi sürecinde hem engelli hem de kadın oldukları için çoklu ayrımcılığa ve şiddete maruz kalma riski bulunan engelli kadınların karantina sürecinde neler yaşadığını tespit etmek amacıyla bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Nisan-Mayıs 2020 dönemini kapsayan anket çalışması ile 22-61 yaş arası 48 engelli kadına ulaşılmış ve engelli kadınların bu dönemdeki deneyimleri bir araya getirilmiştir.

Bu sürecin kendilerine etkisini paylaşan kadınların sıklıkla "Hayatımda çok bir şey fark etmedi. Zaten engelli olduğum için evdeydim" benzeri ifadeler kullandıkları göze çarpmaktadır. Korona öncesinde bakım veren kişilerin artık gelmediğini, fizyoterapi ihtiyacı olduğu halde hizmet alamadıklarını sürekli kullanması gereken ilaçları eczaneden temin edemediklerini, gittiği rehabilitasyon merkezi karantina sürecinde kapandığı için yürüyüş egzersizi yapabilecekleri uygun alan kalmadığını, temizlik için birini alamadıklarından evlerinin epeyce kirlendiğini, kuaföre gitmek gibi kişisel bakıma ilişkin kimi eylemlerde bulunamadıklarından tüm gereksinim duyduklarını evde nasıl sağlayabileceklerini henüz bilemediklerini vurgulayan engelli kadınlar, kapanmışlığın kendilerinde anksiyete atakları yarattığını, geleceğe, sevdiklerine ve kendilerine dair korku ve kaygı taşıdıklarını, bağımsız hareket becerilerinin kaybolmasından endişe ettiklerini, sinirleri yıprandığı için en ciddi anda bile kontrolsüzce güldüklerini, yanlarında bulundukları aile üyelerinin kendilerine kötü muamelede bulundukları gibi durumları dillendirmişlerdir. Buna ek olarak daha fazla mutfakta vakit

[10] BM İnsan Hakları Komitesi Genel Yorum No. 37:
https://www.esithaklar.org/2020/08/insan-haklari-komitesi-genel-yorum-no-37/
BM Özel Raportörü C. Voule: Covid-19 Tedbirlerinin İnsan Hakları Yükümlülükleriyle Uyumluluğu için 10 Temel Prensip:
https://www.esithaklar.org/2020/05/bm-ozel-raportoru-c-voule-covid-19-tedbirlerinin-insan-haklari-yukumlulukleriyle-uyumlulugu-icin-10-temel-prensip/

11 Morçatı Kadın Sığınağı Vakfı." Koronavirüs Salgını Süresince Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İzleme Raporu":
https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/migrationfiles/haber-files/016846/000008044-koronavirus-salgini-suresince-kys-rapor.pdf

12 Kadın Koalisyonu. "Belediyelerin Pandemi Haritası": http://kadinkoalisyonu.org/harita/

13 Eşitiz - Eşitlik İzleme Kadın Grubu Açıklaması: https://yeni1mecra.com/esitiz-kadin-grubu-hsyk-siddet-uygulayan-erkeklerin-sagliklarini-onceledi/

14 BM Nüfus Fonu Türkiye. "Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden COVID-19":
https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/Turkish_-COVID-19_A_Gender_Lens_Guidance_Note.pdf

15 Sabancı Vakfı. "COVID-19 Salgınının Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakımından Etkileri ve Çözüm Önerileri Toplantısı Sonuç Raporu":
https://www.sabancivakfi.org/i/content/Sabanci_Vakfi_Covid-19_Toplumsal_Cinsiyet_Esitligi_Toplanti_Raporu.pdf

geçirdiğini, online eğitimlere katıldığını, dil öğrenmeye başladığını, birtakım mobil alışveriş uygulamalarıyla ihtiyaçlarını dışarı çıkmadan karşıladıklarını yazan engelli kadınlar da olmuştur. Dışarı çıkıp temel ihtiyaçları satın almak durumunda olan kadınların baston, tekerlekli sandalye gibi bağımsız yaşam gereçlerinin hijyeninden endişelendikleri, sokakta yardım istediklerinde eski ilişki biçimlerinden farklı olarak nasıl bir durumlar karşılaşacaklarını bilemedikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte tıpkı farklı kimlikten insanlar ve mecraların pandemi dönemine ilişkin birtakım yazılı metinler, izlenimler bıraktığı gibi engelli kadınların da bu tarz içerikler üretmesinin faydalı ve engelli kadınlar için online psikolojik destek hizmetinin sağlanmasının güçlendirici olacağı önerileri paylaşılmıştır.

Anketimize tecrübeleriyle katkıda bulunan kadınların paylaşımlarından bu sürecin engelli kadınlar için farklı deneyimlendiği görülmektedir. Engelliliğe bağlı olarak varolan kapatılmışlığın pandemiyle sürdürülüyor olduğu, hijyen ve temizliğe dair engelliler için gerekli yönlendirme ve bilgilerin eksikliğinin engelli kadınları oldukça endişelendirdiği, tek ebeveyn olmanın çocuklara ve kendilerine dair kaygıyı arttırdığı, sürekli ilaç kullanması gerekenlerin piyasadan ilaçlarını temin edememelerinin sağlıkta engelliliğe dayalı ayrımcılığı ortaya çıkardığı tespiti yapılabilmektedir.[16]

Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği ise engelli kişilerin olağan dönemlerde bile temel hak ve özgürlüklerden yararlanmakta, yaşamsal önemi haiz hizmetlere ulaşmakta zorlandıkları gerçeğinden yola çıkarak 6 Nisan 2020 gibi erklen sayılabilecek bir tarihte "Yeni Korona Virüs'ün (Covid-19) Engelliler Bakımından Durumu Hakkında Bilgi Notu" adıyla bir belge yayınlamıştır. Bilgi notunda devletin dezavantajlı kişilere nasıl hizmet sağlayacağına ilişkin somut bir eylem planı bulunmamasına vurgu yapıldıktan kendilerine ulaşan bilgilere de dayanarak Türkiye genelinde tespit ettikleri sorunları başlıklar halinde verilmiştir.

1- Kapalı kurumlarda kalan dezavantajlı kesimlerin durumu bilinmemekte, kamuoyuna yeterli bilgi aktarılmamaktadır,

2- Kapalı kurumların izlenmesi ve gözlemlenmesi konusunda STK'lara ve konuya taraf kesimlere izin verilmemektedir,

3- Dezavantajlı kesimlerin yeterli gıda ihtiyaçları sistematik şekilde karşılanamamaktadır. Söz konusu destekler iyilik ve yardımseverlik kapsamında değerlendirilmektedir,

4- Resmi veya özel kurum ve kuruluşlarda işlemleri olanlar hizmetlere erişememektedir. Bilgi sistemleri üzerinden sağlanan hizmetler hem yetersizdir hem de herkesin ulaşımı söz konusu değildir,

5- Sağlık sistemine ulaşmakta da önemli sorunlar görülmektedir:

a) Rutin alınması gereken tedaviler aksamaktadır ve bu da başka hastalıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır,

b) Yoğun bakıma ihtiyacı olan hastaların, kapasite arttırmak ve hastanede risk ortamının yükselmesi mazeret gösterilerek taburcu edildiği sıklıkla görülmektedir,

c) Her ne kadar raporlu ilaçlar için hastaneye veya doktora gitmeden ilaçların alınması sağlanmışsa da yeşil reçeteli ilaçlar bu kapsamın dışında kalmıştır,

d) SMA hastalarının alması gereken yükleme dozlarını veren merkezlerden sekizinin hasta kabul etmemesi tedavi olanakları ortadan kaldırmıştır,

[16] Engelli Kadın Derneği. "Korono Günlerinde Engelli Olmak" 20 Haziran 2020
http://engellikadin.org.tr/wp-content/uploads/2020/06/Korona-G%C3%BCnlerinde-Engelli-Kad%C4%B1n-Olmak.pdf

e) Sadece hastanelerde alınması gereken rutin sağlık hizmetlerinin alınamaz hale geldiği görülmektedir,

f) Rehabilitasyon hizmetleri alınamamaktadır,

g) Çeşitli nedenlerle yenilenmesi/alınması gereken sağlık kurulu raporların alınamamasıyla; emekli aylığının kesilmesi, engelli aylıklarının kesilmesi veya bağlanamaması söz konusudur,

6- Çalışma yaşamında yer alan sorunlar ise şöyledir:

a) Her ne kadar devlet bünyesinde çalışan kesimlere idari izin verilmişse de benzer bir izin özel sektörde çalışan engellilere verilmemiştir,

b) İlk işten çıkarılma ihtimali olanlar yine engellilerdir,

c) SGK sistemine dahil olmayanların ve gündelikçi olarak çalışanların tüm gelirleri kesilmiştir.

7- Eğitim sisteminde:

a) EBA sisteminde kullanılan dil işitme engelliler bakımından anlaşılamazdır,

b) EBA sisteminde işaret dili ile tercüme bulunmamaktadır,

c) EBA sistemi görme engelliler bakımından eğitimler erişilebilir değildir,

d) İnternete erişimi olanlar ile olmayanlar arasında eğitim kalitesinde önemli farklar oluşmaya başlamıştır,

e) Özel eğitim hizmetleri tamamıyla durmuştur ve bir alternatif de geliştirilmemiştir.

8- Halka, Covid-19 kapsamında yapılan bilgilendirmeler her engel grubu bakımından erişilebilir değildir. Örneğin işitme engelliler ve öğrenme güçlüğü çekenler bakımından hazırlanmış bilgi notları bulunmamaktadır.

9- Karantinaya veya tedavi altına alınacak ebeveynlerin bakmakla yükümlü olduğu bireylerin durumu hakkında bilgi bulunmamaktadır.

10- Evde kalmak, salgından korunmak için önemli olsa da bazı engellilik halleri bakımından çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Örneğin (okula gitmek, dışarı çıkmak vb. her gün yapılan) kendi tekrarlarını tamamlayamayan otizmliler, zihinsel engelliler evde büyük sorunlar yaşamaktadır.[17]

[17] Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği. "Yeni Korona Virüs'ün (Covid-19) Engelliler Bakımından Durumu Hakkında Bilgi No-tu" 6 Nisan 2020 http://www.tohad.org/tohad/korona-virus-engelliler/

ANKET VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

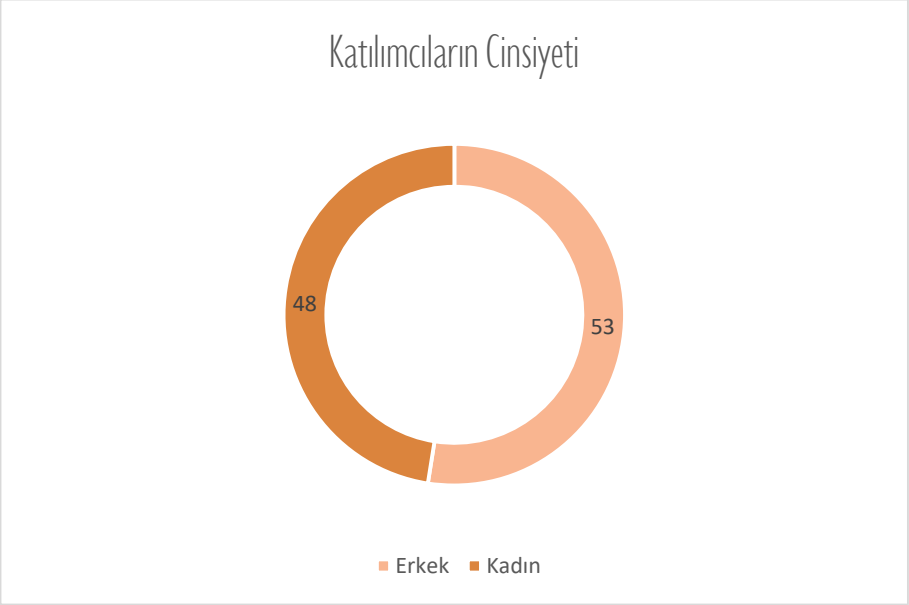
Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan yeni korona virüs hastalığı (COVID-19), 31 Aralık 2019 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) bildirildi. Kısa sürede pek çok ülkeye yayılan COVID-19, 12 Mart 2020 tarihinde DSÖ tarafından pandemi / küresel salgın bir hastalık olarak ilan edildi.

Her ne kadar güncel tartışmalar ilk vakaların daha önce tespit edilmiş olabileceğini düşündürüyorsa da Türkiye'deki ilk COVID-19 vakası resmi olarak 11 Mart 2020 tarihinde Sağlık Bakanı tarafından açıklandı. İlk vakanın tespitinin duyurulmasının ardından salgın hızla yayıldı ve bu yayılmaya paralel bir şekilde ülke genelinde çok sayıda tedbir alındı. Tedbirlerin yoğun bir şekilde uygulandığı dönemde, temel hak ve özgürlüklere, hizmetlere erişimde de ciddi sorunlar yaşanmaya başlandı. Bu sorunların aşılması amacıyla da yerel ve ulusal düzeyde pek çok politika üretildi.

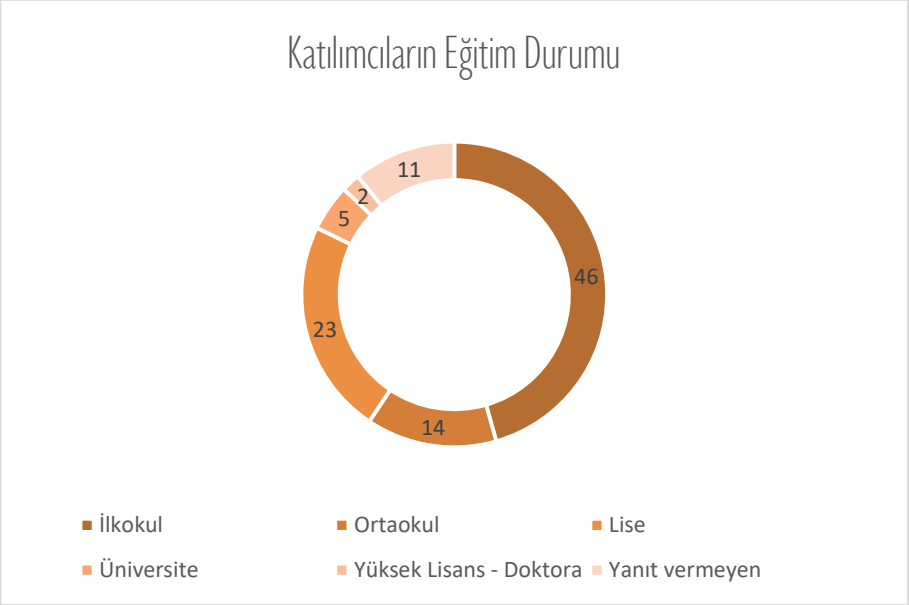
COVID-19 pandemisinin başlangıç döneminde İzmir kentinde sunulan hizmet ve politikaların engelli hakları bakımından izlenmesi için kentte yaşayan engelli bireylerle görüşmeler yapılarak bu rapor hazırlandı. İzmir'de yaşayan bedensel engelli bireylerin bu hizmetlere erişimi ve ihtiyaçları ile bedensel engelli kadınlara yönelik şiddetin izlenmesine yönelik olarak gerçekleştirilen bu çalışma için İzmir kentinde yaşayan farklı yaş, cinsiyet - cinsiyet kimliği, eğitim ve sosyal statüden yetişkin 101 bedensel engelli birey ile ekte sunduğumuz anket formu üzerinden telefonla görüşülmüştür. Gerçekleştirilen anket çalışmasının verilerinin analizini aşağıda sunuyoruz. Anket sorularına verilen yanıtları ise yine ekte bulabilirsiniz.

Elimizdeki rapor, Türkiye'deki ilk vakanın tespit edildiği 11 Mart 2020 tarihinden 1 Haziran 2020 tarihine kadar olan yaklaşık 3 aylık dönemi kapsamaktadır. Hemen belirtmek gerekir ki araştırma, yalnızca İzmir'de yaşayan ve bedensel engeli bulunan yetişkin bireyleri kapsaması ve araştırma döneminin kısa olması nedenleriyle sadece yaşama, erişim, sağlık, barınma, katılım hakları ile bedensel engelli kadınlara yönelik şiddeti içeriyor. Ancak bu çerçeve, engelli bireylerin pandemi sürecinde karşılaştıkları sorunların çeşitliliği gerçeğinin gözden kaçırılmasına neden olmamalıdır.

Bu çalışma kapsamında yaş, cinsiyet, eğitim ve gelir düzeyi, engellilik türleri, sağlık durumları bakımından geniş bir yelpazeye yayılan katılımcı örneklemi seçilmeye gayret edilmiştir. Ulaşılan 101 katılımcının 48'i (%47,5) kadın, 53'ü (%52,5) ise erkektir. Yaşları 22 ve 72 arasında değişen katılımcıların yaş ortalaması 45,46 ve standart sapması ise 11,27'dir.

Katılımcıların 46'sı (%45,5) ilkokul, 14'ü (%13,9) ortaokul, 23'ü (%22,7) lise, 5'i (%5,0) üniversite, 2'si (%2,0) yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim görmüştür. 11 (%10,9) katılımcı ise bu soruya yanıt vermemiştir.

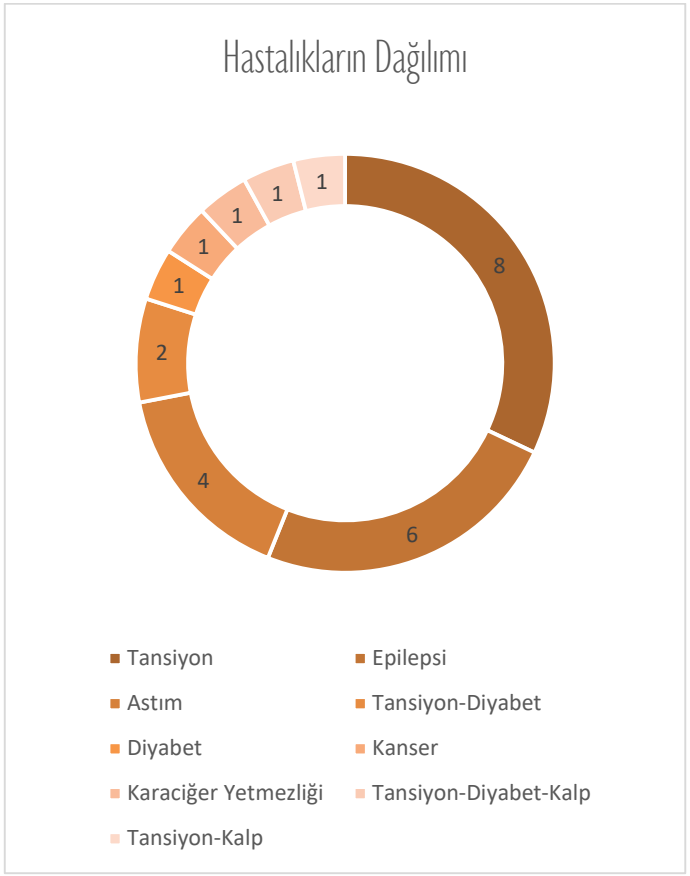
Anket çalışmasında katılımcıların bedensel engellerinin türünü ve varsa diğer hastalıklarının neler olduğunu öğrenmeye çalıştık. Böylelikle İzmir kentinde yaşayan bedensel engelli bireyleri COVID-19 pandemisi nedeniyle ortaya çıkan yeni durumdan

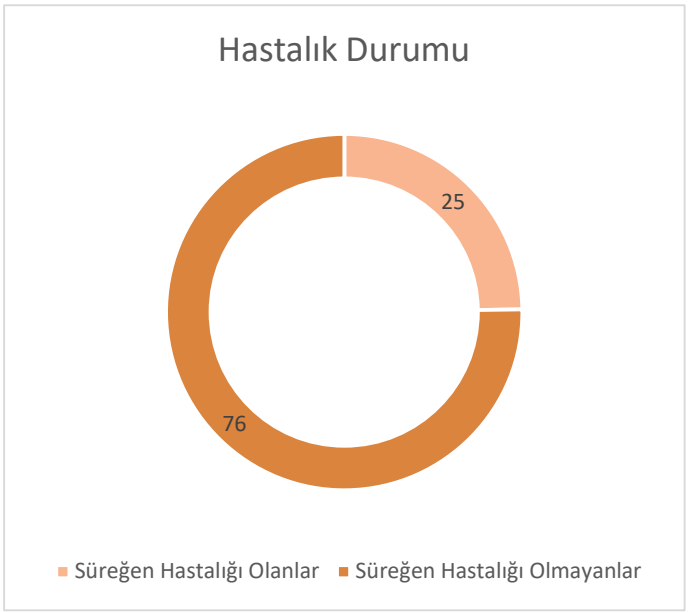
muhtemel etkilenme düzeylerini anlamaya çalıştık. Anket sorularına verilen yanıtlardan katılımcıların engelli olmalarının yanısıra pandemi koşullarından olumsuz etkilenmelerine yol açabilecek ikinci ve daha fazla rahatsızlığı olanların oranının %24,8 olduğu ortaya çıkmıştır. Yalnızca oransal olarak %1'e karşılık gelen 1 katılımcının çoklu engeli olduğu, katılımcıların %3'ünün iki ve %1'inin üç süreğen hastalığı olduğu tespit edilmiştir.

Engel türleri ve süreğen hastalık sorularına verilen yanıtların dağılımı ise şöyledir:

Katılımcıların 78'i (%77,2) engel türünü belirtmeksizin bedensel engelli olduğunu söylemiştir. Diğer katılımcılar ise engel türünü de belirterek bedensel engelli olduklarını iletmişlerdir. Bu katılımcıların 4'ü (%4,0) kas rahatsızlığı, 4'ü (%4,0) poliosekali, 3'ü (%3,0) poliomyelit, 2'si (%2,0) omurilik felci, 2'si (%2,0) de skolyoz, 1'i (%1,0) cücelik, kol damarları ve kemik erimesi, 1'i (%1,0) çocuk felci, 1'i (%1,0) dizde protez, omuz, 1'i (%1,0) el-ayak, 1'i (%1,0) MS, 1'i (%1,0) sağ ayak ve 1'i (%1,0) de serebral palsi seçeneğini işaretlemiştir. 1 katılımcı ise (%1,0) baston kullanmak zorunda olduğunu belirtmiştir. Yalnızca bir katılımcının ek bir engeli (görme engeli) vardır.

Katılımcılardan 76'sının (%75,2) süreğen bir hastalığı yoktur. Kalan katılımcıların 8'i (%7,9) tansiyon, 6'sı (%5,9) epilepsi, 4'ü (%4,0) astım, 2'si (%2,0) tansiyon ve diyabet, 1'i (%1,0) diyabet, 1'i (%1,0) kanser, 1'i (%1,0) karaciğer yetmezliği, 1'i (%1,0) tansiyon, diyabet ve kalp, 1'i (%1,0) de tansiyon ve kalp rahatsızlığına sahiptir.

Engelli bireylerin karşılaştıkları sorunlarla başa çıkabilmeleri aynı zamanda sosyal destek mekanizmalarından ne kadar istifade edebildikleri ile de doğru orantılıdır. Elbette beklenen bu türden ihtiyaçların kamu idaresi tarafından sağlanmasıdır. Ancak

mevcut koşullar en iyinin hayata geçirilmesine imkan vermediğinden diğer destek mekanizmalarının önemi artıyor. Bu noktada engelli bireylerin yaşamlarını kimlerle sürdürdükleri, hangi sivil toplum örgütleri ile ilişki içinde oldukları da önem kazanıyor. Bu bağlamda verilen yanıtlara göre anket katılımcılarının 21'i (%20,8) eşiyle, 18'i (%17,8) eş ve çocuklarıyla, 16'sı (%15,8) anne-babasıyla, 13'ü (%12,9) ailesiyle, 12'si (%11,9) annesiyle, 4'ü (%4,0) yalnız, 3'ü (%3,0) çocuğuyla, 1'i (%1,0) anne ve kardeşiyle, 1'i (%1,0) anne, eş ve çocuklarıyla, 1'i (%1,0) eş ve anne-babayla, 1'i (% 1,0) anne-baba ve yeğeniyle, 1'i (%1,0) kardeşiyle, 1'i (%1,0) kardeşi ve yeğeniyle, (%1,0) 1'i kayınvalide ve kayınbabasıyla, 1'i (%1,0) yardımcısıyla, 1'i (%1,0) de yeğeniyle yaşamaktadır. 5 (%5,0) katılımcı ise bu soruya yanıt vermemiştir.

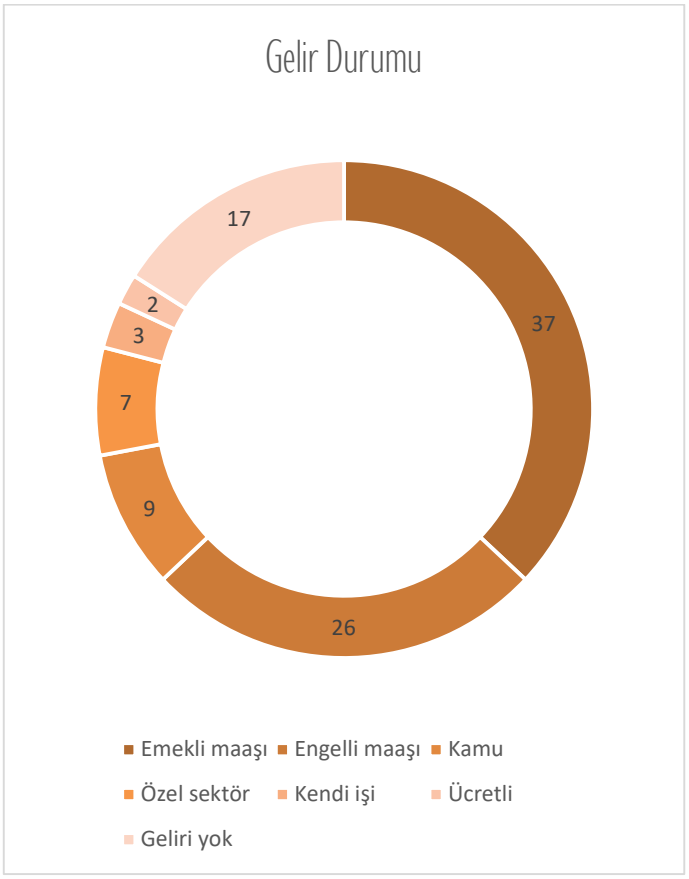
Sivil toplum kuruluşlarına üyeliklerinin sorulduğu soru katılımcılardan yalnızca %3'lük bir bölüme denk gelen 3 kişinin hiçbir örgüte üye olmadığını göstermiştir. Burada dikkat çeken önemli bir husus da belediyelere bağlı olan engelliler merkezleri ile kent konseylerinin katılımcılarca sivil toplum örgütü olarak algılandığının ortaya çıkmış olmasıdır. Toplamda 47 katılımcının Karşıyaka ve Buca engelli merkezleri ile Karşıyaka Kent Konseyi'ne üye olduklarını beyan ettiklerini görüyoruz. Bu yönüyle değerlendirdiğimizde gerçekte bir sivil toplum örgütüne üye olan katılımcı sayısının 51 ve oranının ise %50 olduğunu söyleyebiliriz. Sözkonusu soruya verilen yanıtların dağılımına baktığımızda ise katılımcıların 24'ünün (%23,8) Buca Engelliler Merkezi, 21'inin (%20,8) Türkiye Sakatlar Derneği, 21'inin (%20,8) Karşıyaka Engelliler Merkezi, 20'sinin (%19,8) Engelsiz Yaşam Derneği, 4'ünün (%4,0) Karşıyaka Engelliler Merkezi ve Kent Konseyi, 3'ünün (%3,0) Engelsiz Yaşam Derneği ve Kent Konseyi, 1'inin (%1,0) İzmir Ortopedik Engelliler Derneği, 1'inin (%1,0) Türkiye Sakatlar Derneği ve Bedensel Engelliler Yaşam Derneği, 1'inin (%1,0) Türkiye Sakatlar Derneği ve Kent Konseyi, 1'inin (%1,0) Çövder, Disleksi Özel Öğrenme Derneği, Engelli Yaşam Derneği ve ADD ve 1'inin (%1,0) de Türkiye Sakatlar Derneği ve KOPİŞ Sendikası üyesi olduğu görülmektedir. 3 (%3,0) katılımcı ise herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye değildir.

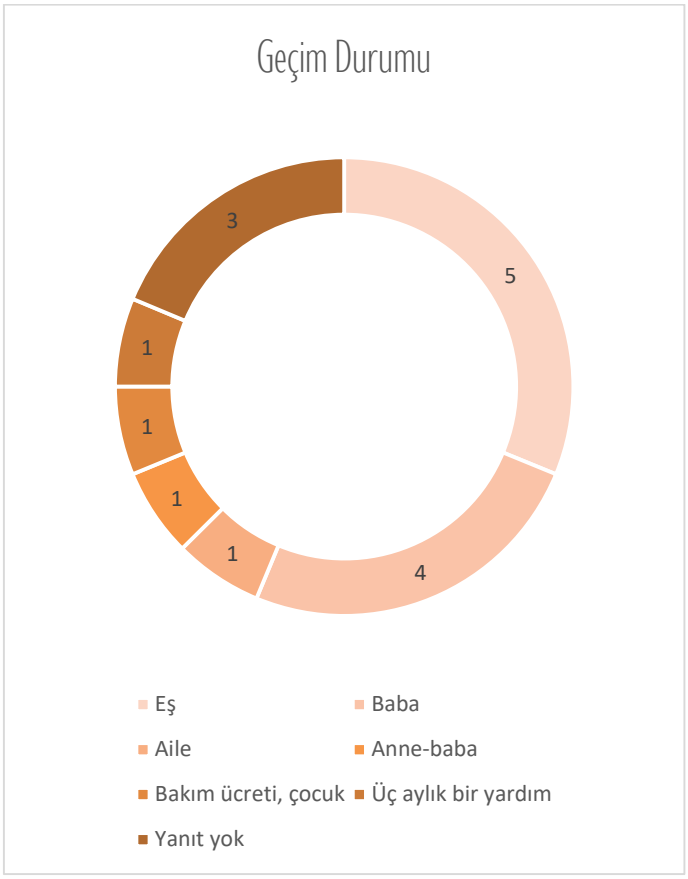
"Yaşadığınız yer yeterince güvenli ve sağlık koşullarına uygun mu?" sorusu içinde bulunduğumuz COVID-19 pandemisi koşulları ile ilişkili sorulmuş olmasına karşın katılımcılar soruyu erişilebilirlik bağlamında anlamışlardır ve yanıt vermişlerdir. Anlaşıldığı kadarı ile soru yeterince açık ve anlaşılabilir değildir. Bu bakımdan anket sorusu ile ulaşılmak istenen veriye de ulaşılamamıştır. Bu bağlamda 89 (%88,1) katılımcı yaşadığı yerin koşullarının uygun olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte 7 (%6,9) katılımcı yaşadığı yerde asansör olmadığını, 1 (%1,0) katılımcı yaşadığı yerde engelli merdiveni bulunmadığını, 1 (%1,0) katılımcı yaşadığı yerde engelli rampasının uygun olmadığını, 1 (%1,0) katılımcı da yaşadığı muhitin yokuşlu olduğunu ifade etmiştir. 2 (%2) katılımcı ise soruya yanıt vermemiştir.

Karşılaşılan güçlüklerin ve sorunları asgari düzeyde tutulabilmesinin bir diğer yolu da belli bir gelir düzeyine sahip olunması. Ne yazık ki ulusal ya da yerel düzeyde doğru stratejilerin kurulamaması, yerinde ve gerekli politikaların ve hizmetlerin üretilememesi engelli bireyler bakımından böyle bir sonuç doğuruyor. İlgili soruya verilen yanıtlara baktığımızda -soruya yanıt veremeyenleri de kattığımızda- herhangi bir geliri olmadığını belirten katılımcı sayısının 17 kişi olduğunu görüyoruz. Geriye kalan 85 katılımcının ise değişik düzeylerde düzenli geliri olduğu anlaşılıyor. Katılımcıların 37'sinin (%36,6) emekli maaşı, 26'sının (%25,7) engelli maaşı var. Katılımcılardan 9'u

(%8,9) kamuda, 7'si (%6,9) özel sektörde, 3'ü (%3,0) kendi işinde, 2'si (%2,0) de [muhtemelen kayıt dışı] ücretli olarak çalışmaktadır. 17 (%16,8) katılımcının ise herhangi bir gelir kaynağı bulunmamaktadır. Katılımcılardan 1'i (%1,0) engelli maaşı olmasına rağmen babasından ekonomik destek almak zorunda olduğunu ifade etmiştir.

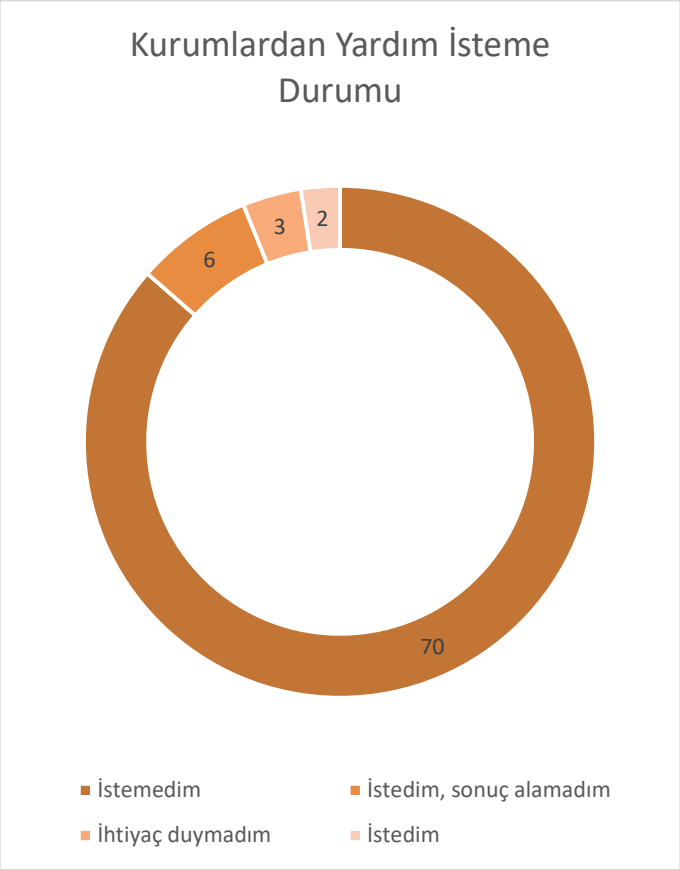
Düzenli ya da düzensiz herhangi bir geliri olmadığını belirten 17 katılımcıdan 5'i (%29,4) de eşinden, 4'ü (%23,5) babasından, 1'i (%5,9) ailesinden, 1'i (%5,9) anne-babasından, 1'i (%5,9) bakım ücretinden ve çocuğundan, 1'i (% 5,9) de üç aylık bir yardımdan yararlandığını belirtmiştir. 4 (%23,5) katılımcı ise bu soruya yanıt vermemiştir. Ancak katılımcıların önemli bir bölümünün düzenli gelirinin olması, yeterli geliri olduğu ya da herhangi bir desteğe gereksinim duymadığı anlamına gelmiyor. Katılımcılardan 51'i (%50,5) destek ihtiyacı olduğunu, 47'si (%46,5) ise destek ihtiyacı olmadığını ifade etmiştir. 3 (%3,0) katılımcı ise bu soruyu yanıtlamamıştır.

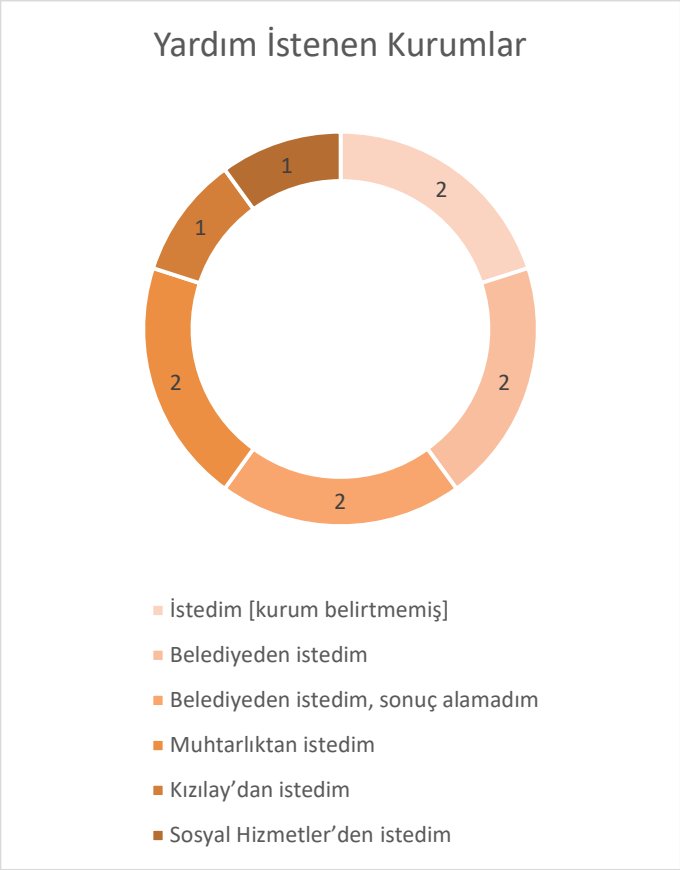

Her ne kadar katılımcıların yarısı desteğe ihtiyacı olmadığını belirtmişse de çok daha fazlası, 70'i (%69,2) herhangi bir kurumdan yardım istemediğini söylemiştir. Bu sayıya ihtiyaç duymayanlar ile yardım ya da destek talebine olumsuz yanıt alanlar ve yanıt vermeyenleri de eklediğimizde oran %92,1'e kadar yükseliyor. Bu durum da destek mekanizmalarının ya da bilgilendirme araçlarının tam olarak işlemediğini gösteren başka bir gösterge olarak değerlendirilebilir. Ankete verilen yanıtları incelediğimizde diğer katılımcıların 6'sı (%5,9) yardım istediğini ama sonuç alamadığını ve 3'ü (%3,0) yardımca ihtiyaç duymadığını belirtirken, 2'si (%2,0) yardım istediğini, 2'si (%2,0) belediyeden yardım istediğini, 2'si (%2,0) belediyeden yardım istediğini ancak sonuç alamadığını, 2'si (%2,0) muhtarlıktan yardım istediğini, 1'i (%1,0) Kızılay'dan yardım

istediğini, 1'i (%1,0) Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünden yardım istediğini görüyoruz. 12 (%11,9) katılımcı ise bu soruyu yanıtlamamıştır.

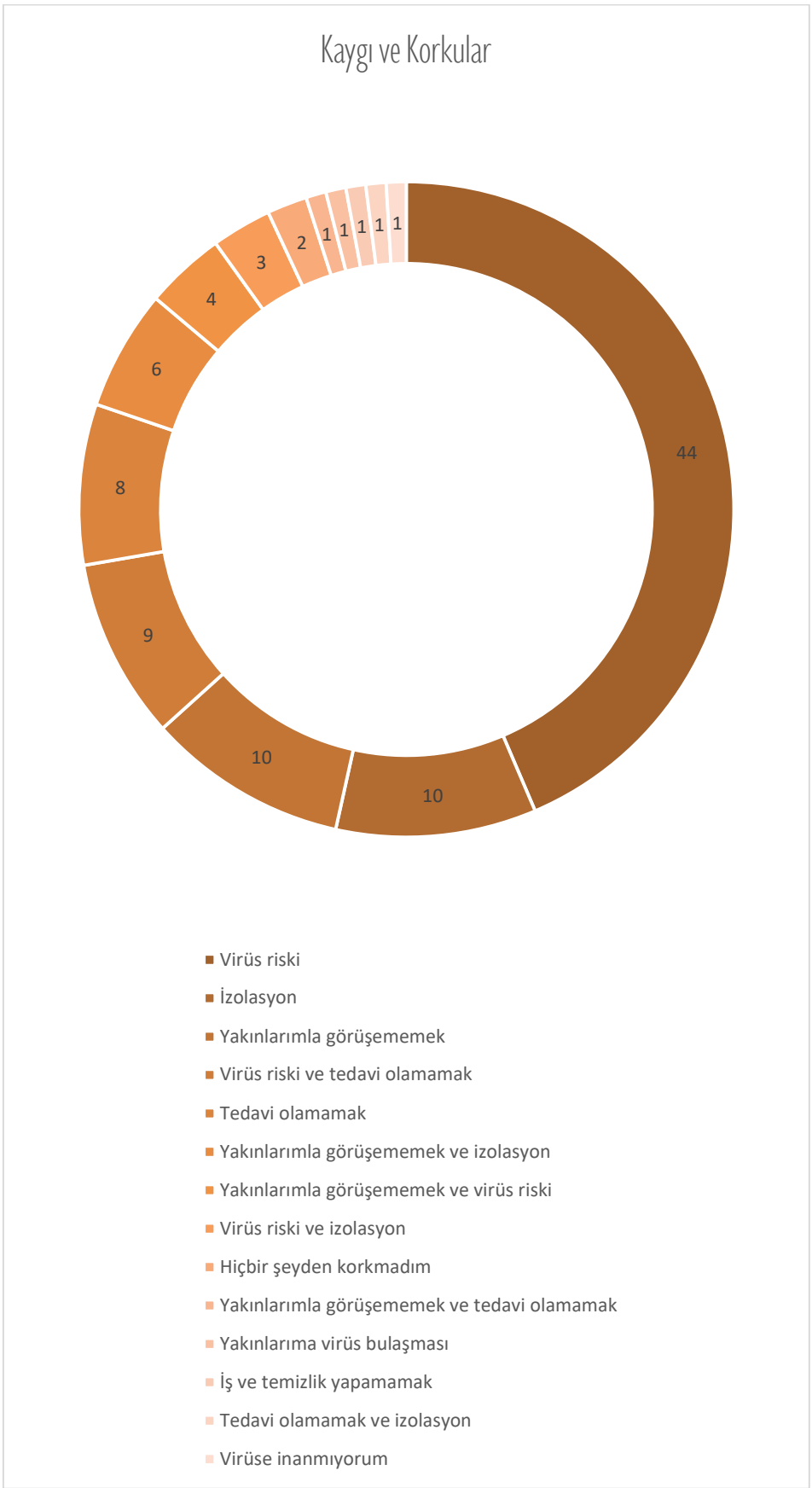

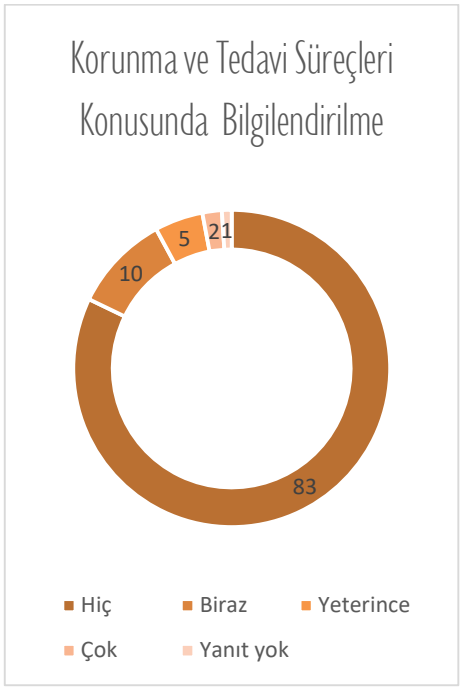
COVID-19 pandemisi sürecinde engelli bireylere yönelik politikalar ve hizmetler üretilmesinin en önemli gereklerinden biri kırılgan bir topluluk olmaları nedeniyle virüs ve virüse bağlı sebeplerden pek çok kaygıya sahip olmalarıdır. Aslında engelli bireyleri kaygıları ve korkuları aynı zamanda ne türden hizmetlerin sunulması gerektiği konusunda da ipucu vermektedir. Anket sorusuna verilen yanıtlar değerlendirildiğinde yanıtların iki öbekte toplandıklarını görüyoruz: 1. Virüs ve tedavi olamama korkusu, 2. Yakınlarını görememe ve izolasyon. Katılımcılardan verdikleri yanıtlar tekil olarak değerlendirildiğinde 44'ü (% 43,6) virüs riskinden, 10'u (%9,9) izolasyondan, 10'u (%9,9) yakınlarıyla görüşememekten, 9'u (%8,9) virüs riski ve tedavi olamamaktan,8'i (%7,9) tedavi olamamaktan,6'sı (%5,9) yakınlarıyla görüşememek ve izolasyondan, 4'ü (%4,0) de yakınlarıyla görüşememek ve virüs riskinden, 3'ü (%3,0) virüs riski ve izolasyondan, 1'i (%1,0) yakınlarıyla görüşememek ve tedavi olamamaktan, 1'i (%1,0) yakınlarına virüs bulaşmasından, 1'i (%1,0) iş ve temizlik yapamamaktan, 1'i (%1,0) tedavi olamamak ve izolasyondan korktuğunu ifade etmiştir. Düşük bir orana karşılık gelse de katılımcılardan 2'si (%2,0) pandemi sürecinde hiçbir şeyden korkmadığını belirtmiştir. Katılımcıların 1'i (%1,0) ise virüs varlığını ya da gerçek bir tehdit oluşturduğunu inkar etmektedir.

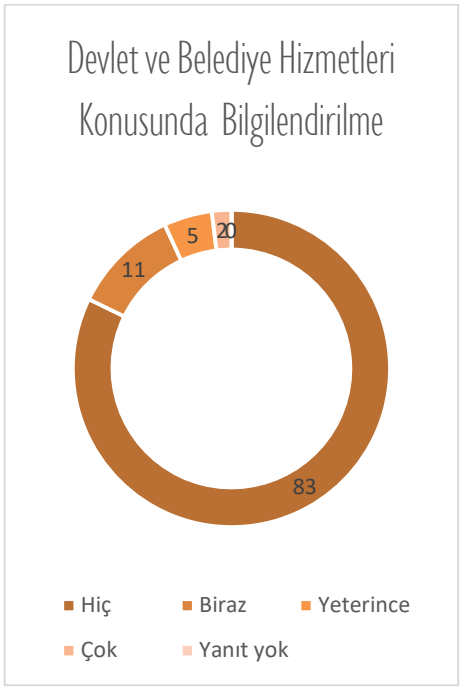
Çoklu yanıtlar dağıtıldığında ise karşımıza daha net bir resim çıkıyor. Virüs yakalanmak, tedavi olamamak ve yakınlarına virüs bulaştırmak başlıkları altında toplanan virüse bağlı korku ve risklerin oranı %64 olurken izolasyon ve yakınlarını görememe

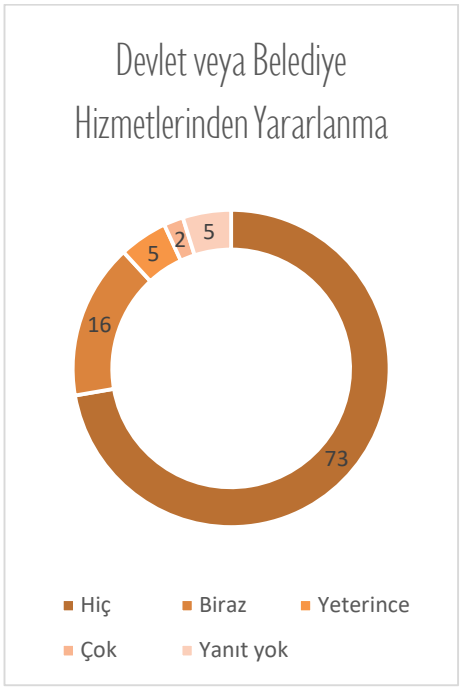
başlıkları altında toplanan yalnız kalma ya da destek imkanlarından mahrum kalmaya bağlı korku ve risklerin oranı %32,8 oluyor.

Yukarıda destek mekanizmalarının ya da bilgilendirme araçlarının tam olarak işlemediği belirtmiş idik. Benzer bir durum korunma ve tedavi hizmetleri için yapılan ya da yapılmayan bilgilendirme faaliyetleri için de geçerli görünüyo. “Pandemi sürecinde virüsten korunma ve tedavi süreçleri konusunda devlet kurumları ve belediyelerce bilgilendirildiniz mi?” sorusuna katılımcıların 83’ü (%82,2) “hiç”, 10’u (%9,9) “biraz”, 5’i (%5,0) “yeterince” ve 2’si (%2,0) de “çok” yanıtını vermiştir. 1 (%1,0) katılımcı ise bu soruyu yanıtlamamıştır. “Pandemi sürecinde devlet ve belediye hizmetleri konusunda bilgilendirildiniz mi?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların 83’ünün (%82,2) bu soruyu “hiç”, 11’inin (%10,9) “biraz”, 5’inin (%5,0) yeterince ve 2’sinin (%2,0) de “çok” seçeneğini işaretleyerek yanıtladıkları görülmüştür. Hal böyle olunca sunulan hizmetlere erişim ve yararlanma oranları da düşüyor. Öyle ki “Pandemi sürecinde devlet veya belediye hizmetlerinden sorunsuz yararlanabildiniz mi?” sorusuna katılımcıların 73’ü (%72,3) “hiç”, 16’sı (%15,8) “biraz”, 5’i (%5,0) “yeterince ve 2’si (%2,0) de “çok” yanıtını vermiştir. 5 (%5,0) katılımcı ise bu soruyu yanıtlamamıştır.

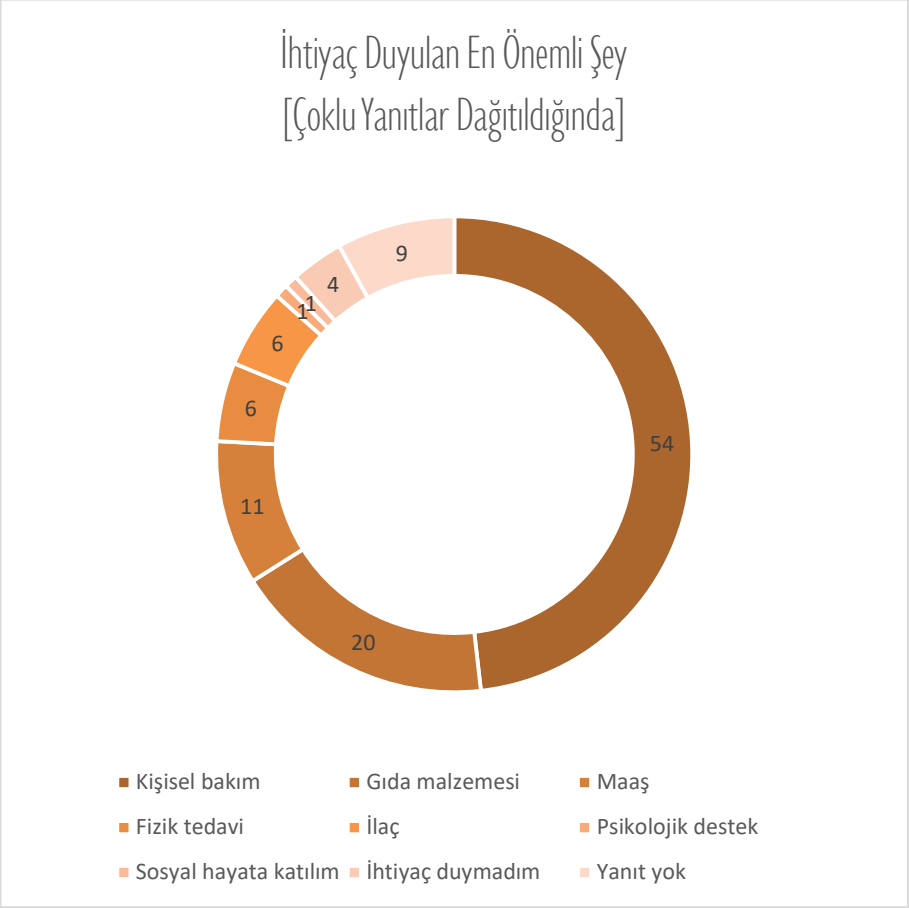

Her ne kadar katılımcılar korunma ve tedavi süreçleri ile kamu idaresi ve belediyeler tarafından sunulan hizmetler konusunda yeterince bilgilendirilmediklerini belirtiyorlarsa da anketin ilgili sorusuna verilen yanıtlardan görülüyor ki pandemi süreci ya da pandeminin nasıl seyrettiği ile ilgili değişik kanallardan bilgileniyorlar. Bilgilenmeniz hangi iletişim kanalıyla oldu sorusunu katılımcılardan 54’ü (%53,5) radyo-televizyon,18’i (%17,8) radyo-televizyon ve internet, 18’i (%17,8) radyo-televizyon ve sosyal medya, 2’si (%2,0) internet, 2’si (%2,0) internet ve sosyal medya, 2’si (%2,0) radyo-televizyon ve gazete-dergi, 2’si (%2,0) radyo-televizyon, gazete-dergi ve sosyal medya, 2’si (%2,0) radyo-televizyon, internet ve sosyal medya, ‘‘i (%1,0) gazete-dergi şeklinde yanıtlamıştır. Çoklu yanıtları dağıttığımızda ise 96 (%64,9) kişinin radyo ve televizyon aracılığı ile bilgilendiğini görüyoruz. Sosyal medya (%15,5) ve interneti (16,2) de bu sayıya kattığımızda %96,6 gibi bir orana ulaşıyoruz. Bu da bilgilendirme için kullanılan afiş, broşür, poster, billboard gibi araçların çok da amaca yönelik olmadığını gösteriyor.

Elbette kamu idaresi yerel birimleri ya da belediyelerin engelli bireylere sunacakları hizmetlere ilişkin stratejilerini belirlerken en önemli değişken bu bireylerin gerçekte ihtiyaçlarının ne olduğuna bakmak olacaktır. "Pandemi sürecinde en önemli ihtiyacınız neydi?" sorusunu katılımcıların 49'u (%48,5) kişisel bakım, 14'ü (%13,9) gıda, 6'sı (%5,9) maaş, 5'i (%5,0) fizik tedavi, 3'ü (%3,0) ilaç, 3'ü (%3,0) gıda ve maaş, 2'si (%2,0) ilaç ve kişisel bakım, 1'i (%1,0) fizik tedavi, ilaç ve maaş, 1'i (%1,0) gıda ve hijyen,1'i (%1,0) psikolojik destek, 1'i (%1,0) kişisel bakım, gıda ve maaş, 1'i (%1,0) kişisel bakım ve gıda, 1'i (%1,0) de sosyal hayata katılım şeklinde yanıtlamıştır. 4 (%4,0) katılımcı bu süreçte herhangi bir şeye ihtiyaç duymadığını ifade etmiştir. 9 (%8,9) katılımcı ise bu soruya yanıt vermemiştir. Bu tasniften yine katılımcıların çoklu yanıtlar verdiğini görüyoruz. Bu nedenle çoklu yanıtları dağıttığımızda ihtiyaçların öncelik sıralamasını ve sıklığını daha iyi görme imkanına sahibiz.

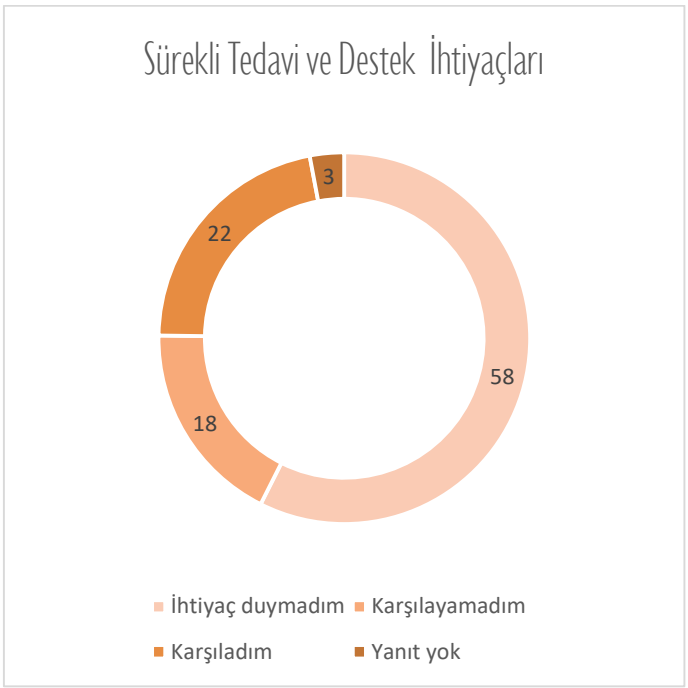
Hal böyle olunca katılımcıların kişisel bakım ihtiyaçlarını nasıl karşıladıkları da önemli bir bilgiye dönüşüyor. Katılımcılardan 58'i (%57,4) kişisel bakım ihtiyacını kendinin giderdiğini ifade etmiştir. Katılımcıların 7'si (%6,9) baba, 6'sı (%5,9) anne, 5'i (%5,0) aile, 5'i (%5,0) kendi ve eşi, 4'ü (%4,0) eş, 2'si (%2,0) kendi ve yardımcı,1'i (%1,0) kendi ve ağabeyi, 1'i (%1,0) de kendi ve aile, 1'i (%1,0) anne ve aile,1'i (%1,0) anne ve kızkardeş, 1'i (%1,0) abla, 1'i (%1,0) eşi ve kızı, 1'i (%1,0) gelini, 1'i (%1,0) kardeşi, 1'i (%1,0) yeğeni, 1'i (%1,0) ağabeyi, 1'i (%1,0) enişte seçeneğini işaretleyerek yanıt-

lamıştır. 3 (%3,0) katılımcı ise bu soruya yanıt vermemiştir. Bu yanıtlardan da anlaşıldığı üzere katılımcıların hemen hepsi kişisel bakımlarını yapma yönünde ailelerine bağımlı görünüyor.

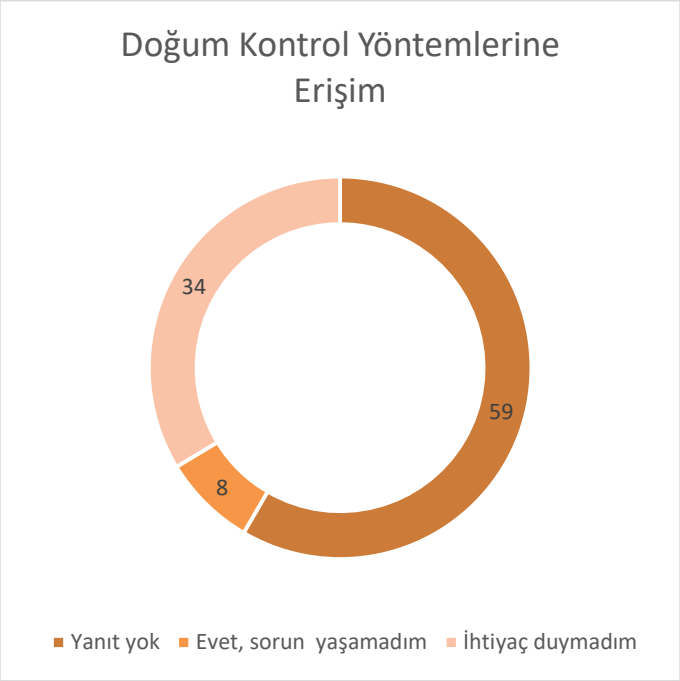
COVID-19 pandemisi gibi salgın süreçlerinde alınan tedbirlerin önemli sonuçlarından biri de düzenli tedavi ve bakım hizmetlerinin sekteye uğraması. Özellikle sokağa çıkma yasakları ya da seyahat kısıtlamaları ev dışında alınan tedavi hizmetlerine erişimi imkansız hale getiriyor. Bu sorunun aşılması için de özel tedbirler alınıp hizmetler sunulması elzem. Sözgelimi fizik tedavi ihtiyacı ile ilgili böyle bir sorun karşımızda duruyor. Her ne kadar katılımcılardan 80'i (%79,2) pandemi sürecinde fizik tedavi ihtiyacı olmadığını belirtmiş olsa da 20'si (%19,8) fizik tedavi ihtiyacını karşılayamadığını ifade etmiştir. Toplam katılımcının yaklaşık 1/5'ine karşılık gelen bu oran hiç de az değildir. 1 (%1,0) katılımcı ise bu soruya yanıt vermemiştir.

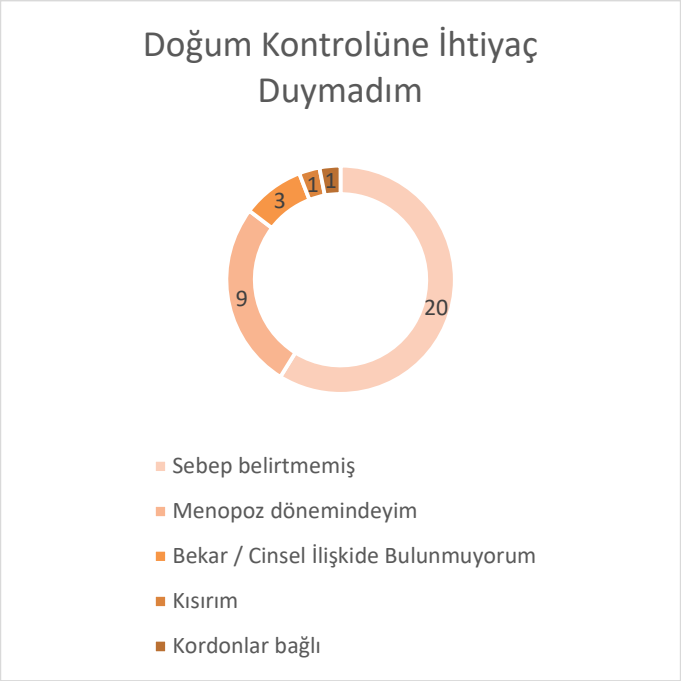
Genel tedavi ihtiyaçları için de benzer bir tablo geçerlidir. Katılımcılardan 58'i (%57,4) pandemi sürecinde tedavi ihtiyacı duymadığını belirtmiştir. Diğer taraftan 18'i (%17,8) tedavi ihtiyacını karşılayamadığını, 9'u (%8,9) ise tedavi ihtiyacını kendinin karşıladığını söylemiştir. Katılımcılardan 4'ü (%4,0) hastane, 3'ü (%3,0) aile hekimi, 2'si (%2,0) aile,1'i (%1,0) aile ve aile hekimi, 1'i (%1,0) ağabey, 1'i (%1,0) evde tedavi olanağı, 1'i (%1,0) de muhtar seçeneğini işaretlemiştir. 3 (%3,0) katılımcı ise bu soruyu yanıtlamamıştır.

Olağan koşullarda dahi sağlık konusunda yaygın olarak karşılaşılan sorunlardan birini de doğum kontrol yöntemlerine erişim oluşturuyor. Engelli kadın bireyler bakımından doğum kontrol yöntemlerine erişim her zaman sıkıntılı alanlardan biri olmuştur. Bu durumun COVID-19 pandemisi sürecinde nasıl bir seyir izlediği öenmli hale gelmiş oluyor. Bu nedenle yönelttiğimiz "Pandemi sürecinde doğum kontrol yöntemlerine erişebildiniz mi?" sorusuna katılımcılardan 20'si (%19,8) ihtiyaç duymadım, 9'u (%8,9) da menopoz, 8'i (%7,9) evet, 3'ü (%3,0) bekar, 1'i (%1,0) kısır, 1'i (% 1,0) de kordonlar bağlı şeklinde yanıtlamıştır. 59 (%58,4) katılımcı ise bu soruya yanıt vermemiştir.

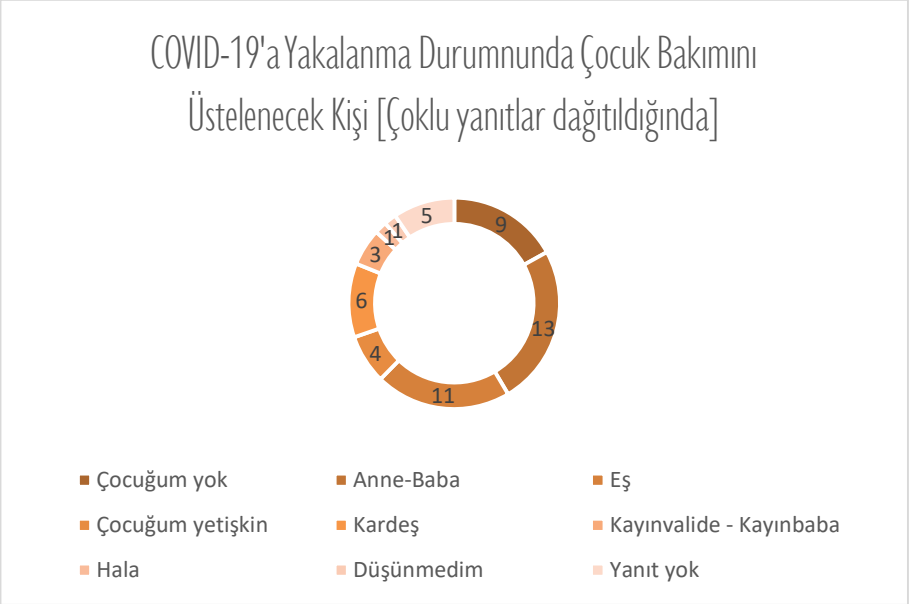
Pandemi sürecinde sorunların ve ihtiyaçların doğru tespit edilemediğini, ihtiyaç duyulan hizmetlerin tam anlamıyla sunulamadığını gösteren iki önemli değişkeni de gıda ihtiyacının ve maaş çekme ihtiyacının nasıl karşılandığı oluyor. Ankette bu konularla ilgili sorulara verilen yanıtlardan anlıyoruz ki yine aile üyeleri en önemli destek mekanizmasını oluşturuyor. Öyle ki gıda ihtiyacını 1 kişi internetten sağladığını belirtirken, birer kişi arkadaş, komşu ve belediye yanıtını veriyor. 2 katılımcı ise soruyu yanıtlamamış. Geri kalan katılımcıların hepsi aile üyeleri sayesinde karşıladığını ifade etmiş.

"Gıda ihtiyacını nasıl karşıladınız?" sorusunu yanıtlarken katılımcılardan 33'ü (%32,7) kendi, 19'u (%18,8) aile, 6'sı (%5,9) kendi ve eş, 6'sı (%5,9) eş, 5'i (%5,0) kendi ve aile, 4'ü (%4,0) anne-baba, 3'ü (%3,0) kardeş, 3'ü (%3,0) anne, 3'ü (%1,0) kız, 2'si (%2,0) oğul, 2'si (%2,0) abla, 2'si (%2,0) internet, 1'i (%1,0) eş ve kız, 1'i (%1,0) ağabey, 1'i (%1,0) baba, 1'i (%1,0) kendi ve arkadaşlar, 1'i (%1,0) aile ve yeğen, 1'i (%1,0) eş ve çocuklar, 1'i (%1,0) kızkardeş, 1'i (%1,0) kardeş ve yeğen, 1'i (%1,0) komşu ve çocukları, 1'i (%1,0) kayınbaba, 1'i (%1,0) belediye seçeneğini işaretlemiştir. 2 (%2,0) katılımcı ise bu soruyu yanıtlamamıştır.

Maaş çekimi için de benzer bir durum ile karşı karşıyayız. 1 kişi internet üzerinden işlemlerini yaptığını belirtirken 1 kişi de baka çalışanlarının yardımını aldığını ifade etmiştir. 1 katılımcı maaşını hiç çekemediğini söylerken 4 katılımcı yanıt vermemiştir. "Pandemi sürecinde maaş çekme ihtiyacını nasıl karşıladınız?" sorusunu verilen yanıtların dağılımına bakacak olursak katılımcılardan 45'i (%44,6) kendi, 11'i (%10,9) aile, 9'u (%8,9) eş,5'i (%5,0) baba, 4'ü (%4,0) kendi ve eş, 3'ü (%3,0) anne-baba,3'ü (%3,0) yeğen, 2'si (%2,0) kız, 2'si (%2,0) ağabey, 2'si (%2,0) kardeş, 1'i (%1,0) çocuklar, 1'i (%1,0) internet bank, 1'i (%1,0) kendi ve aile, 1'i (%1,0) kendi ve banka personeli, 1'i (%1,0) kendi ve enişte, 1'i (%1,0) abla, 1'i (%1,0) anne, 1'i (%1,0) kızkardeş, 1'i (%1,0) oğul, 1'i (%1,0) oğul ve gelin seçeneğini işaretlemiştir. Katılımcılardan 1'i (%1,0) çekemedim yanıtını verirken 4 (%4,0) katılımcı ise bu soruyu yanıtlamamıştır.

“Pandemi sürecinde ilaç ihtiyacını nasıl karşıladınız?” sorusuna verilen yanıtlar, sorunun iki farklı şekilde alımlandığını gösteriyor. Katılımcıların bir bölümü ilaçların hangi kurum aracılığı ile tedarik edildiği sorusunu yanıtlarken diğer bölümü ilacın kendilerine kim ya da kimler tarafından getirildiği biçiminde anlayarak yanıtlamışlardır. Katılımcılardan 38’i (% 37,6) ihtiyaç duymadım, 17’si (%16,8) eczane, 14’ü (%13,9) aile hekimi, 7’si (%6,9) aile hekimi ve eczane, 6’sı (%5,9) kendi, 3’ü (%3,0) stok, 2’si (%2,0) aile, 2’si (%2,0) SGK, 1’i (%1,0) abla ve aile hekimi, 1’i (%1,0) aile hekimi ve hastane, 1’i (%1,0) anne, 1’i (%1,0) baba, 1’i (%1,0) hastane, 1’i (%1,0) kendi ve eş, 1’i (%1,0) kendi ve eczane, 1’i (%1,0) oğul seçeneğini işaretlemiştir. 1’i (%1,0) katılımcı rapor sorunu yaşadığını ifade ederken 3 (%3,0) katılımcı ise bu soruyu yanıtlamamıştır.

“COVID-19’a yakalansaydınız çocuğunuzun bakımını kimin üstlenmesini isterdiniz?” sorusunu yalnızca kadın katılımcılara yönelttik. Ne yazık ki Türkiye’de toplumsal cinsiyet rolleri bakımından çocuğun bakım yükümlülüğü ağırlıklı olarak kadının omuzlarında oluyor. Bu nedenle hastalığa yakalanma durumunda çocuğun durumu ve geleceği ile ilgili kaygıların da yoğunlukla kadınlar tarafından yaşandığını varsayabiliriz. Bu bağlamda soruya yanıt veren kadın katılımcıların 9’u (%18,8) çocuğunun olmadığı, 4’ü (%8,3) ise çocuğum yetişkin olduğu şeklinde yanıtlamıştır. Çocuğu olan katılımcıların ise 9’u (%18,8) annesinin, 8’i (%16,7) eşinin, 2’si (%4,2) anne ve ablasının, 2’si (%4,2) ağabeyinin, 2’si (%4,2) kardeşinin, 1’i (%2,1) eşi ve annesinin,1’i (%2,1) eşi ve kayınvalidesinin,1’i (%2,1) eşi ve kayınbabasının, 1’i (%2,1) anne ve babasının, 1’i (%2,1) kayınvalidesinin, 1’i (%2,1) de halasının üstlenmesini istediğini belirtmiştir. Kadın katılımcılardan 1’i (%2,1) düşünmedim, seçeneğini işaretlerken 5’i (%10,4) ise bu soruya yanıtlamamıştır. Çoklu yanıtlar dağıtıldığında anne-baba (13 kişi) ve eş (11) tercihlerinin öne çıktığı görülmektedir.

Katılımcılara COVID-19 pandemisi sürecinde çalışmanın kapsadığı dönem için herhangi bir hak ihlaline uğrayıp uğramadıkları da soruldu. Katılımcılardan yalnızca 5’i (%5,0) pandemi sürecinde hak ihlali yaşadığını, 96’sı (%95,0) ise hak ihlali yaşamadığını ifade etmiştir. Oysa ki temel hak ve özgürlüklerden faydalanma, temel hizmetlere erişim konusunda -yukarıda verilen istatistiki verilerden de anlaşıldığı üzere- ciddi

sıkıntılar yaşanmaktadır. Ne var ki katılımcılar için hak ihlalinden anladıklarının bu temel haklar ile hizmetlere erişimin ötesinde bir anlam ifade ettiği anlaşılmaktadır.

Katılımcılardan 3'ü (%3,0) pandemi sürecinde sözlü şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Bunlardan 1'i (%1,0) şikayetçi olduğunu ve yargı süreçlerini başlattığını söylemiştir. 1 (%1,0) katılımcı ise pandemi sürecinde evde psikolojik şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. Bu katılımcı ise yargı başvurusunda bulunmamıştır.

SONUÇ ve TESPİTLER

Tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 pandemisinin mevcut eşitsizlikleri derinleştirdiği, olağan süreçlerde de yaşamlarını çeşitli engeller nedeniyle güçlüklerle karşılaşarak sürdürmek zorunda bırakılan engelli bireyler üzerinde ise daha yoğun olumsuzluklara neden olan bir etki ortaya çıkardığı tartışmasızdır.

Olağan dönemlerde de sağlık hizmetleri, eğitim ve istihdam olanaklarına erişimleri ve toplum yaşamına katılımları son derece kısıtlı bulunan engelli bireyler, kriz dönemlerinde tehlikelere daha açık durumda oldukları gibi bu süreçlerden en çok zarar gören gruplar arasındadırlar. Bu nedenle, engelli bireylerin pandemi gibi kriz dönemlerinde ihtiyaçlarının belirlenmesi yanında salgınla mücadele süreçlerinde alınacak tedbirlerle gerçekleştirilecek uygulamaların engelli bireyleri kapsayıcı nitelikte olması ayrıca önem taşımaktadır.

COVID-19 pandemisiyle mücadele amacıyla ülkemizde de çeşitli tedbirler alınarak virüsün yayılımını engellemek ve zararlı etkilerini azaltmak amacıyla çalışmalar yürütülmektedir.

Pandemi gibi olağanüstü dönemler, yaşamın olağan akışının gerçekleştirilen düzenlemeler ve alınacak tedbirlerle devam edebilmesi için özel planlamalar gerektirmektedir. Yaşanan deneyim, böylesi kriz dönemlerinde sürecin işleyişinde ortaya çıkacak sorunlarla baş edilebilmesi için önceden öngörülerek ulusal ve yerel düzeyde hazırlanmış bir planlamanın mevcut olmadığını ortaya çıkarmıştır. Şüphesiz, pandemi gibi olağanüstü dönemler dezavantajlı gruplar arasında yer alan ve özel ihtiyaçları bulunan engelliler için bu bireylerin ihtiyaçlarına özel düzenlemeler yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu izleme çalışması ile COVID-19'la mücadele sürecinde İzmir'de yaşayan bedensel engelli bireylerin ortaya çıkan ihtiyaçlarının belirlenmesi ile kamu idaresi yerel birimleri ve belediyelerce alınan tedbirlerle gerçekleştirilen uygulamaların bu bireyler yönünden kapsayıcı olup olmadığının tespiti hedeflenmiştir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki COVID-19 pandemisine tüm dünya gibi ülkemiz de hazırlıksız yakalanmıştır. Bu nedenle, sürece ilişkin olarak gerek ulusal ve gerek uluslararası düzeyde pek çok nokta araştırma konusu edilebilir. Ne var ki elinizdeki bu araştırmanın konusu yalnızca COVID-19 sürecinde İzmir'de yaşayan bedensel engelli bireylerin ihtiyaçlarının ortaya çıkarılarak kamu idaresi yerel birimleri ile belediyelerin virüsle mücadele amacıyla almış oldukları tedbirlerle yürüttükleri çalışmaların engelli bireyler yönünden kapsayıcı olup olmadığıyla sınırlı bulunmaktadır.

Bilgi edinme başvurusu yapılan İzmir kentinde mevcut gerek kamu idare yerel birimleri ve gerekse de belediyelerden alınan bilgilerde kentte yaşayan engelli bireylere dair sayısal verilerin varlığı göze çarpsa da engelli bireylerin durumları ve ihtiyaçları özelinde gerçekleşen sistematik bir veri ve takip sistemi bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Oysa kriz dönemlerinde sağlık hizmeti, destekleyici sosyal hizmetler gibi hizmetlere erişimde dezavantajlı durumda bulunan ve çoğu zaman diğer bireylerden farklı ihtiyaçları olan engellilerin, bu hizmetlerden yararlanmalarının sağlanabilmesi, bu bireylerle ilgili detaylı ve sistematik veriye sahip olmayı ve bu verilerin takibini gerektirmektedir. Bu şekilde, kriz süreçlerinde zaman kaybetmeden ve yerinde müdahaleler ile (engelli çocuklar, kadınlar ve ileri yaştaki engelli bireyler gibi) ihtiyaç sahiplerine ihtiyaçları özelinde destek sağlanması olanaklı olabilmektedir.

Kamu idaresi yerel birimleri ve belediyelerin tarafından COVID-19 ile mücadele amacıyla ve virüsten korunma konusunda gerçekleştirdikleri bilgilendirme araçları engelli bireyler için tam olarak kapsayıcı ve uygun nitelikte bulunmamaktadır.

Her ne kadar bu araştırmanın konusunu yalnızca araştırma evreninde yaşayan bedensel engelli bireyler oluşturmakta ise de mevcut bilgilendirme araçlarının ağırlıklı olarak afiş/broşür, web sayfaları, sosyal medya hesapları ile yazılı ilanlarla sınırlı olması okuma-yazma bilmeyen engelli bireyler ile işitme / görme engelli bireyleri kısmen dışarıda bırakmaktadır.

COVID-19 ile bütünlüklü bir mücadelede bilgilendirme araçlarının dezavantajlı tüm gruplar için kapsayıcı olması, bu bireyler yönünden yaşamsal önem taşımakta olup bunun gerçekleşmesi halinde virüsle mücadelenin başarıya ulaşması olanaklı olabilecektir. Bu amaçla, sesli ve görsel bilgilendirme araçları ile farklı ihtiyaçları bulunan bireylerin ihtiyaçları için özel bilgilendirici araçlara gereksinim bulunmaktadır.

Kriz süreçlerinin engelli bireyleri, diğer bireylerle karşılaştırıldığında daha derinden etkilemesi durumu karşısında engelli bireylere yönelik ihtiyaç duydukları nakit ve ayni yardım desteğinin sağlanması, sürecin bu bireyler üzerinde yarattığı olumsuz sonuçların etkilerini azaltıcı rol oynayacaktır.

Ne var ki bilgi edinme başvurusunda bulunulan ne kamu idare yerel birimleri ne de belediyeler tarafından engelli bireyleri önceleyen mevcut bir planlama ve sürekli desteğin bunmadığı anlaşılmaktadır.

Bu süreçte, engelli bireylere yönelik kaliteli sağlık hizmeti ve bakım desteğinin sürekliliğinin sağlanmasına yardımcı kararlar almak ve uygulamalar yapmak, öncelikle kamu idaresi tarafından gerçekleştirilmesi gereken yükümlülüklerdendir. Ancak, COVID-19 ile mücadele sürecinde engelli / bedensel engelli bireylerin ihtiyaçlarını kapsayıcı sağlık hizmetlerine erişim ve kaliteli sağlık hizmetinden yararlanabilmeleri konusunda herhangi bir karar ve uygulama olmadığı görülmektedir.

COVID-19 pandemisiyle mücadele sürecinde çeşitli hizmetlerin kolaylaştırılması amacıyla hizmet veren 199 gibi bazı acil destek hatları kurulmuş ve diğer acil destek hatları

faaliyetlerine devam etmiş iseler de bu destek hatları bütün engelli grupları için erişilebilir nitelikte bulunmamaktadır. Hem ulusal düzeyde hizmet veren acil destek ve danışma hatları hem de belediyeler tarafından kurulanlar hatlar bütün engelli grupları için erişilebilir nitelikte olmalıdır. Bu hatların özellikle işitme engelli bireyler, daha yavaş algılayan bireyler, kendisini ifade güçlüğü yaşayan bireyler ile farklı gereksinimleri olan engelliler yönünden de erişilebilir olması zorunludur. Unutulmaması gereken şiddet gibi durumlar yanında, pandemiler gibi kriz süreçlerinde de bu nitelikteki hatların erişilebilir olması yaşamsal önem taşımaktadır.

Her ne kadar süreç nedeniyle ortaya çıkan ekonomik zararların azaltılması amacıyla kamu idaresi tarafından çeşitli programlar hazırlanmış olsa da bu programların engelli bireylerin dezavantajlı durumlarını görmediği söylenebilir. Bu durum yerelde şüphesiz pek çok engelli birey üzerinde daha derin olumsuz etkilere yol açmıştır. Ekonomik tedbir ve destek programlarının engelli bireylerin ihtiyaçlarını görmesi ve engellileri dışarıda bırakmayan alternatifler içermesi kriz sürecinin neden olduğu olumsuz etkileri engelli bireylerin daha az hasarla atlatmalarını sağlayacaktır.

COVID-19 sürecinde bilgi, hizmet ve programların erişilebilir olması engelli bireyler için önemlidir; çünkü erişilebilirlik engelli bireylerin sağlık hakkı ve sosyoekonomik yönlerden yaşam standartlarını iyileştirmek yanında diğer bireylerle arasındaki eşitsizlikleri ortadan kaldırmaktadır.

Halk sağlığı bilgileri, kurulu çevre, iletişim ve teknolojiler ile mal ve hizmetlere erişemiyorlarsa engelli bireyler kendilerini ilgilendiren kararları alamayacakları ya da karar alma mekanizmalarına katılamayacakları gibi bağımsız da yaşayamayacaklardır. Bu süreçte özellikle erişim hakkına sahip olamamak engelli bireylerin güvenli bir şekilde izole edilemeyecek ve karantinaya alınamayacakları anlamı da taşımaktadır. Tüm bunlar aynı zamanda engelli bireylerin kamu hizmetlerinden diğer bireylerle eşit biçimde yararlanamayacakları sonucunu da doğurmaktadır. Ne var ki COVID-19 sürecinde başvuruda bulunulan kamu idaresi yerel birimleri ve belediyeler tarafından alınan tedbirler ile gerçekleştirilen uygulamaların engelli bireyler için erişilebilir standartlarda olduğunu ifade etmek olanağı bulunmamaktadır.

Engelli bireylerin ve engelli hakları alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının karar mekanizmalarına ve oluşturulan politikalara katılımlarının sağlanması COVID-19 sürecinde özellikle vazgeçilmemesi gereken esaslardandır. Engelli bireylerin virüsle mücadele amacıyla gerek kamu idare yerel birimleri ve gerekse de belediyeler tarafından oluşturulan politika oluşturma ve karar alma mekanizmalarına dâhil edilmeleri yaşam, sağlık ve barınma gibi temel hakları doğrudan etkileyecektir. Engelli bireylerin bağımsız yaşayabilmeleri, kendileriyle ilgili kararlar alabilmeleri ve yukarıda yer verilen haklardan yararlanabilmeleri tüm bu süreçlere aktif katılımları ile olanaklı olacaktır.

Belirtmek gerekir ki bu süreçte, başvuruda bulunulan, kamu idaresi yerel birimleri ve belediyeler tarafından -birkaç istisna dışında- COVID-19 pandemisi ile mücadele amacıyla karar ve uygulama süreçlerinde engelli bireyler ve engelli hakları alanında çalışan sivil toplum örgütlerine yönelik görüşme, anket ya da ihtiyaç analizi içeren uygulamalarla karşılaşılmamıştır.

Bilgi edinme başvurusunda bulunulan belediyelere bağlı engelli bireylere yönelik hizmet veren sürekli ve gündüzlü bakım merkezi olmadığı anlaşılmaktadır. Kamu idaresine bağlı kurumlarda bulunan engelli bireylerle ilgili olarak ise bu kurumların izlenmesi olanaklı olamadığından ancak genel bilgiler alınabilmiştir.

Kamu idaresi tarafından kapalı kurumların, sivil toplum kuruluşlarınca izlenmesine olanak tanınması BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nin gereğidir. Engelli bireylerin, erişilebilir, güvenli ve sağlıklı koşullarda barınma ihtiyaçlarının karşılanması gerek ulusal ve gerekse de uluslararası hukuki belgelerle güvence altına alınmış olup kamu idarelerinin bu konuda getirilen yükümlülükleri zaman geçirmeksizin yerine getirmesi engelli bireylerin ayrımcı uygulamalara maruz bırakılmamaları için zorunludur.

Engelli kadına yönelik şiddetin görünmezliği, araştırma sürecinde gerçekleştirilen bilgi edinme başvurularına verilen cevaplardan anlaşılmaktadır. Kadına yönelik şiddetle mücadele amacıyla kurulan mekanizmaların gerek merkezi ve gerekse de yerel düzeyde engelli kadınları kapsamadığı görülmektedir.

İzmir kenti özelinde kamu idaresi yerel birimleri ve belediyeler tarafından kadına yönelik şiddetle mücadele için oluşturulan mekanizma ve araçlar engelli kadına yönelik şiddeti takip etmemektedir. Kamu idaresi yerel birimleri ve belediyeler bu konuda veri sahibi olmadığı gibi destek ve danışma amacıyla kullanılan hatların da her engelli kadın grubunun ihtiyacını karşılayamadığı anlaşılmaktadır. Oysa kadına yönelik şiddetle mücadelede yaşamsal önem taşıyan ihbar ve danışma hatlarının işitme engelli kadınlar gibi ifade güçlüğü yaşayan ya da daha yavaş algılayabilen kadınlar için de erişilebilir olması gerekmektedir. Ayrıca kadın danışma merkezleri ve ŞÖNİM'lerin bütün engelli kadınlar için erişilebilir olması yanında engelli kadınların şiddete maruz kalmaları durumunda bakım merkezlerine değil "kadın konukevlerine / sığınaklarına" yerleştirilmeleri gerekmektedir. Bu kapsamda gerek kadın danışma merkezleri ve gerekse de sığınak / kadın konukevi personelinin engelli kadınlarla ilgili farkındalıklarını artıran çalışmalar yapılmasına ihtiyaç vardır. Kadına yönelik şiddetle mücadele amacıyla üretilen bilgilendirici materyaller engelli kadınlar için de erişilebilir olmalıdır.

Şiddete uğrayan engelli kadınların, durumları sonraki süreçlerde de takip edilerek, psikolojik, sosyo-ekonomik yönden desteklenmeleri yanında toplum yaşamına etkin katılımlarının gerçekleşebilmesi için gerekli destek mekanizmalarının, Kamu İdareleri ve ilgili belediyeler tarafından kurularak, aktif duruma getirilmesi gerekmektedir.

COVID-19 pandemisi şüphesiz tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kamu idaresi ve yerel yönetimlerin hazırlıksız yakalandıkları bir süreç olmuştur. Salgın, bu kurumların çeşitli zorluklarla mücadele etmeleri, sürece uygun planlama ve programlar hazırlayarak zaman kaybetmeksizin harekete geçmelerini gerektirmektedir. Bu nedenle kamu idaresinin ve yerel yönetimlerin kriz dönemlerine özgü plan ve programlar hazırlayarak hizmet politikalarını bu süreçlerden bağımsız olmaksızın bütünlüklü perspektiflerle oluşturmalarına ihtiyaç bulunmaktadır. Tam da böylesi bir nedenle, kriz süreçlerinin derinden etkileyerek yaşam, sağlık, barınma ve katılım gibi temel pek çok ihtiyaçlarının karşılanması olanaklarının ortadan kalktığı gruplardan olan engelli bireyleri dışarıda bırakmayan kapsayıcı politika ve çalışmalar, bu bireylere yönelen eşitsiz ve ayrımcı sonuçları ortadan kaldırabilecektir.

Halkı bilgilendirmeye yönelik girişimlerin, krize müdahale tedbirlerinin, sağlık ve sosyal yardım müdahalelerinin kapsayıcı, herkes için erişilebilir olmasının sağlanması ve engelli bireylere ayrımcılık yapılmamasının COVID-19 ile mücadele sürecin için önemini ayrıca belirtmek gerekmektedir.

Son olarak, ifade etmek gerekir ki gerek uluslararası ve gerekse de ulusal hukuk belgelerinde engelli bireylere yönelik ayrımcılık yasaklanmış, bu araştırmanın konusunu oluşturan haklar özelinde bu temel haklar güvence altına alınarak korunmuştur.

Bununla birlikte sözü edilen uluslararası ve ulusal hukuk belgeleriyle gerek kamu idaresi ve gerek yerel yönetimlere getirilen sorumlulukların hayata geçirilmesinin çeşitli yönlerden yetersiz olduğu gözlenmektedir. Engelli bireylere yönelen ayrımcı uygulamaların ortadan kaldırılabilmesi ile toplum yaşamına etkin katılımlarının sağlanabilmesi için kamu idaresi ve yerel yönetimlerin koruma, saygı gösterme ve yerine getirme yükümlülükleri kapsamında hayata geçirecekleri ivedi ve pratik çözümler ile uygulamalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Engelli bireylerin virüsle mücadele sürecinde yeterli bilgi alamadıkları, virüse yakalanma kaygısı taşımaları yanında önemli kaygılarından birinin de kişisel bakımlarını sağlayamamak olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum aynı zamanda kamu idare yerel birimleri ve ilgili yerel yönetimlerin sözü edilen kaygıları ortadan kaldıracak nitelikte hizmet üretmeyi öncelemeleri gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Ayrıca engelli bireylerin yararlandıkları sağlık ve rehabilitasyon gibi hizmetlerin pandemi gibi olağanüstü süreçlerde de devamlılığının sağlanabilmesi, bu bireyler yönünden yaşamsal öneme sahiptir. Bu nedenle kriz süreçlerine özgü hizmet politikası üretecek acil ve alternatif çözüm stratejilerinin varlığına ihtiyaç bulunduğunu belirtmek gerekmektedir.

Bu bağlamda araştırma kapsamında gerçekleştirilen anket çalışmasının, bilgi edinme başvuruları ile medya taramalarının, alanda faaliyet gösteren diğer sivil toplum örgütlerinin çalaışmalarının ortaya çıkardığı veriler yorumlandığında aşağıdaki bulgular ön plana çıkmaktadır:

- Bedensel engelli bireyler genellikle ilk, orta ve lise öğretim kurumlarından mezunlar. Daha ileri eğitim düzeylerine geçişler kısıtlı ve bu durum özellikle eğitim kurumlarının erişilebilirlik sorunlarından kaynaklanmaktadır.
- Katılımcıların çoğunun yalnız yaşamıyorlar, Bunun temel nedeni, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun yaşamlarını sürdürebilmek için desteğe ihtiyaç duymaları.
- Yasal düzenlemelere rağmen meskenler engelli bireyler için erişilebilir değildir.
- Katılımcıların çoğunluğu üyesi olduğu STK'lar aracılığıyla söz sahibi olmaya çalışıyor.
- Katılımcıların çoğunluğu kamu idaresi yerel birimleri ve belediyelerden yardım talebinde bulunmuyor, aile ve çevre desteği ile yaşamlarını sürdürüyor.
- Bununla birlikte yardım talebinde bulunanların büyük bir çoğunluğu bu taleplerine karşılık alamamaktadırlar.
- Katılımcıların en önemli korku kaynağını virüs riski ve yalnız kalma oluşturuyor.
- Katılımcılar ihtiyaçlarını karşılayabilecek kurumların bilgilendirme faaliyetleri yetersiz buluyorlar.
- Katılımcıların hâlâ en önemli bilgi edinme kaynakları radyo-televizyon yayınları ile internet ve sosyal medya.
- Katılımcıları en çok kaygılandıran konu kişisel bakım ihtiyacı karşılama.
- Katılımcıların kişisel bakım, maaş, gıda ihtiyaçlarını genellikle kendilerinin ya da aile üyelerinin karşıladığı anlaşılıyor.
- Katılımcıların büyük bir bölümü hak ihlali yaşamadığını ifade ediyor ve yaşayan 5 katılımcıdan sadece birinin yetkili mercilere başvurduğu görülüyor.
- Kadın katılımcıların büyük bir çoğunluğu tarafından virüse yakalanmaları halinde çocuklarını bir yakınına bırakmayı tercih ettiği, katılımcıların çocuğunu kamu kurumlarına bırakmak istemediği görülmüştür.
- Katılımcıların ihtiyaç halinde doğum kontrol yöntemlerine ulaşabildikleri görülmüştür.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Uluslararası Hukuk Kaynakları ve COVID-19

Uluslararası hukuk belgeleri her zaman devletlere yol gösterici özellikleri nedeniyle önem taşımaktadır. İzleme çalışmasının çerçevesi içinde yer alan konularla ilgili olarak aşağıda kapsamlarına kısaca yer verilen uluslararası hukuk belgelerinde doğrudan pandemi özelinde bir düzenleme yer almamaktadır. Yine de sözleşmelerde ayrımcılığın yasaklanması başta olmak üzere, yaşam, sağlık, erişim, barınma ve katılım hakları gibi temel insan haklarının devletler tarafından korunması ve saygı gösterilmesine ilişkin yükümlülükler getirmektedir.

Devletlere yaptırımın çok sınırlı olduğu uluslararası hukuk alanında, önemli bir ilke olan "ahde vefa" ilkesi nedeniyle devletler taraf oldukları sözleşmelere uyma ve mevzuatlarında bu konuda değişiklik yapma taahhüdünde bulunmaktadırlar. Bu taahhüdün kapsamı, sözleşmeye aykırı mevzuatın değiştirilerek onaylanmış metne uygun hale getirilmesinin yanı sıra oluşturulacak mevzuatın da sözleşmeye aykırı olmamasıdır.

Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrasına göre, usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmeler iç hukukun birer parçasıdır, şeklinde düzenlendiğinden; uluslararası sözleşmeler iç hukukumuzda önemli bir yere sahiptirler.

Uluslararası hukuk belgeleri için vurgulanması gereken önemli bir nokta, bu belgelerin hak ve özgürlükler anlamında aslında asgari sınırı belirlemeleridir. Her zaman için devletler bu asgari sınırın üstüne çıkma imkanına sahiptirler.

Uluslararası sözleşmelerin uygulanmasını denetlemek için ise her sözleşme ile ilgili komite kurularak denetim mekanizması oluşturulmuştur. Komitelerin, taraf devlet raporlarını inceleyerek tavsiyelerde bulunmanın yanı sıra sözleşme ile ilgili genel yorumlarda da bulunma hak ve görevleri mevcuttur. Komiteler tarafından yayınlanan ve niteliği itibariyle içtihadı olan genel yorumlar ile sözleşmedeki hak ve özgürlüklerden ne anlaşılması gerektiğinin tespitinin yanı sıra bazı durumlarda zaman içinde hak ve özgürlüklerin kapsamı da genişletilmektedir.[18]

[18] Engelli Kadın Derneği. Türkiye'de Engelli Kadına Yönelik Şiddet Raporu: 2013-2014. s. 16.

Aşağıda özet olarak sunulan uluslararası sözleşmeler ve diğer ilgili belgeler, çalışmanın kapsamının ve kavramsal çerçevesinin daha iyi anlaşılabilmesi için eklenmiştir. Unutulmamalı ki burada sözkonusu belgelerin ancak belli özellikleri öne çıkarılabilmiştir. Bu nedenle her bir belgenin kendisine başvurmak ve bütünlüğü içinde ele almak gerekmektedir. Aynı durum takip eden bölümdeki ulusal hukuk kaynakları için de geçerlidir.

Birleşmiş Milletler Kaynakları

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi[19]

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nun Haziran 1948'de hazırladığı ve birkaç değişiklik yapıldıktan sonra 10 Aralık 1948'de BM Genel Kurulu'nun Paris'te yapılan 183. oturumunda kabul edilen 30 maddelik bildiridir. Bildirge, insan hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması için hazırlanan en temel insan hakları belgesi olarak kabul edilmektedir.

Madde 1 - Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdanla donatılmışlardır, birbirlerine kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar.

Madde 2 - Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka türden kanaat, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş veya başka türden statü gibi herhangi bir ayrım gözetilmeksizin, bu Bildirgede belirtilen bütün hak ve özgürlüklere sahiptir.

Madde 3 - Herkesin yaşama hakkı ile kişi özgürlüğü ve güvenliğine hakkı vardır.

Madde 6 - Herkesin, nerede olursa olsun, yasa önünde bir kişi olarak tanınma hakkı vardır.

Madde 7 - Herkes yasa önünde eşittir ve ayrım gözetilmeksizin yasa tarafından eşit korunmaya hakkı vardır. Herkes, bu Bildirgeye aykırı herhangi bir ayrımcılığa ve ayrımcı kışkırtmalara karşı eşit korunma hakkına sahiptir.

Madde 21 - Herkesin, ülkesinde kamu hizmetlerinden eşit yararlanma hakkı vardır.

Madde 25 - Herkesin, kendisinin ve ailesinin sağlığı ve iyi yaşaması için yeterli yaşama standartlarına hakkı vardır; bu hak, beslenme, giyim, konut, tıbbi bakım ile gerekli toplumsal hizmetleri ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ya da kendi denetiminin dışındaki koşullardan kaynaklanan başka geçimini sağlayamama durumlarında güvenlik hakkını da kapsar.

[19] https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyannames/

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme[20]

16 Aralık 1966 tarihinde Genel Kurul kararıyla kabul edilip imza, onay ve katılmaya açılmıştır. Sözleşmenin 49. maddesi uyarınca 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İnsan Hakları Komitesi'ne ilişkin 41. madde ise, 28 Mart 1979 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Türkiye tarafından 15 Ağustos 2000'de imzalanan sözleşme, 18 Haziran 2000 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan kanunla onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye'nin onay belgelerini 15 Eylül 2003 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne göndermesinin ardından sözleşme Türkiye bakımından 23 Aralık 2003 tarihinden itibaren hüküm doğurmaya başlamıştır.

Türkiye, sözleşmenin hükümlerinin yalnızca diplomatik ilişkisi bulunan taraf devletlere karşı uygulanacağını beyan etmiştir. Ayrıca, sözleşmenin 27. maddesine çekince konmuştur. Bu çekinceye göre Türkiye Cumhuriyeti sözleşmenin etnik, dinsel ve dil azınlıklarının haklarına ilişkin 27. maddesini Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Lozan Barış Antlaşması ile eklerinin ilgili hükümlerine göre uygulama hakkını saklı tuttuğunu ifade etmektedir.[21]

> Madde 27 - Etnik, dinsel ya da dil azınlıklarının bulunduğu devletlerde, bu azınlıklara mensup olan kişiler, kendi gruplarının diğer üyeleri ile birlikte, kendi kültürlerinden yararlanma, kendi dinlerine inanma ve bu dine göre ibadet etme, ya da kendi dillerini kullanma hakkından yoksun bırakılmayacaklardır.

Sözleşmeyle kurulan komiteye kişisel başvuru hakkını içeren ek protokol, Türkiye tarafından 3 Şubat 2004 tarihinde imzalanmış ve 16 Mart 2006 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak onaylanmıştır. Türkiye'nin ek protokole taraf olduğu 24 Kasım 2006 tarihinde BM tarafından onaylanmıştır. Ancak yine bir çekince ile taraf olunmuştur. yasalar önünde eşitlik ve ayrımcılık yasağını içeren 26. maddeye yer veren başvurularda, yalnızca sözleşmede yer verilen haklar yönünden, başvuruyu tanıyacağını beyan etmiştir.

> Türkiye Cumhuriyeti, Protokol'ün 5(2)(a) maddesine, Komite'nin yetkisinin:
>
> a) bireyler tarafından iletilen şikayete konu sorunun, başka bir uluslararası çözüm veya soruşturma usulü tarafından, zaten incelenmiş veya incelenmekte olduğu durumlara ilişkin şikayet bildirimlerini kapsamadığı,
>
> b) Protokol'ün Türkiye Cumhuriyeti açısından yürürlüğe girdiği tarihten sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal sınırları içerisinde meydana gelebilecek fiiller, ihmaller, gelişmeler veya olaylardan kaynaklanan ihlal iddialarına ilişkin şikayet bildirimleri veya Protokol'ün Türkiye Cumhuriyeti açısından yürürlüğe girdiği tarihten sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal sınırları içerisinde meydana

[20] https://insanhaklariizleme.org/vt/yayin_view.php?editid1=523

[21] "Türkiye'nin Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerine Koyduğu Çekinceler" için Zeynep Elibol'un raporuna başvurulabilir: http://www.ihop.org.tr/wp-content/uploads/2015/10/ZeynepElibol_CekincelerRaporu.pdf

gelebilecek fiiller, ihmaller, gelişmeler veya olaylara ilişkin bir karardan kaynaklanan ihlal iddialarına ilişkin şikayet bildirimleri ile sınırlı olduğu,

c) Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 26. maddesinin ihlal edildiği iddiasını taşıyan şikayetlerde, söz konusu Sözleşme'de garanti altına alınan haklar dışındaki haklara atıf yapılan ihlal iddialarına ilişkin şikayet bildirimlerini kapsamadığı,

yönünde çekince koyar.

Medeni ve Siyasi Haklara ilişkin Uluslararası Sözleşme ile BM İnsan Hakları Komitesi kurulmuştur. Ayrıca adı geçen sözleşme, BM'nin eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağını düzenleyen önemli sözleşmelerinden birisidir.

Sözleşme kapsamında, yaşama hakkı, işkence yasağı, ailenin korunması ve çocukların hakları gibi medeni ve siyasi haklara yer verilmiştir. Herkesin yasalar önünde eşit olduğu ve hiçbir ayrım gözetilmeksizin yasalarca eşit korunacağına dair 26. madde ile sözleşme, ayrımcılık yasağının yalnızca sözleşmede tanınan haklar bakımından değil hukuken tanınmış bütün haklar bakımından geçerli olacağını kabul etmiş bulunmaktadır.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi[22]

Türkiye tarafından, 15 Ağustos 2000'de imzalanan sözleşme, 18 Haziran 2003 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan kanun ile onaylanmıştır. Türkiye'nin onay belgelerini 15 Eylül 2003 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne göndermesinin ardından sözleşme Türkiye bakımından 23 Eylül 2003 tarihinden itibaren hüküm doğurmaya başlamıştır. Türkiye bu sözleşmenin 13. maddesinin 3. ve 4. fıkraları hükümlerini anayasanın 3., 14. ve 42. maddelerindeki hükümler çerçevesinde uygulayacağı yönünde çekincesi koymuştur.

Madde 13

3. Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, ana-babaların veya -bazı durumlarda- yasal yoldan tayin edilmiş velilerin çocukları için, kamu makamlarınca kurulmuş okulların dışında, Devletin koyduğu ya da onayladığı asgari eğitim standartlarına uygun diğer okulları seçme özgürlüğüne ve çocuklarına kendi inançlarına uygun dinsel ve ahlaki eğitim verme serbestliklerine saygı göstermekle yükümlüdürler.

4. Bu maddenin hiçbir hükmü, bireylerin ve kuruluşların eğitim kurumları kurma ve yönetme özgürlüklerini kısıtlayacak şekilde yorumlanamaz; bu özgürlüğün kullanılması, daima, bu maddenin 1. fıkrasında ortaya konmuş olan ilkelere uyulmasına ve böyle kurumlarda verilen eğitimin Devlet tarafından belirlenebilecek asgari standartlara uygun olması gereğine bağlıdır.

Sözleşmeye ek olarak bireysel başvuru hakkı tanıyan bir ek protokol kabul edilmiş ise de Türkiye tarafından henüz imzalanmamıştır.

[22] https://www.ihd.org.tr/ekonomik-sosyal-ve-ktel-haklar-uluslararasi-sleesi/

Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından 10 Haziran 2009 Tarihinde yayınlanan ayrımcılık konulu 20 nolu genel yorumda yer aldığı üzere, sözleşme "herkes için adil ve uygun çalışma, sendika özgürlükleri, tatmin edici bir yaşam, sağlık ve eğitim standardı ve kültürel yaşama katılım gibi" çeşitli hakları tanımaktadır.[23] Sözleşme ile düzenlenen ekonomik, sosyal ve kültürel hakların bireyler tarafından, eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı kapsamında etkili şekilde kullanılması ve bu hakların, koruma altına alınması taraf devletin yükümlülüğünde bulunmaktadır.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Kaldırılması Sözleşmesi[24]

CEDAW Türkiye tarafından 20 Aralık 1985'te onaylanmış olup sözleşmenin onay aşamasında konulan çekincelerin önemli bir bölümü tek taraflı bir açıklama ile Türkiye tarafından 1999 yılında kaldırılmıştır. Günümüzde Türkiye, tarafından yalnızca sözleşmenin 29. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan hükme çekincesini korumaktadır.

> Madde 29
>
> 2. Taraf Devletlerden her biri işbu Sözleşme'nin imzalanması veya onayı sırasında veya katılma sırasında, kendisini bu maddenin birinci paragrafı ile bağlı saymadığını beyan edebilir. Diğer Taraf Devletler, böyle bir çekince koymuş olan Taraf Devlet karşısında aynı paragrafla bağlı olmayacaktır.

Sözleşmenin giriş bölümünde taraf devletlerin, kadınların ve erkeklerin ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel ve siyasal haklardan eşit olarak yararlanmalarının sağlanması yükümlülükleri vurgulanmıştır.

Sözleşmeyle kadına yönelik şiddete ilişkin özel bir düzenleme yapılmamış ancak, komite tarafından verilen 12 nolu tavsiye kararı[25] ile kadınların şiddetten korunmasının taraf devletlerin yükümlülüğünde olduğu belirtilmiştir. 19 nolu tavsiye kararında[26] ise kadına yönelik şiddetin, cinsiyete dayanan ayrımcılığın sonucu olduğu vurgulanarak komiteye sunulacak ülke raporlarında, kadına yönelik şiddetle ilgili gelişmelere yer verilmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Sözleşmenin ek ihtiyari protokolü[27] ile sözleşmeyle kurulan Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'ne bireysel şikâyetlere dayalı bir koruma ve soruşturma görevi verilmektedir. Türkiye ek protokolü 8 Eylül 2000'de imzalamış, 29 Ocak 2002 tarihinde onaylamıştır.

---

[23] http://ihop.org.tr/wp-content/uploads/2007/12/ESKHKGY20.pdf

[24] https://www.ihd.org.tr/kadinlara-kar-her-tlayrimcilin-lenmesuluslararasi-slees/

[25] https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_5831_E.pdf

[26] https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2018/08/cedaw_komitesinin_19_sayili_genel_tavsiye_karari.pdf

[27] https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2018/07/cedaw-protokol.pdf

BM Engelli Kişilerin Haklarına İlişkin Uluslararası Sözleşme[28]

Sözleşme 18 Aralık 2008'de Türkiye tarafından onaylanmıştır ve Türkiye bakımından 28 Eylül 2009'da yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeye bağlı komiteye bireysel başvuru hakkı tanıyan ek ihtiyari protokol ise 28 Eylül 2009 tarihinde imzalanmış, 12 Aralık 2014 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan kanun ile onaylanmıştır.

Madde 1 / Amaç - Bu Sözleşme'nin amacı, engellilerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik ve temin etmek ve insanlık onurlarına saygıyı güçlendirmektir.

Engelli kavramı diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının önünde engel teşkil eden uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişileri içermektedir.

Madde 2 / Tanımlar - "Engelliliğe dayalı ayrımcılık" siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayrım, dışlama veya kısıtlamayı kapsamaktadır. Engelliliğe dayalı ayrımcılık makul düzenlemelerin gerçekleştirilmemesi dahil her türlü ayrımcılığı kapsar.

Sözleşme yeni haklar ortaya koymamakla birlikte mevcut insan hakları sözleşmelerini engelliler yönünden tamamlayıcı bir nitelik taşımaktadır. Başka bir ifade ile sözleşme, engellilerin toplumsal yaşamın her alanında eşit koşullarda yer almasını zorunlu kılmaktadır. Bu doğrultuda, tüm politika ve programlarda engellilere özel düzenlemeler yapılması yerine, onların haklarını dikkate alan düzenlemeler yapılması öngörülmektedir.

Sözleşme, yaşama hakkı, adalete erişim, bağımsız yaşam ve topluma dahil olma, düşünce ve ifade özgürlüğü, bilgiye erişim, eğitim, sağlık, habilitasyon ve rehabilitasyon, istihdam, siyasal ve kamusal yaşama katılım gibi tüm insan haklarını kapsamına alarak bu hakların engelliler açısından hayata geçirilebilmesi için alınması gereken tedbirleri ortaya koymakta ve bu tedbirlerin alınması konusunda, taraf devletleri yükümlü kılmaktadır.

Bu çerçevede engellilik konusunda, tüm toplumsal taraflara yönelik olarak bilgilendirme ve farkındalık çalışmaları gerçekleştirilmesi, mevzuatın güncellenmesini ve uygulamanın izlenmesinin öneminin altı çizilmektedir. Ayrıca politika ve programların oluşturulması ile uygulama aşamalarındaki tüm karar alma süreçlerine engelli bireylerin katılımın sağlanması sözleşmenin önemle vurguladığı yükümlülükler arasındadır.[29]

Madde 9 / Erişebilirlik - Taraf Devletler engellilerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak ve engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşıma, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dahil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına,

[28] https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/EngellilerinHaklarinaIliskinSozlesme.pdf

[29] https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/5599/engellilerin-haklarina-iliskin-sozlesme-kapsaminda-engelli-haklari-ulusal-gostergeleri-kitabi-turkce.pdf

hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirleri alacaklardır.

Madde 10 / Yaşama Hakkı - Taraf Devletler her insanın yaşama hakkına sahip olduğunu yeniden onaylayarak engellilerin bu haktan etkin ve diğer bireylerle eşit koşullar altında yararlanmalarını sağlayacak gerekli tüm tedbirleri alır.

Madde 11 / Risk Durumları ve İnsani Bakımdan Acil Durumlar - Taraf Devletler silahlı çatışma halleri, acil insani durumlar ve doğal afetler de dahil olmak üzere risk durumlarında engellilerin korunması ve güvenliğinin sağlanması için insancıl hukuk ve uluslararası insan hakları hukuku dahil uluslararası hukuk çerçevesindeki yükümlülüklerini yerine getirmek için gerekli tüm tedbirleri alır.

Madde 17 / Kişisel Bütünlüğün Korunması - Engelli her kişi, beden ve ruh bütünlüğüne diğer bireylerle eşit bir şekilde saygı duyulması hakkına sahiptir.

Madde 25 / Sağlık - Taraf Devletler engellilerin engelliliğe dayalı ayrımcılığa uğramaksızın ulaşılabilir en yüksek sağlık standardından yararlanma hakkını tanır. Taraf Devletler engellilerin sağlıkla ilgili olarak rehabilitasyon da dahil olmak üzere, cinsiyete duyarlı sağlık hizmetlerine erişimini mümkün kılmak için uygun tüm tedbirleri alır.

Sözleşmenin 25. maddesi taraf devletlerin ayrıca, engellilerin engelleri nedeniyle ihtiyaç duydukları sağlık hizmetlerini sağlamaları konusunda yükümlü bulunduklarını, kırsal alanlar da dahil olmak üzere sağlık hizmetlerinin insanların yaşadıkları yerlerin yakınına götürülmesi gerektiğini, sağlık profesyonellerinin engellilere sundukları tıbbi bakımın başka kimselere sundukları bakımla aynı kalitede olması gerektiğini hüküm altına almıştır. Bakımın hastaların bağımsız ve aydınlatılmış onaylarına dayanmasını sağlamak amacıyla alınacak diğer tedbirlerin yansıra eğitim verilmesi, kamu kurumlarıyla özel kurumların etik standartlarını yayınlayarak engellilerin insan hakları, onuru, özerkliği ve ihtiyaçları hakkında farkındalık yaratmaları yükümlülüğü getirilmiştir.

Sözleşmeyle taraf devletlere getirilen önemli yükümlülüklerden birisinin de “makul uyumlaştırma” olduğunu belirtmek gerekir. Taraf devletlerce makul uyumlaştırma yükümlülüğünün ihlali, engelli bireyler yönünden ayrımcılık sonucu doğuracaktır.

Ayrıca belirtmek gerekir ki sözleşmenin engelli kadınlar ve kız çocuklarının haklarını düzenleyen 6. maddesi ile özellikle bu grupların çoklu temelde ayrımcı eylemlere maruz kalmaları olasılığı da gözönüne alınarak ayrımcılığa uğramalarının engellenmesi için taraf devletlere yükümlülük getirmektedir.

Madde 6 / Engelli Kadınlar

1. Taraf Devletler engelli kadınlar ile kız çocuklarının çok yönlü ayrımcılığa maruz kalmakta olduğunu kabul eder ve bu bakımdan onların tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit koşullarda yararlanmalarını sağlamaya yönelik tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler kadınların tam gelişimi, ilerlemesi ve güçlenmesini ve bu Sözleşme'de belirtilen insan hak ve temel özgürlüklerini kullanmalarını ve bunlardan yararlanmalarını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır.

Avrupa Konseyi Kaynakları

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi[30]

Sözleşme, Avrupa Konseyi'ne üye devletlerin dış işleri bakanlarınca imzalanıp 3 Eylül 1953'te yürürlüğe girmiştir. Türkiye sözleşmeyi 1950'de imzalamış, 18 Mayıs 1954'te ise onaylamıştır. 28 Ocak 1987'de ise bireysel başvuru hakkını tanımıştır. Mahkemenin zorunlu yargı yetkisi de Türkiye tarafından 28 Ocak 1990'da kabul edilmiştir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ndeki hakları topluca güvence altına almak, bildirgenin açıkladığı hakların evrensel ve etkin olarak tanınmalarını ve uygulanmalarını sağlamak için Avrupa Konseyi üyeleri tarafından hazırlanmıştır. 4 Kasım 1950'de Roma'da imzalanmış ve 3 Eylül 1953'te yürürlüğe girmiştir. AİHS 59 maddeden ve ek protokollerden oluşur. Sözleşme, uluslararası hukukta bireyin haklarını tanımlamış, bireysel başvuru hakkı tanımış, yargısal güvence sağlamış ve bu şekilde ulusal hukukları da etkilemiştir.

AİHS'İ onaylayan devlet, sözleşme hükümlerinin ihlali halinde hükümet aleyhine başvuru hakkını tanımıştır. AİHS tarafından kurulan mahkemenin kararları yargısal nitelikte kararlardır. Ancak mahkemenin yetkisi tamamlayıcı bir yetkidir.

Sözleşmenin 2. maddesinde yaşama hakkı, 13. maddesiyle etkili başvuru hakkı güvence altına alınmış, 14. maddesiyle ayrımcılık yasaklanmıştır.

Madde 2 / Yaşam Hakkı - 1. Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez

Madde 13 / Etkili Başvuru Hakkı - Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, söz konusu ihlal resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir.

Madde 14 / Ayrımcılık Yasağı - Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır.

AİHM'e yapılan özellikle kadına yönelik şiddet içeren başvurularda mahkemece, yaşama hakkı, etkili başvuru ve ayrımcılık yasağı ihlali yönünde karar verdiği görülmektedir.

[30] https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf

COVID-19'la Mücadelenin Ayrımcılıkla Mücadele, Çeşitlilik ve İçerme Boyutları: Avrupa Konseyi Ayrımcılığın Önlenmesi, Çeşitlilik ve İçerme Yönlendirme Sekreterliği (CDADI) tarafından hazırlanan Tanıtım Notu[31]

Tanıtım Notu, COVID-19 salgınının Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi ilan edilmesinden kısa bir süre sonra Avrupa Konseyi tarafından 8 Nisan 2020 tarihinde yayınlanmıştır. Notta, öncelikli olarak zorluklar ile sorunlu uygulamalar tespit edilmiştir. Tespit yapılırken Avrupa Konseyi saha ofislerinden ve sahada Romanlar, göçmenler, ulusal azınlıklara ait kimseler ve LGBTI bireyler ile beraber çalışan temsilcilerden alınan bilgiler de dâhil olmak üzere sivil toplum örgütleri ve medyada çıkan haberler gibi kaynaklardan yararlanılmıştır. Tanıtım notu ile belirlenen zorluklar ve sorunlu uygulamalar şu şekilde listelenmiştir:

- Karantina ve sokağa çıkma kısıtlaması tedbirlerinin uygulanması sırasında Romanlara yönelik aleni ırksal profilleme de dâhil olmak üzere polis tarafından gerçekleştirilen sert ve ayrımcılık gözeten eylemler
- Resmi dil(ler) dışındaki dillerde bilgiye ve talimatlara erişimin sınır olması
- Mülteci kampları ve Roman yerleşimlerinde sosyal mesafeyi korumanın imkânsızlığı
- Sıhhi tesisat tesislerinin eksikliği nedeniyle sağlık tavsiyelerine bağlı kalmanın imkânsızlığı
- LGBTI bireyler için hormon tedavisi ve diğer temel tıbbi tedavilere erişimin kesintiye uğraması
- Hareket kısıtlamaları kapsamında toplumsal ciddiyete dayalı veya homo-bi-transfobik istismar riskinin artması ve destek hizmetlerine erişim fırsatlarının azalması
- Belirli etnik kökenleri virüs ve virüse dayalı ekonomik etkilerle ilişkilendiren hoşgörüsüzlük ve nefret söylemlerinin farklı tezahürleri.

Üye ülkelerde karşılaşılan olumlu uygulamalar da değinilen tanıtım notunda, ayrımcılık yapmamaya ilişkin Avrupa Konseyi standartlarına dikkat çekilerek Avrupa Konseyi'nin ve sahada izleme yapan kuruluşların tavsiyelerine yer verilmiştir.

- Kolluk kuvvetlerinin eylemleri gözlemlenerek bütün kontrol faaliyetlerinin kesin bir şekilde yasal olduğundan, ayrımcılık gözetmediğinden ve gerekçesiz veya orantısız güç kullanımı veya ırksal profilleme içermediğinden emin olunmalıdır (bkz. ECRI polis faaliyetlerinde ırkçılık ve ırksal ayrımcılıkla mücadele üzerine 11 No'lu GPTK'si)
- Romanlara ve Gezgin topluluklara ve ihtiyaç sahibi ailelere daha yüksek sayıda durak noktası ve iyileştirilmiş sıhhi tesisat altyapısı, özellikle temiz su ve sabun gibi temel hijyen ürünlerinin sağlanması da dahil olmak üzere acil bir şekilde destek sağlanmalıdır (bkz. Bakanlar Komitesi`nin üye devletlere yönelik Avrupa'daki Romanlar ve/veya Gezginlerin sağlık hizmetlerine daha iyi erişimine ilişkin Rec(2006)10 sayılı Tavsiye Kararı; ve ECRI'nin Çingene Karşıtlığı ve Romanlara Karşı Ayrımcılıkla Mücadele ile ilgili 13 No'lu GPTK'sı)

[31] https://etkiniz.eu/wp-content/uploads/2020/06/ayr%C4%B1mc%C4%B1l%C4%B1kla-mu%CC%88cadele-covid-19.pdf

- Halka yönelik bütün bilgi ve talimatların tüm azınlık dillerinde (bkz. Avrupa Bölgesel ya da Azınlık Dilleri Şartı Uzman Komitesi Başkanlığı açıklaması) ve ülkedeki göçmenler tarafından kullanılan temel dillerde ulaşılabilir olması sağlanmalıdır.
- Kimlik belgeleri bulunmayan Romanlar ve düzensiz göçmenler de dahil olmak üzere herkesin sağlık hizmetleri ve sosyal güvenlik programlarına eşit erişimi sağlanmalıdır (bkz. Bakanlar Komitesi`nin üye devletlere yönelik Avrupa'daki Romanlar ve/veya Gezginlerin sağlık hizmetlerine daha iyi erişimine ilişkin Rec(2006)10 sayılı Tavsiye Kararı; ECRI'nin Çingene Karşıtlığı ve Romanlara Karşı Ayrımcılıkla Mücadele ile ilgili 13 No'lu GPTK tavsiyesi ve ECRI Düzensiz Göçmenlerin Ayrımcılıktan Korunmasına dair 16 No'lu GPTK tavsiyesi).
- Eşitliğin ve çeşitliliğin etkin bir şekilde desteklenmesi ve çevrimiçi ortamlar da dahil olmak üzere nefret söylemleriyle mücadele edilmesi (bkz. ECRI Nefret Söylemleri ile mücadeleye dair 15 No'lu GPTK)
- LGBTI bireyler gibi destekleyici olmayan veya düşmanca hane içi ortamlarda yaşayan savunmasız bireylere danışmanlık sağlamak için yenilikçi girişimler geliştirilmesi (bkz. Cinsel yönelim veya toplumsal cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılıkla mücadele etmek için [alınacak] önlemler üzerine Bakanlar Komitesi'nin üye devletlere yönelik CM/Rec(2010)5 sayılı Tavsiye Kararı ve ECRI Nefret Söylemleri ile Mücadeleye dair 15 No'lu GPTK).
- Yerel topluluklarda yardıma ihtiyacı olan kimselere maddi ve insani destek sağlayan göçmen ve azınlık grupları ile kuruluşların girişimlerinin desteklenmesi ve bunlar hakkındaki bilgilerin yaygınlaştırılması (bkz. Kültürlerarası Entegrasyon konusunda Bakanlar Komitesi'nin CM/Rec(2015)1 sayılı Tavsiye Kararı)

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi - İstanbul Sözleşmesi[32]

İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önleme, bununla mücadelede temel standartları ve devletlerin bu konudaki yükümlülüklerini belirleyen uluslararası insan hakları sözleşmesidir. Sözleşme dört temel ilke üzerine oturmaktadır: 1. kadına yönelik her türlü şiddetin ve ev içi şiddetin önlenmesi, 2. şiddet mağdurlarının korunması, 3. suçların kovuşturulması, suçluların cezalandırılması ve 4. kadına karşı şiddet ile mücadele alanında bütüncül, eş güdümlü ve etkili işbirliği içeren politikaların hayata geçirilmesi.

Türkiye tarafından 11 Mayıs 2011'de imzalanan ve hiçbir çekince konmayarak, 1 Ağustos 2014'te yürürlüğe giren sözleşme, yalnızca kadına yönelik şiddeti önleme ve bunun kaynaklarını ortadan kaldırmayı değil aynı zamanda çocuklara karşı şiddet ve çocuk istismarının önlenmesini de amaçlamaktadır.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli uluslararası hukuk belgelerinden olan İstanbul Sözleşmesi'ne bu bölümde ancak özet nitelikte yer verebiliyoruz. Bu nedenle, kadına yönelik her türlü şiddetle mücadele için sözleşmenin bütününün dikkate alınması faydalı olacaktır.

Şiddet gören kadına yönelik hizmetler, gerek görüldüğünde, hukuki ve psikolojik danışmanlık, maddi yardım, eğitim, öğretim ve iş bulmalarına yardım gibi

[32] https://rm.coe.int/1680462545

hizmetleri içermektedir. Sözleşme kapsamında taraf devletin yükümlülükleri arasında şiddet gören kadına ikametini değiştirebilmesi için destek verilmesi, kadının korunarak psikolojik destek alması, failin kadına temasının engellenmesi, şiddet gören kadına devlet tarafından geçici maddi destek verilmesi sayılabilir.

Taraf devletlerce şiddet gören kadın ve çocuklarına güvenli barınma imkanı sağlayan uygun ve yeterli sayıda, erişilebilir sığınak sağlanması da sözleşmede yer alan yükümlülükler arasında yer almaktadır. Yine tüm şiddet türleriyle ilgili olarak, gizlilik kuralına uygun şekilde, arayanlara hizmet vermek üzere 7 gün ve 24 saat ulaşılabilir, ücretsiz çağrı merkezleri kurulması yanında tecavüz ile ilgili kriz merkezleri ile cinsel şiddet yönlendirme merkezleri kurulması da sözleşme ile taraf devletlere getirilen yükümlülükler arasında bulunmaktadır.

Sözleşme, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi için devletin radyo ve televizyonlarında toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik yayın yaptırmasına ek olarak eğitim müfredatını da bu yönde güncellemesi öngörülmektedir.

Son olarak ifade etmek gerekir ki, sözleşme engelli kadınların şiddetten korunmaları konusunda kapsayıcı bir sözleşme niteliği taşımaktadır.

Sosyal Koruma Kaynakları

COVID-19 Tedbirlerinde Engelliliği Kapsayıcı Sosyal Koruma[33]

ILO, UNICEF, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Ortaklığı (UNPRPD), Uluslararası Engelliler İttifakı (IDA) ve BM Engelli Hakları Özel Raportörü'nün işbirliğinde yayımlanan "COVID-19 Tedbirlerinde Engelliliği Kapsayıcı Sosyal Koruma" bilgi notunun gayrı resmi çevirisi, Eşit Haklar İçin İzleme Derneği tarafından yapılmıştır.

Küresel ölçekte yaşanan salgın gibi felaketler halihazırda yaşanan eşitsizlikleri derinleştirmektedir. COVID-19 pandemisi ve sosyo-ekonomik sonuçları nedeniyle, olağan dönemde bile yetersiz olan sosyal koruma tedbirleri son dönemde daha da büyük önem kazanmıştır. Bilgi notunda COVID-19 karşısında sosyal koruma sistemlerinin aldıkları tedbirlerin engelli bireyleri desteklemesine yardımcı olabilecek unsurlar ve tavsiyeler yer almaktadır.

Normal koşullar altında, dünya nüfusunun %15'ini oluşturan engellilerin yoksul olması, çok ağır sağlık harcamalarıyla karşı karşıya kalması, daha az eğitim alması, ekonomiye daha az katılması, ekonomik güvensizlik yaşayan ve şoklardan daha fazla zarar gören hanelerde yaşaması daha muhtemeldir.

[33] https://www.esithaklar.org/2020/04/kovid-19-tedbirlerinde-engelliligi-kapsayici-sosyal-koruma-bilgi-notu/

Engelli kadınlar ve kız çocukları için daha da büyüyen bu eşitsizlikler toplumsal damgalanma; altyapı hizmetlerine, ulaşım ve bilgi sistemlerine erişememe; kapsayıcı sosyal politikaların ve hizmetlerin eksikliği gibi her yaştaki engelli bireyin karşı karşıya geldiği çok sayıda engelden kaynaklanmaktadır. Bu engeller, engelli bireyler ve aileleri açısından fazladan maliyet doğurmakta, bu kişileri daha korunmasız kılmaktadır.

COVID-19 pandemisi ve bu pandeminin sosyo-ekonomik sonuçları bu engelleri yükseltmekte, eşitsizlikleri derinleştirmektedir. Engelliler birçok sebepten dolayı bu krizden daha fazla zarar görebilirler:

- Birçok engelli birey zaten sağlık sorunları yaşamaktadır ve/veya ileri yaştadır, bu nedenle birçoğu kesinlikle evde kalmalarını gerektiren daha büyük bir risk altındadır.
- Birçoğu, özellikle engelli çocuklar ve büyük desteğe ihtiyacı olan yetişkinler normalde aldıkları desteği alamamaktadır. Aile bireylerinden gayri resmi ve ücretsiz destek alanların büyük kısmı da kendileri ya da normalde kendilerine destek olan kişiler hasta olduğu ya da hasta olma riski altında bulunduğu için zor bir durumda kalabilir. Başkalarından ücreti karşılığında destek alanlar ya da bir bakım kurumunda kalanlar da daha önce aldıkları hizmeti alamayabilirler.
- Engelli kişiler ayrımcılık, çalışma hayatından dışlanma ya da kayıt dışı çalışma gibi nedenlerle daha az sosyal güvenliğe (işsizlik ve hastalık durumları dâhil) ve sağlık sigortasına sahiptir.

Her halükarda, engelliler ve aileleri gelir güvenliği açısından daha büyük sıkıntı yaşamaktadır ve ihtiyaç duydukları temel gıdaları ve hizmetleri alma maliyetleri daha yüksektir.

Engelliler açısından hayatın her anında zaten çok önemli olan sosyal koruma son haftalarda daha da büyük önem kazanmıştır. Bu belgede, sosyal koruma sistemlerinin çoğunun COVID-19 karşısında aldıkları tedbirlerin engelli bireyleri desteklemesine yardımcı olabilecek birçok unsur yer almaktadır.

Bu unsurlar genel olarak şöyle sıralanabilir:

- Tüm halkı bilgilendirme girişimlerinin, krize müdahale tedbirlerinin, sağlık ve sosyal koruma müdahalelerinin kapsayıcı, herkes tarafından erişilebilir olmasını sağlamak ve engelli bireylere ayrımcılık yapmamak.
- Bilgilerin mümkün olduğunca yayılmasını ve sosyal yardımın ulaşmasını sağlamak için engelli örgütleri, ebeveyn örgütleri ve hizmet sağlayıcılar arasında koordinasyonu sağlamak.
- Sağlık hizmetlerine erişimin önündeki mali engelleri (katkı payı, ücretler vb.) kaldırmak.
- Sosyal koruma hizmetlerini götüren mekanizmalarda engellilere hastalık bulaşma risklerini en aza indirmek, cep telefonuyla ya da internet üzerinde kaydolmayı yaygınlaştırmak ya da ödeme noktalarını çoğaltmak.

Engellilerin tespit edilmesi ve ihtiyaçlarının değerlendirilmesi:

- Desteğin verilmesini kolaylaştırmak için farklı veri sicillerinin kullanılması dâhil olmak üzere engellilerin tespit ve kayıt işlemlerini yaygınlaştırmak.
- Başta engelli çocuklar, kadınlar ve kız çocukları ile büyük desteğe ihtiyacı olan engelliler ile yaşlı engelliler olmak üzere engelli bireylerin ihtiyaçlarını değerlendirmek.

Nakit transferleri

- Hastalık, karantina ve kendini izole etme durumlarında yeterli ücretli hastalık izninin, hastalık yardımının ya da başka gelir desteklerinin verilmesini sağlamak.
- Fazladan ödeme ve/veya avans ödeme yaparak engellilik yardımlarını arttırmak.

• Hâlihazırdakişi durumu ne olursa olsun, resmi kayıtlarda engelli olarak yer alan ancak normal koşullar altında nakit transferi almaya uygun olamayacak tüm engelli bireylere nakit transferi yapmak.

• Engellilikle ilgili ve süresi yakında dolacak tüm hakların süresini otomatik olarak uzatmak.

• Temel sosyal yardım programlarından (yaşlılık yardımı, çocuk yardımı, yoksulluk yardımı) faydalanan ve engelli olduğu tespit edilen lehtarlara engellilik masraflarını karşılamak için ek ödeme yapmak.

• Engelli aile üyelerine destek olmak ya da hastalık bulaşmasını önlemek için çalışmayı bırakmak zorunda kalan ancak işsizlik ya da hastalık yardımı almayan kişilere mali yardımda bulunmak.

Ayni yardım ve destek hizmetleri

• Hizmet sağlayıcılara mali destek sağlamak dâhil olmak üzere kaliteli bakım ve destek hizmetlerini geliştirmek ve bu hizmetlere erişimde devamlılığı sağlamak.

• Büyük desteğe ihtiyacı olan kişilere temel gıda ve gıda dışı malzemelerin götürülmesini değerlendirmek.

• Yardım hattı tesis etmek ve desteğe ihtiyacı olan engelli bireyler ile bu desteği verebilecek kişileri eşleştiren platformlar oluşturmak.

Kurtarma

• Ekonomik kurtarma programlarının engelli bireyleri ve ailelerini de kapsamasını sağlamak.

• COVID-19 krizi tüm ülkelerin kitlesel olarak finanse edilen, kapsamlı, kapsayıcı ve daimi sosyal koruma sistemlerini geliştirmesinin ve güçlendirmesinin ne kadar önemli olduğunu göstermiştir. Engellilerin kaydını kapsamlı olarak tutan, evrensel engellilik ödeneği ve destek hizmetleri veren ülkeler engelli çocuklara, çalışma çağındaki yetişkinlere ve yaşlılara hızlı ve güvenilir sosyal yardım götürebilmektedir.

Politika Özeti: Engellileri İçeren Bir COVID-19 Yanıtı[34]

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, 5 Mayıs 2020 tarihinde "Engellileri İçeren Bir COVID-19 Yanıtı" başlığı ile COVID-19 pandemisi döneminde engellileri kapsayıcı bir müdahale ve normalleşme sürecini tanımlayan bir rapor yayınladı. Bu belge, COVID-19'un engelli kişiler üzerindeki etkisini vurgulamakta ve alınacak tedbirler ile iyileşme sürecini engelli kişileri kapsayacak şekilde yapmak için tavsiyeleri ana hatlarıyla tarif etmektedir. Politika belgesi ile herkesin uygulayabileceği dört kapsayıcı eylem alanı tanımlanmaktadır:

- COVID-19 ile mücadelede atılacak tüm adımlarda engelli hakları anaakımlaştırma
- COVID-19 ile mücadelede ve normalleşme sürecinde bilgiye, tesislere, hizmetlere ve her türden planlamaya erişilebilirliği sağlama
- COVID-19 ile mücadelede ve normalleşme süreçlerinin tüm aşamalarında istişare süreçlerini işleterek engelli kişilerin ve onları temsil eden kuruluşların aktif katılımını sağlama

[34] https://kasder.org.tr/wp-content/uploads/2020/05/BM-ENGELL%C4%B0L%C4%B0K-VE-COVID-19-06.05.2020.pdf

- Engellilerin COVID-19 ile mücadelede ve normalleşme süreçlerine dahil edilmesini güvence altına almak için hesap verebilirlik mekanizmaları oluşturma

COVID-19 küresel krizi, önceden var olan eşitsizlikleri derinleştirmiş, ayrımcılığın boyutunu ortaya çıkarmış ve engelli bireylere yönelik çalışmalar yapılmasının zorunlu olduğunu göstermiştir. Dünya genelinde 1 milyarlık bir nüfusu temsil eden engelli bireyler toplumun en çok dışlanan kesimi olmakla birlikte salgın nedeniyle en fazla ölüm yaşayan gruptur.

Normal şartlar altında dahi engelli bireylerin sağlık hizmetlerine, eğitime, istihdama ve topluma katılma olasılıkları oldukça düşüktür. Yoksulluk, şiddete, ihmale ve istismara uğrama olasılıklar daha yüksek olan engelli bireyler, herhangi bir kriz söz konusu olduğunda da bu durumdan yüksek oranda etkilenmektedir. COVID-19, bu durumu daha ciddi bir hale getirmiş ve onları doğrudan ve dolaylı olarak orantısız bir şekilde etkilemiştir.

Engelli bireylerin COVID-19'dan olumsuz bir şekilde etkilenmemelerini sağlamak için entegre bir yaklaşım gereklidir. Atılacak tüm adımlarda, onların tedbirlerin/uygulamaların merkezine yerleştirilerek birer planlama ve uygulama ajanı olarak yer almaları sağlanmalıdır. COVID-19 ile ilgili yapılacak her türlü şeyde, engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılık yasaklanmalı ve diğer faktörlerin yanı sıra cinsiyet ve yaş unsurları da göz önünde bulundurmalıdır. Bu yaklaşım, mücadele ve normalleşme sırasında ortaya çıkabilecek engelleri etkili ve verimli bir şekilde elealmak ve önlemek için gereklidir.

Engelli bireylerin katılımı sayesinde herkese daha iyi hizmet veren, virüsü daha iyi baskılayan ve daha sağlam temellere oturmuş bir COVID-19 müdahale ve tedavisi karşımıza çıkacaktır. Böylece karmaşık durumlara cevap verebilen, her bir bireye ulaşabilen güçlü bir sistem oluşmuş olacaktır.

Bu Politika Özeti, COVID-19'un engelliler üzerindeki etkisini vurgulamakta ve bunu yaparken de engelli bireylerin müdahale ve tedaviye nasıl entegre edileceğine ilişkin temel eylem ve tavsiyeleri ana hatlarıyla belirlemektedir. Özet, kilit sektörlere odaklanan özel öneriler içermekle birlikte, herkes için geçerli olan dört kapsamlı eylem alanını tanımlar:

1- Hedef eylemlerle birlikte COVID-19 müdahale ve tedavisinde engelliliğe yer verilmelidir. Engellilerin sistematik olarak dahil edilmesini sağlamak için temel ve engelliliğe özgü tedbirlerin birlikte ele alınması gerekmektedir.

2- COVID-19 ile mücadelede bilgi, tesis, hizmet ve programların erişilebilirliği sağlanmalıdır. Erişilebilirlik, salgının engelli bireyler üzerinde yarattığı sağlık ve sosyo-ekonomik sorunların çözümü için temel öneme sahiptir. Engelli bireyler, halk sağlığı bilgilerine, çevreye, iletişim ve teknolojiye, mal ve hizmetlere erişemezse doğru kararları alamaz, yaşama bağımsız olarak katılamaz, güvenli izolasyon ve karantina gerekliliklerini yerine getiremez, sağlık ve kamu hizmetlerine engelli olmayan bireylerle eşit olarak erişemez.

3- COVID-19 müdahale ve tedavisinin tüm aşamalarında engelli bireyler ve ilgili kuruluşlar ile görüş alışverişinde bulunulmalı ve sürece dahil olmaları sağlanmalıdır. Engellilerin krizle mücadelede ve geleceği şekillendirmede önemli katkıları olacaktır. Engelli birçok birey, izolasyon ve alternatif çalışma düzenlemeleri hakkında tecrübeye sahiptir. Bakış açıları ve engellilik deneyimleri yaşanan sorunlara yaratıcı, farklı ve yenilikçi çözümler bulunmasına katkı sunacaktır.

4- COVID-19 müdahale ve tedavisine engelli katılımını sağlamak için hesap verebilirlik mekanizmaları kurulmalıdır. Engellileri kapsayan planları desteklemek için gerekli yatırımlar yapılmalıdır. Hükümetler, bağışçılar, BM birimleri ve diğer aktörler, yatırımların engelli bireylere ulaştığını gözlemlemek için mekanizmalar oluşturmalıdır. Verilerin engellilik odaklı olması hesap verilebilirlik için çok önemlidir.

COVID-19 müdahale ve tedavisine engelli kişilerin dâhil edilmesi, kimseyi geride bırakmama taahhüdünü sağlamanın hayati bir parçası olduğu gibi Engelli Hakları Sözleşmesi, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi, İnsanlık Gündemi ve Birleşmiş Milletler Engellilik Stratejisi'nin küresel taahhütlerinin kritik bir testidir. Bu husus aynı zamanda BM'nin engelli katılımı konusunda dönüştürücü ve kalıcı bir değişim sağlama taahhüdünün de merkezinde yer almaktadır.

Ulusal Hukuk Kaynakları ve COVID-19

Anayasa[35]

1982 Anayasası, "Kanun Önünde Eşitlik" hakkını düzenleyen 10. maddesinde

> Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

hükmüne yer verilmekte, maddenin devam eden bentlerinde ise engelliler için alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı olmayacağı belirtilmektedir.

> Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.

Anayasanın 56. maddesinde ise şu düzenleme yer almaktadır:

> Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.
>
> Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.
>
> Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler.

[35] https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf

Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir.

Aynı şekilde 60. maddesinde ise "herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu", "devletin bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alarak, teşkilatı kuracağı" güvence altına alınmıştır. Takip eden 61. maddede ise "Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır" denilmiştir.

Bu kapsamda, engelli bireylerin toplum yaşamına etkin bir şekilde katılımlarının sağlanması, engelli bireylerin diğer bireylerle hayata bütünüyle eşit katılımlarının gerçekleşebilmesi için alınacak tedbirler ve gerçekleştirilecek uygulamaların eşitlik ilkesine aykırı olmayacağı anayasal güvence altına alınmıştır.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, devletin yurttaşlarının sağlığının korunması ve sağlık hizmetinin kapsayıcı bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekliliği de ilgili hükümlerle düzenlenmiş bulunmaktadır.

Engelliler Hakkında Kanun[36]

Engelliler Hakkında Kanun, 7 Temmuz 2005 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. BM tarafından 13 Aralık 2006 tarihinde kabul edilerek 3 Mayıs 2007 tarihinde onaylayan devletler açısından yürürlüğe girmiş olan BM Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi'nin kabulü ardından, sözleşmeye uygun olarak yeniden düzenlenmiştir.

2. maddesinde "engellileri, ailelerini, engellilere yönelik hizmet veren kurum ve kuruluşlar ile diğer ilgililer," kapsayacağı belirtilen kanunun amacı ise 1. maddede hüküm altına alınmıştır.

Bu Kanunun amacı; engellilerin temel hak ve özgürlüklerden faydalanmasını teşvik ve temin ederek ve doğuştan sahip oldukları onura saygıyı güçlendirerek toplumsal hayata diğer bireylerle eşit koşullarda tam ve etkin katılımlarının sağlanması ve engelliliği önleyici tedbirlerin alınması için gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamaktır

Ayrıca, kanunun 4. maddesinde engellilere yönelik hizmetlerin hizmetler yerine getirilmesinde izlenecek esaslar kayıt altına alınmıştır:

a) Engellilerin insan onur ve haysiyetinin dokunulmazlığı temelinde, kendi seçimlerini yapma özgürlüğünü ve bağımsızlığını kapsayacak şekilde bireysel özerkliğine saygı gösterilmesi esastır.

b) Engelliliğe dayalı ayrımcılık yapılamaz, ayrımcılıkla mücadele engellilere yönelik politikaların temel esasıdır.

c) Engellilerin tüm hak ve hizmetlerden yararlanması için fırsat eşitliğinin sağlanması esastır.

[36] https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf

d) Engellilerin bağımsız yaşayabilmeleri ve topluma tam ve etkin katılımları için erişilebilirliğin sağlanması esastır.

e) Engellilerin ve engelliliğin her tür istismarının önlenmesi esastır.

f) Engellilere yönelik hizmetlerin sunumunda aile bütünlüğünün korunması esastır.

g) Engeli olan çocuklara yönelik hizmetlerde çocuğun üstün yararının gözetilmesi esastır.

h) Engeli olan kadın ve kız çocuklarının çok yönlü ayrımcılığa maruz kalmaları önlenerek hak ve özgürlüklerden yararlanmalarının sağlanması esastır.

i) Engellilere yönelik politika oluşturma, karar alma ve hizmet sunumu süreçlerinde engellilerin, ailelerinin ve engellileri temsil eden sivil toplum kuruluşlarının katılımının sağlanması esastır.

j) Engellilere yönelik mevzuat düzenlemelerinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının görüşü alınır.

Kanun'un devam eden maddelerinde, engellilik temelinde ayrımcılığın yasak olduğu (madde 4/A), engellilerin toplumdan tecrit edilmeleri ve ayrı tutulmalarının engelleneceği (madde 4/B), engellilerin, diğer bireylerle eşit koşullarda bağımsız olarak toplum içinde yaşamalarının esas olduğu ve özel bir yaşama düzenine zorlanamayacakları (madde 4/B), engellilerin topluma dâhil olmaları ve toplum içinde yaşamaları amacıyla, bireysel destek hizmetleri de dâhil olmak üzere, ihtiyaç duydukları toplum temelli destek hizmetlerine erişimlerinin sağlanacağı (madde 4/B) yasal güvence altındadır.

Bilgilendirme hizmetleri ve iletişim teknolojilerinin engelliler için erişilebilir olmasının sağlanacağı (madde 7) da kanunla düzenlenmiştir. Toplumsal hayata katılım ve eşitlik temelinde engellilere, habilitasyon ve rehabilitasyon hizmeti verileceği, bu konuda alınacak kararlar ve gerçekleştirilecek uygulamalarla ilgili olarak sonlandırma süreçleri de dahil olmak üzere, sürecin her aşamasında, engellilerin ve ailelerinin aktif katılımlarının sağlanacağı, habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerinin mümkün olan en erken evrede başlaması gerektiği ve engelliye en yakın yerde verilmesinin esas olduğu düzenlemeleri de kanunda yer almaktadır (madde 10).

Umumi Hıfzıssıhha Kanunu[37]

24 Nisan 1930 tarihinde kabul edilen ve 6 Haziran 1930 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, bugün için dili eski ve kapsamı da güncel ihtiyaçları karşılamayacak bir kanundur.

Kanun esas itibariyle sağlık hizmetlerinin sunulmasına, salgın hastalık dönemlerinde alınması gereken tedbirler ile izlenecek yol ve esaslara ilişkin kuralları düzenlemektedir.

[37] https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.1593.pdf

Madde 1 – Memleketin sıhhi şartlarını ıslah ve milletin sıhhatine zarar veren bütün hastalıklar veya sair muzır amillerle mücadele etmek ve müstakbel neslin sıhatli olarak yetişmesini temin ve halkı tıbbi ve içtimai muavenete mazhar eylemek umumi Devlet hizmetlerindendir.

Madde 2 – Umumi sıhhat ve içtimai muavenet hizmetlerine ait Devlet vazaifi Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti tarafından ifa ve hususi idarelerle belediyelere ve sair mahalli idarelere bırakılan hizmetlerin sureti icrası murakabe olunur. Milli Müdafaa teşkilatına ait sıhhi işler müstesna olmak üzere bütün sıhhat ve içtimai muavenet işlerinin mercii ve murakıbı bu Vekalettir.

Ancak, yasa metni bütünüyle incelendiğinde, salgın hastalık süreçlerinde engelliler gibi farklı ihtiyaçları bulunan dezavantajlı bireyler ve gruplar ile ilgili özel herhangi bir tedbir ya da düzenlemeye yer verilmediği görülmektedir.

İl İdaresi Kanunu[38]

10 Haziran 1949 tarihinde kabul edilen ve 18 Haziran 1949 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren İl İdaresi Kanunu, COVID-19 ile mücadele tedbirleri kapsamında -özelikle araştırmaya konu zaman sürecinde- sıklıkla atıf yapılan kanunlardan biri olmuştur. Alınan tedbirler, kanunun aşağıda verilen 11. maddesinin (c) fıkrası kapsamında uygulanmıştır.

İl sınırları içinde, huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi valinin ödev görevlerindendir. Bunları sağlamak için vali gereken karar ve tedbirleri alır.

Vali kamu düzeni veya güvenliğini olağan hayatı durduracak ve kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi verilerin bulunduğu illerde, 15 günü geçmemek üzere, ildeki belli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni veya kamu güvenliliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir ve ruhsatlı olsa bile her çeşit silah ve merminin naklini yasaklayabilir.

Bu fıkra kapsamında alınan ve ilan olunan karar ve tedbirlere uymayanlar hakkında 66. Madde hükmü uygulanır.

Belediye Kanunu[39]

3 Temmuz 2005 tarihinde kabul edilen ve 13 Temmuz 2005 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Belediye Kanunu, "belediyenin kuruluşunu, organlarını, yönetimini, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usûl ve esaslarını düzenlemektir" (madde 1).

Kanunun 14. maddesinde belediyelerin görev ve sorunlulukları, 15. maddesinde yetkileri ve imtiyazları düzenlenmiştir. Bu maddelere göre belediyelerin

[38] https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5442.pdf

[39] https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf

belde sakinlerinin mahalli ve müşterek ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla her türlü faaliyet ve girişimde bulunacakları (madde 15), kadınlar ve çocuklar için konukevleri açacakları (madde 14), belediye hizmetlerinin vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulup hizmet sunumunda engellilere uygun yöntemler uygulanacağı hüküm altına alınmıştır (madde 14).

Ayrıca farklı maddelerde engellilerle ilgili düzenlemeler yapılmıştır:

Madde 38/n - Bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, engellilere yönelik hizmetleri yürütmek ve engelliler merkezini oluşturmak.

Madde 60/i - Dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar.

Madde 77 - Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular.

Büyükşehir Belediyesi Kanunu[40]

10 Temmuz 2004 tarihinde kabul edilen ve 23 Temmuz 2004 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda 2012 ve 2018 yıllarında kapsamlı değişiklikler yapılmıştır. Kanunun 7. maddesinde büyükşehir belediyelerinin görev, yetki ve sorumlulukları tespit edilmiştir. Maddede bu araştırmanın konusuna giren görev ve sorumluluklar arasında şunlar bulunmaktadır:

Madde 7/p - Büyükşehir sınırları içerisinde toplu taşıma hizmetlerini yürütmek ve gerekli tesisleri kurmak.

Madde 7/u - Acil yardım hizmetlerini yürütmek.

Madde 7/v -Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapmak.

Ayrıca farklı maddelerde engellilerle ilgili düzenlemeler yapılmıştır:

Madde 7/v - Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak.

[40] https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf

Madde 18/m - Bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, engellilerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere engelli merkezleri oluşturmak.

Madde 24/j - Dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar.

Ek Madde 1 - Büyükşehir belediyelerinde engellilerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri vermek üzere engelli hizmet birimleri oluşturulur. Bu birimler, faaliyetlerini engellilere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşlarıyla işbirliği hâlinde sürdürürler. Engelli hizmet birimlerinin kuruluş, görev, yetki, sorumluluk ve işleyişine ilişkin usûl ve esaslar Özürlüler İdaresi Başkanlığının görüşü alınarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikle belirlenir.

Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun[41]

İzmir'de yaşayan ve bedensel engelli kadınlara yönelik şiddet, izleme çalışmasının ana konularından birini oluşturmaktadır. Bu nedenle İl Emniyet Müdürlüğü ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nden araştırma için gerekli bilgiler talep edilmiştir. Ne yazık ki her iki kurumda bilgi edinme başvurusuna verdikleri yanıtlarda tatmin edici bilgi sağlamamışlardır. Bu bağlamda kadınlara, özellikle de bedensel engelli kadınlara yönelik şiddet vakalarına ilişkin ayrıntılı bilgi sahibi değiliz. Bu vakalar ve bunlarla ilgili yapılan iş ve işlemler genel itibariyle Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun çerçevesinde değerlendirildiğinden kanuna genel bir değerlendirme ile yer vermek gerekmektedir.

8 Mart 2012 tarihinde kabul edilen ve 20 Mart 2012 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ile "şiddete uğrayan ve uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esaslar" (madde 1) düzenlenmektedir.

Kanunun uygulanmasında ve gerekli hizmetlerin yerine getirilmesinde Anayasa ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ile diğer kanunlarda yer alan hükümlerin takip edileceği, koruma ve tedbir kararlarının hızlı ve etkili bir şekilde uygulanacağı, cinsiyete dayalı olarak gerçekleşen şiddetle mücadele ile ilgili alınacak tedbirlerin ve gerçekleştirilecek uygulamaların ayrımcılık yasağını ihlal etmeyeceği kabul edilmiştir.

Madde 1 – (1) Bu Kanunun amacı; şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

[41] https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6284.pdf

(2) Bu Kanunun uygulanmasında ve gereken hizmetlerin sunulmasında aşağıdaki temel ilkelere uyulur:

a) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, özellikle Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve yürürlükteki diğer kanuni düzenlemeler esas alınır.

b) Şiddet mağdurlarına verilecek destek ve hizmetlerin sunulmasında temel insan haklarına dayalı, kadın erkek eşitliğine duyarlı, sosyal devlet ilkesine uygun, adil, etkili ve süratli bir usul izlenir.

c) Şiddet mağduru ve şiddet uygulayan için alınan tedbir kararları insan onuruna yaraşır bir şekilde yerine getirilir.

ç) Bu Kanun kapsamında kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddeti önleyen ve kadınları cinsiyete dayalı şiddetten koruyan özel tedbirler ayrımcılık olarak yorumlanamaz.

Kanunun temel ilkelerinin belirtildiği 2. maddesinde ise çoklu temelde ayrımcılığa maruz kalan engelli kadın gruplarından hiç söz edilmemiş, engelli kadınların şiddetten korunması ile ilgili alınması gereken özel tedbirlere yer verilmemiştir.

Kanunla, şiddetin önlenmesi ve şiddetten koruma amacıyla gerek kolluk güçleri ve gerekse de hakim tarafından ayrı ayrı koruyucu ve önleyici tedbirler alınacağı düzenlenmiştir. Aynı zamanda şiddet gören kişiye danışmanlık ve destek hizmeti vermek üzere 7 gün 24 saat esasıyla çalışacak olan ŞÖNİM'lerin kurulması gerçekleşmiştir.

Şiddet önleme ve izleme merkezlerinin kurulması

Madde 14 – (1) Bakanlık, gerekli uzman personelin görev yaptığı ve tercihen kadın personelin istihdam edildiği, şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verildiği, çalışmalarını yedi gün yirmidört saat esasına göre yürüten, çalışma usul ve esasları yönetmelikle belirlenen, şiddet önleme ve izleme merkezlerini kurar.

(2) Kurulan merkezlerde şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik izleme çalışmaları yapılır ve destek hizmetleri verilir.

Kanunu genel engelli kadınlar bakımından değerlendirdiğimizde görüyoruz ki engelli kadınlara yönelik şiddetle mücadele konusunda özel tedbirler alınması gerekliliğinin hüküm altına alınmamış olması, engelli kadına yönelen şiddetin görünür olmasını engellediği gibi engelli kadınların şiddetle mücadele mekanizmalarından yararlanabilme olanaklarını da güçleştirmektedir.

Türk Ceza Kanunu[42]

2004 yılında kapsamlı değişiklikler yapılarak yeniden yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu'nda engelli kadınlara yönelik şiddetin doğrudan suç olarak tanımlandığı özel bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle ancak, kasten yaralama, kasten öldürme, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar, eziyet, kötü muamele, genital muayene, hakaret, tehdit, nefret ve ayrımcılık gibi suçların toplumsal cinsiyet perspektifinden değerlendirilmesi olanaklı olabilmektedir.

Kasten öldürme ve kasten ya da ağırlaştırılmış yaralama suçlarında altsoy ya da üstsoydan birine, eşe, kardeşe, çocuğa ya da kendisini bedenen ve ruhen koruyabilecek durumda olmayan ve gebe olduğu bilinen bir kadına karşı işlenmesi halinde faile verilecek cezanın ağırlaştırılacağı hükme bağlanmıştır. Bu suçun, aynı zamanda kan gütme ya da namus saikiyle işlenmiş olması halinde de ceza ağırlaştırılmaktadır. (madde 82 ve 86)

Eziyet

Madde 96- (1) Bir kimsenin eziyet çekmesine yol açacak davranışları gerçekleştiren kişi hakkında iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Yukarıdaki fıkra kapsamına giren fiillerin;

a) Çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı,

b) Üstsoy veya altsoya, babalık veya analığa ya da eşe karşı,

İşlenmesi halinde, kişi hakkında üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Rızası olmadan bir kadının çocuğunun düşürülmesi eylemi de "Çocuk Düşürtme" suçu olarak düzenlenmiş ve sözü edilen eylemi gerçekleştiren kimsenin cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır. Rızası olsa bile tıbbi zorunluluk bulunmayan hallerde gebelik süresi 10 haftanın üzerinde bulunan kadının çocuğunu düşürten kişinin de kadınla birlikte cezalandırılacağı da hüküm altına alınmıştır. Ancak, gebeliğin tecavüz eylemi sonucunda meydana gelmesi halinde ise, gebeliğin 20 haftaya kadar sonlandırılabileceği bu fıkrada düzenlenmiş bulunmaktadır. (madde 99)

Kişilere karşı suçlar başlığını taşıyan 2. bölümün "Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar" başlığını taşıyan 6. bölümde, daha çok kadınlara karşı işlenen cinsel saldırı, çocuğun cinsel istismarı, reşit olmayanla cinsel ilişki ve cinsel taciz suçları düzenlenmiştir.

Tehdit ve hakaret suçları da TCK'da düzenlenmiş ancak eşe karşı işlendiğinde bu durum ağırlaştırıcı bir neden olarak hüküm altına alınmamıştır. Başka bir ifade ile özellikle sözel şiddet eylemi kadına karşı gerçekleştiğinde faile verilecek ceza ağırlaştırılmamaktadır.

[42] https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf

Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma suçunun, altsoy ya da üstsoydan birine, eşe, kardeşe, çocuğa ya da kendisini bedenen ve ruhen koruyabilecek durumda olmayan kişiye karşı işlenmesi halinde ceza ağırlaştırılacağı hüküm altına alınmıştır. Nefret ve ayrımcılık suçu düzenlemesinde, cinsiyet de ayrımcılık temelinde sayılmış ancak, yasal düzenlemede, ayrımcılığın suç olarak tanımlanabilmesi için failin nefret saikiyle hareket etmesi zorunluluğu arandığından suçun cezalandırılması neredeyse olanaksız duruma gelmiştir. İnsanlığa karşı suçların düzenlendiği 77. maddede ise bu fillerin siyasal, felsefi, ırki veya dini saiklerle işlenmesi halinde insanlığa karşı suç sayılacakları belirtilmiş, ancak cinsiyet ya da toplumsal cinsiyet temelli suçlar kapsam dışı bırakılmışlardır.[43]

Madde 77- (1) Aşağıdaki fiillerin, siyasal, felsefi, ırki veya dini saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda sistemli olarak işlenmesi, insanlığa karşı suç oluşturur:

a) Kasten öldürme.

b) Kasten yaralama.

c) İşkence, eziyet veya köleleştirme.

d) Kişi hürriyetinden yoksun kılma.

e) Bilimsel deneylere tabi kılma.

f) Cinsel saldırıda bulunma, çocukların cinsel istismarı.

g) Zorla hamile bırakma.

h) Zorla fuhşa sevketme.

(2) Birinci fıkranın (a) bendindeki fiilin işlenmesi halinde, fail hakkında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına; diğer bentlerde tanımlanan fiillerin işlenmesi halinde ise, sekiz yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur. Ancak, birinci fıkranın (a) ve (b) bentleri kapsamında işlenen kasten öldürme ve kasten yaralama suçları açısından, belirlenen mağdur sayısınca gerçek içtima hükümleri uygulanır.

(3) Bu suçlardan dolayı tüzel kişiler hakkında da güvenlik tedbirine hükmolunur.

(4) Bu suçlardan dolayı zamanaşımı işlemez.

Bulaşıcı Hastalıklar Sürveyans ve Kontrol Esasları Yönetmeliği[44]

30 Mayıs 2007 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Bulaşıcı Hastalıklar Sürveyans ve Kontrol Esasları Yönetmeliği 2011, 2019 ve 2020 yıllarında değişiklikler yapılarak güncellenmiştir. Yönetmelik esas itibariyle bulaşıcı hastalıkların önlenmesi ve kontrolünün çerçevesini çizmektedir.

[43] Bu bölümde ağırlıklı olarak Engelli Kadın Derneği'nin *Türkiye'de Engelli Kadına Yönelik Şiddet Raporu: 2013-2014* çalışmasından yararlanılmıştır.

[44] https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=11347&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

Madde 1 – (1) Bu Yönetmelik;

a) Bulaşıcı hastalıkların önlenmesi ve kontrolünün sağlanması için; bildirime esas bulaşıcı hastalıklar listesinin belirlenmesi, olay ve vaka tanımlarının yapılması, iletişim ağı yapısı ile ihbar ve bildirim sisteminin oluşturulması,

b) Bulaşıcı hastalıkların epidemiyolojik sürveyansı için her türlü uygun teknik araç kullanılarak sürveyans ile ilgili bilgilerin toplanmasında görevli yerel sağlık otoriteleri, ilgili diğer Bakanlıklar, özel ve kamuya ait kurum ve kuruluşlar ile Sağlık Bakanlığı arasında iletişimin sağlanması ve toplanan sürveyans verilerinin ulusal ve uluslararası düzeyde paylaşılması için gerekli yöntemlerin belirlenmesi,

c) (Değişik:RG-4/5/2019-30764) Bulaşıcı hastalık açısından erken uyarı ve cevap sisteminde yer alan olaylar ile uyarı düzeylerinin tanımlanması,

ç) Hastalıklara özgü genel veya özel sürveyans ve kontrol mekanizmalarının veya programlarının geliştirilmesi,

d) Salgınların saptanması ve kontrolü için gerekli olan müdahale yöntemlerinin belirlenmesi,

amacıyla hazırlanmıştır.

Yönetmeliğin salgınların saptanması ve önlenmesi için gerekli olan müdahale yöntemlerinin belirlenmesi amacıyla hazırlandığı belirtilse de bu tedbirlere bağlı olarak gerçekleştirilecek uygulamaların engelli bireylerin ihtiyaçlarını kapsamadığı görülmektedir.

Araştırma konusu ile ilgili olmak üzere 11 Mart 2020 - 1 Haziran 2020 tarihleri arasında yayınlanan Cumhurbaşkanlığı kararları ile çeşitli bakanlıklar tarafından yayınlanan genelgeler ve ulaşılabilen İzmir İl Pandemi Kurulu kararları incelenmiştir. İnceleme sonucunda pandemi sürecinde farklı ihtiyaçları bulunan engelli bireylerle ilgili olarak özel ve kapsayıcı içerikte bir düzenlemeyle karşılaşılmamıştır. Ne var ki aşağıda engellilerle ilgili ihtiyaçlar özelinde herhangi bir hüküm içermeyen ancak engelli bireyleri de ilgilendiren ilgili Cumhurbaşkanlığı kararları ile genelgeler ve İzmir Valiliği İl Pandemi Kurulu kararlarına yer verilmiştir.

Engelli bireylerin pandemi sürecinde doğabilecek ihtiyaçları ve karşılaşabilecekleri sorunlar düşünüldüğünde, ilgili Cumhurbaşkanlığı kararları ve genelgelerde sorunun ele alınışı bakımından bütüncül bir perspektiften yoksun bulundukları söylenebilir. Her ne kadar kamuda çalışan engelli personelin COVID-19 sürecinde idari izinli sayılması kararı verilmiş ise de seyahat zorunluluğu olan engellilerin diğerler kişilerden ayrı tutulmayarak izin kurullarına başvuruda bulunmaları mecburiyetinin, mevcut salgın durumu ve yarattığı sınırlılıklar dikkate alındığında engelli bireylerin karşılaşacakları zorlukları arttırdığı muhakkaktır. Ayrıca, idari tasarruflara ilişkin düzenlenen belgelerde özel ihtiyaç sahiplerinin durumlarına ilişkin yapılabileceklere dair herhangi bir öngörüde bulunulmayarak kural getirilmemiş olması, böylesi olağanüstü durumlarda engelli bireyleri dışarıda bırakan sonuçlara yol açmaktadır.

Cumhurbaşkanlığı Genelge ve Kararları

Sağlık Bakanlığı Türkiye'deki ilk COVID-19 vakasının açıklandığı 11 Mart 2020 tarihinden sonra Cumhurbaşkanlığı tarafından pandemi sürecinin yönetilmesine ilişkin pek çok genelge ve karar yayınlanmış, yönetmelikler yeniden düzenlenmiştir. Bu bölümde doğrudan ya da dolaylı olarak engelli bireyler ile engelli kadın bireyleri ilgilendirebilecek olanları bir araya getirilmiştir.

13 Mart 2020 tarihinde Cumhurbaşkanlığı'nda COVID-19 pandemisi ve alınacak tedbirlere ilişkin kabine toplantısı düzenlendi. Toplantının ardında yapılan açıklama ile alınacak tedbirler duyuruldu. 13 Mart 2020 tarihli ve E.12362 sayılı yazı ile kamu çalışanlarının mesaileri ile pandemi döneminde idari izinli sayılacak kişiler hakkında düzenleme yapılmıştır.

Hamilelerin, yasal süt izni kullananların, engelli çalışanların, yönetici pozisyonlarındakiler hariç 60 yaş ve üzerinde olanların, Sağlık Bakanlığı'nın belirlediği dezavantajlı grupların (bağışıklık sorunu olanlar, kanser hastaları, kronik solunum yolu hastaları, obezite ve diabet, kalp damar hastaları, organ nakli olanlar, kronik hastalar) idari izinli sayılmaları uygun bulunmuştur.

Bu kişiler ayrıca 16 Mart 2020 tarihinden itibaren 12 gün idari izinli sayılmışlardır. Kadın çalışanlar bakımından ise zorunlu hizmetlerin yürütülmesi için asgari düzeyde personel bulundurulması kaydıyla kamu kurum ve kuruluşlarının başta okul öncesi ve ilköğretimde çocuğu bulunanlar olmak üzere yıllık izin taleplerinin karşılanması, yıllık izin hakkı bulunmayanlar için mazeret izinlerinin kullandırılması kararı alınmıştır.

22 Mart 2020 tarihinde Resmi Gazete'nin 1. mükerrer sayısında yayınlanan karar ile uzaktan çalışma, dönüşümlü çalışma gibi esnek çalışma yöntemleri uygulanmaya başlanmıştır.

22 Mart 2020 tarihinde "İcra ve İflas Takiplerinin Durdurulması Hakkında Karar" başlıklı 2279 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Karar ile COVID-19 ile mücadele tedbirleri kapsamında, icra takipleri durdurulmuştur. Nafaka alacaklarına ilişkin takipler ise karar kapsamı dışında tutulmuştur.

Genelgeler

27 Mart 2020 tarihinde yayınlanan "Koronavirüs Salgını ile Mücadele Kapsamında Park, Mesire, Piknik Yerleri İle İlgili Ek Genelge" başlıklı İçişleri Bakanlığı genelgesi ile korona virüs salgını ile mücadele kapsamında vatandaşların evlerinde sosyal izolasyona geçmelerinin sağlanması amacıyla hafta sonlarında park, mesire, piknik yerlerinde bulunmaları yasaklanmıştır. Bu durumun her ilin durumu esas alınarak, haftaiçi günler için de uygulanabileceği düzenlenmiştir.[45]

https://www.icisleri.gov.tr/koronavirus-salgini-ile-mucadele-kapsaminda-park-mesire-piknik-yerleri-ile-ilgili-ek-genelge

İçişleri Bakanlığı'nın "Koronavirüs Tedbirleri Kapsamında Şehirlerarası Otobüs Yolcu Taşımacılığı İle İlgili Ek Genelge"si ise 28 Mart 2020 tarihinde yayınlanmıştır. Genelge ile salgının yayılmasına yol açan en önemli faktörlerden birisinin sosyal hareketlilik ve fiziksel temas olduğu belirtilerek, sosyal hareketlilik ve fiziksel temasın engellenmesi amacıyla, şehirlerarası yolcu taşımacılığı yapılan otobüs seferleri 28 Mart 2020 tarihi itibariyle valiliklerin iznine tabi olmuştur.

Ancak tedavi ihtiyaçları nedeniyle doktor kararı ile sevk edilen kişiler, birinci derece yakını vefat edenler, ağır hastalığı olan ve özellikle son 15 gün içinde gelmiş oldukları yerde kalacak yeri bulunmayanların seyahatlerinin valilik kararı ile gerçekleşebileceği belirtilmiştir. Valilik izin kurullarına başvuruda bulunmaları ve başvurularının kurul tarafından uygun bulunması halinde bu kişilerin seyahatlerinin süresi ve seyahat yerini kapsayan belgenin düzenlenerek seyahat izni alabilecekleri kararı alınmıştır.[46]

Aynı gün yayınlanan bir diğer genelge ile seyahat belgesi olmaksızın hava yolu ile seyahatler de yasaklanmıştır.[47]

Hava yolu ulaşımı ile sınırlı olmak üzere temel insani ihtiyaçların üretim ve tedarik süreçleri içerisinde yer aldığını ilgili meslek odalarından belgelendirenler, seyahat izin kurullarına başvurmaları ve bu talebin ilgili kurulca uygun görülmesi halinde şehirlerarası seyahat edebilecek. Hizmetinin / görevinin devamına ihtiyaç duyulan üst düzey kamu görevlileri ile kamu hizmeti yürütenlerin görevleri çerçevesinde seyahat etmelerinde kısıtlama olmayacak.

İçişleri Bakanlığı'nın 3 Nisan 2020 tarih ve 89780865-153 sayılı "Şehir Giriş/Çıkış Tedbirleri ve Yaş Sınırlaması" başlıklı yazısı ile salgınla mücadele kapsamında 30 büyükşehir ile Zonguldak ilinden kara, hava ve deniz yoluyla yapılacak tüm giriş - çıkışlar yasaklandı. Bakanlığın yazısı ile tüm illerde 01 Ocak 2000 tarihinden sonra doğanların da sokağa çıkmaları sınırlandırıldı. Yazının ilgili bölümlerinde seyahat kısıtlaması dışında kalan durumlar ve kişilere yer verilmiş, ancak ağır hastalık, tedavi vb. gibi durumlarda valilik ya da kaymakamlık seyahat izin kurullarından alınacak seyahat izin belgeleri ile seyahat edilebileceği belirtilmiştir.[48]

İzmir İl Pandemi Kurulu Kararları

İzmir Valiliği'nin 28 Mart 2020 tarihinde yaptığı yazılı açıklama ile İzmir İl Pandemi Kurulu'nun kurulduğunu duyurdu.

[46] https://www.icisleri.gov.tr/koronavirus-tebdirleri-kapsaminda-sehirlerarasi-otobus-yolcu-tasimaciligi-ile-ilgili-ek-genelge

[47] https://www.icisleri.gov.tr/81-il-valiligine-koronavirus-tedbirleri-kapsaminda-ucakotobus-seferleri-genelgesi

[48] https://www.icisleri.gov.tr/sehir-giriscikis-tebirleri-ve-yas-sinirlamasi

İzmir Valiliği (BHİ) Covid-19 (Koronavirüs) salgını kapsamında alınan tedbirlerin en etkili şekilde uygulanması amacıyla Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın talimatıyla, Vali Erol Ayyıldız Başkanlığında İl İdare Kurulu toplanarak, Pandemi Kurulu oluşturuldu.

Vali Erol Ayyıldız Başkanlığında toplanan İl İdare Kurulunda, Vali Yardımcısı, İl Emniyet Müdürü, İl Jandarma Komutanı, Sahil Güvenlik Komutanı, Sağlık İl Müdürü, Çevre ve Şehircilik İl Müdürü, Tarım ve Orman İl Müdürü, Defterdar, İl Milli Eğitim Müdürü, 112 Müdürü, AFAD Müdürü ve Aile ve Çalışma Sosyal Hizmet İl Müdürleri hazır bulundu.

Vali Ayyıldız Başkanlığında oluşturulan Pandemi Kurulunda ise, Ege Ordusu ve Garnizon Komutanlığı, Büyükşehir Belediyesi, İl Emniyet Müdürlüğü, İl Jandarma Komutanlığı, İl Sağlık Müdürlüğü, Ege Üniversitesi Rektörlüğü, Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü, Bakırçay Üniversitesi Rektörlüğü, Kâtip Çelebi Üniversitesi Rektörlüğü ile kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri ile sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri yer aldı.

Toplantı 'da korona virüs salgınının yayılmasını önleme amacıyla alınan tedbirler ve alınabilecek ek tedbirler görüşüldü. Sağlık Bakanlığı ve Bilim Kurulu üyelerinin tavsiyeleri doğrultusunda, İller İdaresi Kanununun 11/C maddesi ve Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 27. ve 72.maddesi kapsamında;

1 - İlimizden yapılacak şehirler arası otobüs seferlerinin 28.03.2020 tarihi saat 17.00'den itibaren ancak Valiliğimiz ve Kaymakamlığın izni ile yapılmasına,

2 - Ancak tedavi ihtiyaçları nedeniyle doktor kararlarıyla sevk edilen, birinci derece yakınları vefat eden ve ağır hastalığı olanlar ile şehrimize gelmiş olup da ilimizde kalacak yeri bulunmayan vatandaşların valilik ve kaymakamların izni ile şehirler arası yolculuk yapmasına,

3 - İller arasında seyahat etme zorunlu olan vatandaşlarımızın Seyahat İzin Kuruluna başvurarak, seyahat belgesi düzenlemesi talebinde bulunmaları, talebi uygun görülenlere kurul tarafından seyahat güzergahı ve süresini içerecek şekilde "Şehirler Arası Otobüs Seyahat İzin Kurulu Belgesi" düzenlemesine ilişkin karar alınmıştır.[49]

Ulaşılabilen İzmir İl Pandemi Kurulu kararları değerlendirildiğinde, engelli bireyler özelinde kapsayıcı herhangi bir düzenlemenin yer almadığı görülmektedir. Bu karalar, pek çok ilde olduğu gibi, merkezi yönetimin aldığı kararların yerel düzeyde yeniden alınması olarak değerlendirilebilir.

1 Nisan 2020 tarihinde İl İdare Kurulu, 4 Nisan 2020 tarihinde ise İzmir İl Pandemi Kurulu birer toplantı yapmışlardır. Vali Erol Ayyıldız başkanlığında gerçekleştirilen İl İdare Kurulu toplantısında COVID-19 salgınının İzmir'de yayılmasının engellenmesi amacıyla kararlar alınmıştır.[50] İl Pandemi Kurulu toplantısında ise "salgının engellenmesinin en etkili yolu ise, sosyal hareketliliğin ve insanlar arası teması azaltarak, sosyal izolasyonu sağlamaktır. Aksi hallerde virüsün yayılımı hızla artarak, vaka sayısı ve tedavi gereksinimi artmakta, vatandaşlarımızın hayatını kaybetme riski ile toplum sağlığı ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasına sebep olmaktadır." denilerek aşağıdaki kararlar alınmıştır.

[49] http://www.izmir.gov.tr/il-idare-kurulu-toplandi-pandemi-kurulu-olusturuldu

[50] http://www.izmir.gov.tr/il-idare-kurulu-vali-ayyildiz-baskanliginda-toplandi

Sağlık Bakanlığı ve Bilim Kurulunun önerileri, Sayın Cumhurbaşkanımızın talimatları doğrultusunda, İl İdaresi Kanununun 11/C maddesi ile Umumi Hıfzısıhha Kanununun 27nci ve 72nci maddesi kapsamında aşağıdaki ek tedbirlerin alınması zarureti hasıl olmuştur:

1. İlimiz sınırlarından kara, hava ve deniz yolu ile (toplu ulaşım aracı, özel araç ve yaya vb.) yapılacak tüm giriş/çıkışlar 03 Nisan 2020 Cuma günü saat 24.00'den itibaren 15 günlük bir süre için geçici olarak durdurulacaktır.

2. İlimizde yaşayan/bulunan tüm vatandaşlarımızın belirtilen süre boyunca ilimizde kalmaları esas olacaktır.

3. Sadece aşağıda belirtilen durumlarda giriş/çıkışlara izin verilecektir.

a-) Temel ihtiyaç (gıda/temizlik vb.) malzemeleri ile ilaç ve tıbbi malzemeler başta olmak üzere tüm ticari faaliyetlerin sürekliliği için gerekli olan ürün ve/veya malzemelerin lojistiği, üretimi ve naklinde yurt içi ve dışı taşımacılık kapsamında görevli olanlar ve araçları; malın cinsi, teslimat yeri/alıcı adresi, teslimat tarihini gösteren taşıma irsaliyesi, teslimat makbuz veya fatura vb. belgeler ile giriş/çıkış yapabileceklerdir. Belirtilen amaçlarla ilimize giriş yapanlar, giriş amacını gösteren belgeler ile 72 saat sonrasına kadar ilimizden ayrılarak ilk çıkış iline dönebilecektir. Bu şekilde ilimize giren ticari araç sürücüleri seyahatleri süresince, değişim sürelerine uyarak maske takmak, temas gerektirdiği durumlarda sosyal mesafeye uymak zorundadırlar.

b-) Yurt içinde ticari yük/yolcu taşımacılığı yapanlar ile uluslararası yük taşımacılığı yapanların ilimizden transit şekilde geçişlerine müsaade edilecektir. Bu şekilde transit geçişlerine izin verilen ticari yük taşıyıcıları ilimizde zorunlu dinlenme molaları/süreleri hariç hiçbir şekilde duraklama ya da konaklama yapamayacaklardır.

c-) Doğalgaz, elektrik, petrol sektöründe enerji arz güvenliğinin ihtiyaç duyduğu malzemenin nakli ve üretiminin gerçekleşmesinde görevli olanlar ve araçları; enerji sektöründe görevli olduklarına dair ilgili şirket tarafından düzenlenecek olan görev belgesi ve/veya sevk irsaliyesi ile giriş/çıkış yapabileceklerdir.

d-) Çalışma hayatı içerisinde yer alan yönetici, çalışan ya da işyeri sahiplerinin ikamet ve işyerlerinin farklı illerde bulunması durumunda, ilimiz ile diğer iller arasındaki giriş/çıkışları; bu durumu ispatlayan (yerleşim yeri/ikamet belgesi, SGK kayıt belgesi) belgeleri ibraz etmek şartı ile yapılabilecektir.

e-) Başta sağlık ve güvenlik olmak üzere kamu görevi ve hizmetinin sürekliliğinin sağlanmasında görevli olanlar; görevli olduklarına dair belge veya kimlikle giriş/çıkış yapabileceklerdir.

f-) Yukarıda sayılanlar dışında yer almakla birlikte, Valiliğimiz başkanlığında ilgili meslek kuruluşları (ticaret ve/veya sanayi, esnaf ve ziraat odaları vb.) temsilcilerinin de katılımıyla toplanan "İl Pandemi Kurulları" nın önerileri doğrultusunda ilimizin özel durumları göz önünde tutularak İl Umumi Hıfzıssıhha Kurullarınca alınacak karar ile kapsama alınacak diğer faaliyetlere özgülenmiş olanlar, Valilik/Kaymakamlık tarafından düzenlenecek "Seyahat İzin Belgesi" ile giriş/çıkış yapabilecektir.

4. İlimizde 01.01.2000 tarihinden sonra doğmuş olanların sokağa çıkmaları 03.04.2020 tarihi saat 24:00'den itibaren geçici olarak yasaklanmış/kısıtlanmıştır.

5. İlimizde 03 Nisan 2020 Cuma günü saat 24.00'den itibaren şehir içi hareketliliğinin en aza indirilmesi için alınması gereken ilave tedbirlerin, İl Pandemi Kurulunda görüşülmesi, İl Pandemi Kurulunca tavsiye edilen hususların İl/İlçe Umumi Hıfzıssıhha Kurullarında karara bağlanarak uygulanmaya derhal başlaması sağlanacaktır.

6. İlimizde pazar yeri, market ve toplu olarak çalışılan işyerlerine vatandaşlarımız ve çalışanlar maske ile gireceklerdir. Maske takma zorunluluğu pazarlarda satıcılar için de geçerli olacaktır.

7. İlimizde meydanlarda sokak ve caddelerde; vatandaşların sosyal mesafeyi gözetmeden toplu olarak yürümelerine veya bulunmalarına izin verilmeyecek, yan yana yürüyen vatandaşlarımızın ise yine sosyal mesafeyi gözeterek yürümelerine dikkat çekilecektir.

8. Yukarıda belirtilen tedbirlere uymayan vatandaşlara Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 282 inci maddesi gereğince idari para cezası verilmesi başta olmak üzere aykırılığın durumuna göre Kanunun ilgili maddeleri gereğince işlem yapılacak, konusu suç teşkil eden davranışlara ilişkin Türk Ceza Kanunu'nun 195 inci maddesi kapsamında gerekli adli işlemler başlatılacaktır.[51]

[51] http://www.izmir.gov.tr/sehirici-giriscikis-tedbirleri-ve-yas-sinirlamasi-ile-ilgili-ek-tedbirler-yururluge-girdi

AÇIKLAYICI SÖZLÜK: HAKLAR VE TANIMLARI

Yaşam Hakkı

Yaşam hakkı, bütün hak ve özgürlüklerin mevcudiyeti için bir ön koşuldur. Kişinin yaşam hakkından keyfi olarak mahrum bırakılması, diğer tüm hakları anlamsız hale getirecektir. Belirtmek gerekir ki, bir kimsenin yaşamına, kamu görevlileri veya üçüncü kişiler tarafından son verilmesine yönelik bir tehlike ortaya çıktığında, mevcut tehlikenin ortadan kaldırılması da devletin yükümlülükleri arasındadır.

Ayrıca, gerçekleşen ölüm olaylarının ardından, etkili bir soruşturma yürütülmesi yükümlülüğü de yaşam hakkı kapsamı içinde yer almaktadır. Yaşam hakkı çerçevesinde gündeme gelen yükümlülükler, yalnızca yaşam hakkını koruyan yasal düzenlemelerin kabulü ile sınırlı olmadığı gibi mevcut düzenlemelerin etkili bir şekilde uygulanmasını da gerektirmektedir.

Yaşam hakkının korunması, yalnızca kasten yaşama son verilmesine ve yaşamın ihmal yoluyla tehlikeye atılmasına karşı bir koruma getirmemekte, insan hakkını tehlikeye atan her türlü faaliyete karşı bir koruma getirmektedir. Yaşam hakkı, kişinin keyfi olarak yaşamına son verilmesini önlemeyi amaçlar ve yalnızca kasten öldürme fiillerini değil, taksirle öldürme fiillerini de kapsamaktadır. Ayrıca, devletin bir kimsenin hayatını tehlikeye atmaktan kaçınma yükümlülüğünün de bu kapsamda yer aldığını belirtmek gerekir.

Yaşam hakkı, yaşamın sona ermesine yol açan olaylar açısından değil, aynı zamanda ölüme sebebiyet vermeyen fiziksel şiddet açısından da gündeme gelebilecektir. Başka bir ifade ile bir fiil sonucunda ölüm gerçekleşmemiş olsa da, bu sınıra çok yaklaşılmış olması durumunda da yaşam hakkının ihlali söz konusu olabilecektir. Yaşam hakkı kapsamında gündeme gelen etkili soruşturma yükümlülüğünün amacı, iç hukukta yaşam hakkını koruyan yasal düzenlemelerin etkili şekilde uygulanmasını ve sorumlu kişilerin hesap verebilirliğinin sağlanmasıdır.[52]

Bugün artık çok iyi biliniyor ki engelli bireyler pandemi süreçleri gibi olağanüstü süreçler dışında da sağlık hizmetleri dahil çoğu kamu hizmetine erişemiyor ya da erişmekte büyük sıkıntılar yaşıyorlar. Toplum yaşamına etkin katılamayan ve toplumun dışında bırakılan bireyler olarak yaşamları en çok tehlike altında bulunan gruplardan birini oluşturuyorlar.

Bu nedenle, COVID-19 pandemi sürecinin engelli bireylerin yaşam haklarını, diğerleriyle karşılaştırıldığında gerek doğrudan gerekse de dolaylı yönlerden daha çok etkilediği tartışmasızdır.

COVID-19 virüsüyle mücadele araçlarının engelli bireyleri kapsayıcı olmaması, virüsten koruyucu, bilgilendirici ve yönlendirici uygulamaların engelli bireyler için erişilebilir nitelikte üretilmemesi, şüphe yok ki, engelli bireylerin yaşam haklarını doğrudan etkileyecektir.

Daha da önemlisi, COVID-19'la mücadele amacıyla geliştirilecek politika ve uygulamaların tüm tarafların dahil olması sağlanarak katılımcı bir yaklaşımla belirlenmesi ve hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu türden çalışmaların sadece engelli bireylerin süreçlere katılımının sağlanması ile değil, aynı zamanda en-

[52] Karan, Ulaş. *Sivil Toplum Örgütleri için Irk veya Etnik Kökene Dayalı Ayrımcılığın İzlenmesi Rehberi.* Eşit Haklar için İzleme Derneği; 2015: s. 32. http://www.esithaklar.org/wp-content/uploads/2016/02/AYRIMCILIG%CC%86IN-iZLENMESi-REHBERi.pdf

gelli bireylerin deneyim ve bakış açılarını da dikkate alan bir yaklaşımla gerçekleştirilmesi, bu bireyler yönünden olduğu kadar herkes için yaşam hakkını gözeten bir sonuç yaratacaktır.

Sağlık Hakkı

"Sağlık Hakkı", diğer insan haklarının kullanımı için vazgeçilmez olan temel insan haklarından biridir. Her insanın, insanlık onuruna yarışır bir hayat yaşamasına neden olacak, mümkün olan en yüksek seviyedeki sağlık standartlarına sahip olma hakkı vardır. Sağlık hakkı, bir taraftan hakları, bir taraftan da özgürlükleri içermektedir. Burada ifade edilen özgürlükler, cinsel ve üremeyle ilgili özgürlükler dâhil kişinin kendi sağlık ve bedenini kontrol etme hakkı ve müdahaleye maruz kalmama hakkını içermektedir (Örneğin, rıza olmadan tedavi ve işleme tabi tutulmama hakkı gibi).

Bunların yanında, haklar, mümkün olan en yüksek seviyedeki sağlık durumuna ulaşabilmeleri için insanlara eşit imkânlar sunan bir sağlık koruma sistemine sahip olma hakkını da içermektedir. Sağlık hakkı, pek çok çeşitli tesisten, mal ve hizmetten ve ayrıca mümkün olan en yüksek seviyedeki sağlık standardının gerçekleştirilmesi için gerekli koşullardan yararlanma hakkı olarak anlaşılmalıdır.

Mevcudiyet kapsamında, kişilere engel durumları nedeniyle güvenli ve içilebilir su sağlanmaması, sağlık tesisi ve personelinin sağlanmaması, yeterli ilaç sağlanmaması; erişilebilirlik kapsamında engelli kişilerin sağlık hizmet ve tesislerine fiziksel veya ekonomik olarak erişimlerinin engellenmesi, bulaşıcı hastalıklara karşı bağışıklıklarının sağlanmaması, salgın hastalıkların önlenmemesi ve tedavi edilmesi ve kontrolü için gerekli önlemlerin alınmaması sağlık hakkının ihlali anlamı taşıyacaktır.[53]

İçinde bulunduğumuz COVID-19 salgını gibi olağanüstü dönemlerde bireylerin doğru ve yaygın bir biçimde bilgilendirilmeleri önem arz etmektedir. Bu yapılırken de farklı ihtiyaçlara sahip ya da farklı dezavantajlı gruplara yönelik uygun araçların kullanılması gerekmektedir.

COVID-19 salgını sürecinde, engelli bireylerin nitelikli (koruyucu, bilgilendirici ve yönlendirici) sağlık hizmetine erişememeleri, etkili tıbbi müdahaleler ve sağlık profesyonellerinin desteğinden yararlanamamaları yanında salgından koruyucu ve hastalığı tedavi edici ilaç ve aşıya erişememeleri sağlık hakkının ihlali anlamı taşıyacaktır.

Erişilebilirlik Hakkı

Erişilebilirlik, insan hakları sözleşmelerinin büyük bir bölümünde farklı yönleriyle ele alınmış olmakla birlikte, genellikle dezavantajlı grupların insan haklarını kullanabilmelerinin aracı olma işlevi yüklenerek kavramlaştırılmıştır. Ayrımcılık ile arasındaki yakın ilişkiden hareketle, başta sosyal, ekonomik, kültürel haklar (ikinci kuşak haklar) olmak üzere, pek çok hak için zorunlu bir unsur

[53] Karan, Ulaş. *Sivil Toplum Örgütleri için Irk veya Etnik Kökene Dayalı Ayrımcılığın İzlenmesi Rehberi.* Eşit Haklar için İzleme Derneği; 2015: s. 38.

kabul edilmiş, BM ve AK'nin kurumsal çalışmaları ve Sözleşme denetim organlarının somut vakalar üzerinden yaptıkları değerlendirmelerle kavrama yüklenen anlam belirginleşmeye, çerçeve ve standartları açığa çıkmaya başlamıştır.

BM tarafından kabul edilen sözleşmelerin çoğunda "erişim" ve "ulaşılabilirlik" gibi kavramların erişilebilirlikle aynı anlama gelecek şekilde kullanıldığı, bazı sözleşmelerde ise "erişilebilirlik" kavramına ayrımcılığa engel olma, eşitliği sağlama işlevinin yüklendiği görülmektedir. BM İklim Değişikliği Sözleşmesi'nde, iklim değişikliği ve etkileri hakkında kamusal bilginin elde edilmesini kolaylaştırma ve sağlama şeklindeki devlet yükümlülüğünü, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nde kamuya açık fiziksel mekân ve hizmetlere eşit düzeyde ulaşma anlamında bir hakkı ifade edecek şekilde kullanılmıştır. Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nde de benzer şekilde, erişebilirlik ile ayrımcılığın önlenmesi arasındaki ilişki belirleyici olmuş; kadınların sağlık bakımı, eğitim, ekonomik fırsatlar ve diğer hizmetlere erişebilirlikleri, devletin bir yükümlülüğü olarak ifade edilmiştir. Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nde (ESKHS) ise erişebilirlik bazen bir hakkın unsuru, bazen yerine getirilmesinin aracıdır. "Herkese ulaşılabilecek en yüksek fiziksel ve ruhsal sağlık standardına sahip olma hakkı" bağlamında sağlık hakkının bir unsuru ve ölçütü olarak kullanılan kavram, eğitim hakkı hükmünde yüksek eğitim ve öğretimde fırsat eşitliği ilkesinin sağlanmasının bir aracına dönüşmüştür. Erişilebilirlik kavramı ve devletlerin erişilebilirliği sağlamaya yönelik almaları gereken önlemleri ifade eden olumlu eylem yükümlülükleri, Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin (ESKHK) genel yorum kararlarına da konu edilmiştir. "Ulaşılabilecek en yüksek sağlık standardına sahip olma hakkı" başlıklı 14 nolu genel yorumunda Komite, erişilebilirliğin, sağlıkla ilgili olanaklar, mallar ve hizmetlerin ayrımcılık gözetilmeden Taraf Devletin yetkisi altındaki herkes açısından erişilebilir olması anlamına geldiğini belirtmiş ve erişimin birbiriyle örtüşen dört yönü olduğunu açıklamıştır: Ayrımcılık yasağı, fiziksel erişim, ekonomik erişim ve bilgiye erişim. 14 nolu genel yorumda, erişimin her bir yönü, sağlık hakkının normatif içerik ve anlamını belirleyen temel unsurlar olarak kapsamlı bir şekilde ele alınmış, engellilerin, toplumun riskli kesimi olarak sağlık hakkına erişimde öncelikli konumu dile getirilmiştir. ESKHK'nin, daha önceki dönemde Sözleşme haklarını engellilere özgü yorumlama ve devletlerin bu konuda almaları gereken özel tedbirleri açıklama amacıyla düzenlediği "Engelliler" konulu genel yorumunda 'erişim', çeşitli haklar yönünden eşitlik ve ayrımcılık yasağıyla bağlantılı olarak ele alınmış; engellilerin kamu hizmetlerine, yardımcı cihazlar dâhil destek hizmetlerine", elverişli konut hakkına, kültürel hayata eşit şekilde erişimlerinin sağlanması için alınması gereken özel tedbirler sıralanmıştır.

Engelli Hakları Komitesi tarafından Sözleşme'nin 9. maddesinin anlam ve kapsamını belirlemek, ülke deneyimlerinin paylaşılması ve ortak standartlar üzerinde görüşülmesini sağlamak amacıyla düzenlenen Genel Tartışma Günü'nde de erişebilirlik, geniş katılımlı bir topluluk tarafından çok yönlü olarak ele alınmıştır. Genel Tartışma Günü'nde engellilerin erişimi, Sözleşme'nin diğer hükümleriyle olduğu kadar bağımsız yaşama ve yaşamın tüm yönlerine tamamen katılımla bağlantı içinde değerlendirilmiş; 9. maddenin anlamı, "engellilerin diğerleriyle eşit temelde fiziksel çevreye, ulaşıma, bilgi ve iletişime tam olarak erişimi" nin sağlanmasını ifade edecek şekilde ortaya konmuştur. Kamusal ya da kamuya açık hizmet ve tesislere erişebilirliğin minimum standartları ile bu standartların uluslararası göstergelere ve kılavuz ilkelere nasıl dönüştürülebileceği üzerinde durulmuş; evrensel dizayn kavramı, kamusal hizmet alanlarında var olan özel girişim ve ekonomik menfaatleri de kapsayan bir içerikle tanımlanmaya çalışılmıştır. [54]

[54] Çağlar, Selda. "Engellilerin Erişilebilirlik Hakkı ve Türkiye'de Erişilebilirlikleri" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 61 (2) 2012: s.545-547.

BM Engelli Hakları Komitesi, Engelli Bireylerin Hakları Sözleşmesi'nin 9. maddesine ilişkin yayınladığı 2 numaralı genel yorumda erişilebilirliği, engelli bireylerin bağımsız olarak yaşamaları ve topluma tam ve eşit olarak katılmaları için bir önkoşulu olarak tanımlamaktadır. Bunun yanısıra fiziksel çevreye, ulaşıma, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dâhil bilgi ve iletişime ve kamuya açık diğer tesis ve hizmetlere erişimleri olmaksızın engelli bireylerin içinde bulundukları topluma katılımda eşit fırsatlara sahip olamayacaklarını belirtmektedir.[55] Aynı zamanda "komite Birleşmiş Milletler Engelli Bireylerin hakları sözleşmesi ile pozitif hukuk kapsamına giren evrensel tasarım ve makul uyumlaştırma kavramlarının içerik ve minimum standartlarına olan ihtiyacı da dile getirmiştir"[56]. Erişilebilirlik hakkı engelli bireylere, diğer bireylerle eşit koşullarda toplum yaşamına tam ve etkin katılımlarını gerçekleştirecek, bütünlüklü ve bağımsız bir haktır.

Bu nedenle, engelli bireylerin, kamu hizmetleri ile hayatın her alanına, diğer bireylerle eşit şekilde tam ve etkin katılımlarını destekleyici düzenlemelerin yapılması gereklidir. Pandemi gibi kriz dönemlerinde, bilgi ve teknolojilerine erişimlerinin sağlanması, erişilebilir acil yardım desteği ve sağlık hizmetleri başta olmak üzere hastalıklarla mücadele konusunda engelli bireyler yönünden eşitlikçi bir koruma olanakları hayata geçirilmelidir.

Barınma Hakkı

Barınma hakkı, yalnızca kişiye başını sokacak bir çatı sağlayan, herhangi bir barınağa sahip olma olarak anlaşılmaması yanında, barınak ya da yalnızca bir mal olarak da görülmemelidir.

Barınma hakkı, güvenli, barış içinde, insan onuruna uygun bir yerde yaşam hakkı olarak anlaşılmalıdır. Barınma hakkı kapsamında, konutun kişi açısından erişilebilir bir mekânda sağlanması esastır. Barınma hakkı, gelir ve ekonomik kaynaklara erişimi ne olursa olsun herkesin hakkıdır.[57]

Kriz süreçlerinde, tehlikelere daha açık durumda bulunan engellilerin, bu süreçlerde güvenli ve koruyucu mekânlarda bulunmaları barınma hakkının korunması yönüyle önemlidir. Özellikle, yaşamını kapalı kurumlarda sürdüren engelli bireyler için salgından koruyucu gerekli tedbirlerin alınması ile sağlık hizmetlerine erişimlerinin bütünlüklü bir şekilde sağlanması, engelli bireylerle diğerleri arasında eşitliğin sağlanabilmesi için gerekli hususlardandır.

[55] https://www.esithaklar.org/2017/10/birlesmis-milletler-engelli-haklari-komitesi-genel-yorum-no-2/

[56] Çağlar, Selda. "Engellilerin Erişilebilirlik Hakkı ve Türkiye'de Erişilebilirlikleri" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 61 (2) 2012: s. 548.

[57] Karan, Ulaş. Sivil Toplum Örgütleri için Irk veya Etnik Kökene Dayalı Ayrımcılığın İzlenmesi Rehberi. Eşit Haklar için İzleme Derneği; 2015: s. 33.

Katılım Hakkı

Herkesin kendi hayatını ve haklarını etkileyen kararlara aktif ve bilinçli bir şekilde katılımı kamusal karar alma süreçlerinde insan hakları temelli yaklaşıma uygundur ve iyi yönetişim ile toplumsal hesap verebilirliği sağlamaktadır.

Kamusal yaşama katılım ilkesi, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 21. maddesinde iyi bir şekilde yapılandırılmış ve Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 25. maddesinde yeniden teyit edilmiştir. Bir ilke ve bir insan hakkı olarak katılım, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 5 (c) maddesi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin 7. maddesi ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 12 ve 23 (1) maddeleri gibi diğer insan hakları belgelerinde de kabul edilmiştir. Engelli Hakları Sözleşmesi, katılımı hem genel bir yükümlülük hem de kesişen bir konu olarak kabul etmektedir. Aslında, Taraf Devletler'in engellilere sürekli danışmaları ve aktif bir şekilde sürece dahil etmeleri yükümlülüğü (Madde 4 (3)) ile engellilerin izleme sürecine katılımlarını (Madde 33 (3)), daha geniş bir kamusal yaşama katılım kavramının parçası olarak yüceltmektedir.

Çoğunlukla, hayatları ile ilgili veya hayatlarını etkileyen konularda karar verme süreçlerinde engellilere danışılmamakta ve kararlar kendi adlarına alınmaya devam etmektedir. Engellilere danışmanın önemli olduğu, engellilerin insan haklarının tanınması ve bu hakların belirlenmesindeki rollerinin ortaya çıkması nedeniyle engelli hareketlerinin ortaya çıkması sayesinde, son birkaç on yılda kabul edilmiştir. [58]

COVID-19 virüsüyle mücadele sürecinde engelli bireylerin deneyim ve görüşlerine önem vermenin yanında engelliler ve engelli sivil toplum kuruluşlarını sürecin her aşamasına dâhil etmek, katılımın vazgeçilmez gerekliliğidir. Unutmamak gerekir ki kendi yaşamlarını ilgilendiren konulara doğrudan katılarak müdahil olamayan engelli bireylerin bağımsız yaşama ve kendi seçimlerini yapabilme hakları ihlal edilmiş olacaktır.

Kadına Yönelik Şiddet ve Şiddet Tanımları

Kadına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddet kadınların insan haklarına karşı bir ihlal oluşturmaktadır. Bu hakların ve özgürlüklerin kullanılmasını zayıflatmakta veya hükümsüz kılmaktadır.

Kadınlara karşı şiddet, erkekler ve kadınlar arasındaki eşitlikçi olmayan güç ilişkilerinin tarihsel bir göstergesidir. Bu güç ilişkisi erkekler tarafından kadınlar üzerinde egemenlik kurulmasına ve kadınlara ayrımcılık yapılmasına yol açmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi paralelinde yasalaşan ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'u mülga eden 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ile "Kadına yönelik şiddet" , kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen

[58] BM Engelli Hakları Komitesi Genel Yorum No.7 /2018: https://www.esithaklar.org/2018/12/no7/

cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış olarak; şiddet ise kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfî engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış, olarak tanımlanmıştır. [59]

Şiddetin ne anlam ifade ettiği ve gerçekleşme şekillerinin kadınlar tarafından bilinmesi, kadınların kendilerini şiddetten korumaları için önemlidir. Bu nedenle, yalnızca fiziksel şiddetin değil, maruz kalınan diğer şiddet biçimlerinin de kadınlar tarafından, fark edilerek ifşa edilmesi, her türlü şiddetle mücadele için ayrı bir önem taşımaktadır.

COVID-19 süreci gibi salgın hastalık süreçleri, salgınla mücadele amacıyla, kamu idareleri tarafından, sınırlayıcı çeşitli kararlar alınmasına neden olmakta, bu sınırlamalar, örneğin, müşterek konuttan uzun süreyle ayrılmama gibi zorunluluklar ortaya çıkardığında, tüm dünyada ev içi kadına yönelen şiddet eylemlerinin artmasına yol açmaktadır. Bu nedenle, özellikle salgın hastalıklar gibi kriz dönemlerinde kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda özel mücadele araçları geliştirilerek kullanılmasını yaygınlaştırmak gerekmektedir. Ayrıca, sözü edilen mücadele araçları üretilirken, farklı ihtiyaçları bulunan engelli kadınların ihtiyaçları dışarıda bırakılmamalıdır.

Fiziksel Şiddet

Kadının bedenine yönelik, sertlik ve kaba kuvvet içeren her türlü acı ve zarar verici harekettir.

Yumruklama, tekmeleme, tokat atma, vurma, ısırma, çimdikleme, saç çekme, yakma, boğazını sıkma, işkence yapma, bir eşya ile vurma fiziksel şiddet örnekleri arasında sayılmaktadır. Tüm bunların yanı sıra, engelli kadınların engel durumları kullanılarak örneğin fiziksel engelli kadına yönelik tekerlekli sandalyeden düşürme gibi, yapılan fiiller de fiziksel şiddet örnekleri arasındadır.[60]

Psikolojik Şiddet

Kadının duygu ve düşünceleri üzerinde uygulanan şiddet türüdür. Küsme, baskı uygulama, intihar etmekle tehdit, alay etme, görmezden gelme, hakaret etme, çocukları uzaklaştırma, kadının sosyal çevresine kadınla ilgili yalan söyleme, sosyal çevreden zorla uzaklaştırma, kadının güvenini kırma, bilgi saklama, kıskançlık, gözdağı verme, görme engelli kadına sessizce yaklaşarak korkutma şeklinde meydana gelebilir.

Psikolojik şiddet sonucu, kadın genelde, korku, depresyon, kendine saygıyı yitirme, özgüven eksikliği ve bağımlı olduğu duygularına kapılmaktadır.[61]

[59] Engelli Kadın Derneği. *Türkiye'de Engelli Kadına Yönelik Şiddet Raporu: 2013-2014.* s. 8-9.

[60] Engelli Kadın Derneği. *Ayrımcılık ve Kadına Yönelik Şiddet ile Mücadele Mekanizmaları.* s. 9.

[61] Engelli Kadın Derneği. *Ayrımcılık ve Kadına Yönelik Şiddet ile Mücadele Mekanizmaları.* s. 10.

Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet, kadının malvarlığını kullanmasını engelleme şeklinde olabileceği gibi zorla borçlandırma şeklinde de gelişebilir. Ekonomik özgürlüğü kısıtlama, eve para bırakmama veya çok az bırakma, çalışmasına izin vermeme, zorla çalıştırma, sürekli hesap sorma, parayı kullanarak aşağılamaya çalışma, zorunlu giderleri için gerekli parayı kullanmasına izin vermeme, kazandığı paraya el koymanın yanı sıra engelli kadını zorla dilendirme gibi fiiller ekonomik şiddet örnekleri arasında sayılabilir.[62]

Cinsel Şiddet

Kadının bedenine yönelik istenmeyen her tür cinsel içerikli davranış veya söz cinsel şiddet olarak değerlendirilebilir. İstenmeyen cinsel davranışları yapmaya zorlama, zorla cinsel ilişki, taciz etme, cinsel ilişki sırasında güç kullanma, zorla genital muayene, bekaret kontrolü, zorla evlendirme, başkalarıyla cinsel ilişkiye zorlama şeklinde meydana gelebilir. [63]

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizmaları

Kadınlara yönelen ayrımcılığın ortadan kaldırılabilmesi ve özellikle de kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda gerek uluslararası gerek ulusal düzeyde pek çok çalışma yürütülmektedir. Bu çalışmalar neticesinde ayrımcılık ve şiddet ile mücadele alanında oldukça etkili yöntemler ve argümanlar geliştirilmiştir.

1946 yılında BM Kadının Statüsü Komisyonu kurulması ardından BM, 1975-1985 yılları arasını Kadın On Yılı olarak ilan etmiştir.1981 yılında ise, yine BM tarafından, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi kabul edilmiştir. Sözleşme her ne kadar kadına yönelik şiddetle ilgili bir hüküm içermese de taraf devletlere, kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılması konusunda önemli yükümlülükler içermektedir.

1985 yılında Nairobi'de gerçekleştirilen Üçüncü Dünya Kadın Konferansı sonunda hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerdeki kadınların yaşadığı çeşitli sorunların tanımlandığı İleriye Dönük Stratejiler Belgesi kabul edildi. 20 Aralık 1993 tarihinde BM Genel Kurulu tarafından Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri kabul edilmiş, 1994 yılında gerçekleştirilen Nüfus ve Kalkınma Konferansı ile hükümetler, kadınlar ve kız çocuklarının şiddetten korunması için önlem almaya çağrılmışlardır.

Türkiye'de ise kadına yönelik şiddetle mücadelede, hukuki argümandan çok feminist kadın örgütlerinin çabası yatmaktadır. Türkiye'de 1980'li yıllarda ivme kazanan feminist mücadele, özellikle

[62] Engelli Kadın Derneği. *Ayrımcılık ve Kadına Yönelik Şiddet ile Mücadele Mekanizmaları.* s. 11.

[63] Engelli Kadın Derneği. *Türkiye'de Engelli Kadına Yönelik Şiddetin İzlenmesi Raporu; 2013-2014.* s. 10.

şiddete ve cinsel tacize karşı politikalar geliştirmiş, Bu süreçte tartışma grupları, dergiler ve kampanyalar yoluyla ataerkillik, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik aile içi şiddet sorgulanmıştır. 1987 yılında bir hakimin, eşinden şiddet gördüğü için açmış olduğu boşanma davasını "Kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyeceksin" sözü ile reddetmesi üzerine, kadın örgütleri tarafından başlatılan "Dayağa Hayır" kampanyası ile büyük ses getirilmiştir.

Kadına yönelik şiddet ve cinsel tacize karşı 1989 yılında yürütülen "Mor İğne" kampanyası ve 1990'dan itibaren kadın sığınağı açılması için yürütülen mücadele sonucunda, kadın örgütleri tarafından az sayıda da olsa sığınak açılması sağlanmış ve konuya ilişkin farkındalık yaratılmıştır.[64]

İhbar Hatları

Ülkemizde kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmaları arasında en başta gelenler ihbar hatlarıdır. Bunların en bilinenleri arasında 155 Polis İmdat, 156 Jandarma İmdat, 112 Acil Çağrı Merkezi gelmektedir. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Alo 183 Sosyal Destek Hattı ise haftada 7 gün ve 24 saat ücretsiz hizmet vermektedir. Ayrıca Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Kadın Destek / Kadın Acil Destek İhbar Sistemi (KADES) içinde yer alan Şiddet İhbar Mobil Uygulaması bulunmaktadır.

Yerel yönetimler tarafından hizmet sunulan kadın danışma merkezlerine ait çeşitli ihbar hatlarının mevcut olduğu da belirtilmelidir. Baroların, çeşitli meslek örgütlerinin ve sivil toplum örgütlerinin de sürekli ya da dönemsel hizmetleri bulunmaktadır. Bunlar arasında en bilineni Ankara Barosu tarafından hayata geçirilen Gelincik Hattı projesidir.

Belirtilen acil ihbar hatlarının neredeyse tamamı bedensel engelli kadınlar için işitme engelleri bulunmuyorsa erişilebilir durumdadır. Bedensel engeli ile işitme engeli de bulunan kadınlar için sesli hizmet vermeleri nedeniyle erişilebilir değildirler. Aynı şekilde, bedensel ve zihinsel engeli bulunan engelli kadınlar için de sözü edilen hatların erişilebilir olduğunu söyleme olanağı bulunmamaktadır.

Sağlık Kuruluşları

Şiddete uğrayan kadının ilk olarak en yakın sağlık kuruluşuna başvurarak tedavi hizmetinden sorunsuz yararlanabilmesini sağlamak ve şiddeti raporlamak şiddet vakalarının tespiti için gerekli olan en önemli adımlardandır. Sağlık kuruluşlarının şiddet vakalarını derhal kolluk birimlerine bildirme zorunluluğu bulunmaktadır. Ancak sağlık kuruluşlarının erişimi engelliler bakımından sorunludur. Sağlık profesyonellerinin engelli kadınlarla ilgili farkındalıklarının yeterince olmaması genel bir yaklaşım sorununu gündeme getirmektedir. Ayrıca sağlık kurumlarında işaret dili bilen çalışanların , fiziksel engelli kadınların jinekolojik muayeneleri için uygun jinekolojik muayene masalarının olmaması da en kritik sorunlardandır.[65]

---

[64] Engelli Kadın Derneği. *Türkiye'de Engelli Kadına Yönelik Şiddetin İzlenmesi Raporu; 2013-2014.* s. 12.

[65] Engelli Kadın Derneği. *Türkiye'de Engelli Kadına Yönelik Şiddetin İzlenmesi Raporu; 2013-2014.* s. 12-13.

Sağlık kuruluşlarının bedensel engelli kadınlar için erişilebilir durumda bulunmaması yanında jinekolojik muayene olanaklarının da bedensel engelli kadınlar yönünden olumsuzluklar barındırmaktadır. Bu durum, bedensel engelli kadınların sağlık kuruluşlarından yararlanma imkanlarını ortadan kaldırmaktadır.

Cumhuriyet Savcılıkları ve Aile Mahkemeleri

Şiddete uğrayan ya da uğrama riski bulunan kadınlar en yakın karakola başvurabilecekleri gibi doğrudan Cumhuriyet Başsavcılıklarına da suç ihbarında bulunabilirler. Yine 6284 sayılı kanun uyarınca koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının alınabilmesi amacı ile aile mahkemelerine başvurabilirler. Ancak adliye binalarının olumsuz fiziki koşulları, adliyelerde uygun rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin bulunmaması, işaret dili bilen adli personelin yokluğu engelli kadınların adalete erişimini de güçleştirmektedir.[66]

25 Mart 2020 tarihinde kabul edilen ve 26 Mart 2020 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'a eklenen madde ile yasal süreler 30 Nisan 2020 tarihine kadar durduruldu. Yasal süreçler bazı hallerde 13 Mart 2020, bazı hallerde ise 22 Mart 2020 tarihinden itibaren ve geriye dönük olarak durdurulmuştur. Kanunla Cumhurbaşkanı'na salgının devam etmesi halinde durma süresini altı ayı geçmemek üzere bir kez uzatabilme yetkisi verildi.

Aynı dönemde, özellikle aile mahkemeleri tarafından verilen koruyucu ve önleyici kararların da sekteye uğradığı, aile içi şiddet olaylarında da önemli artış kaydedildiği örgütler ve barolar tarafından verilen bilgiler arasında yer almıştır.[67]

Engelli kadınlar bakımından değerlendirildiğinde, adliye binaları ve karakolların engelli kadınlar için erişilebilir durumda bulunmaması, engeli bulunan kadınların koruyucu ve önleyici tedbir kararları alabilme olanaklarına ve adalete erişimlerini zorlaştırdığını söyleyebiliriz.

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM)

Şiddet önleme ve izleme merkezleri 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Hakkında Kanun ile kurulmuştur.

Kanunda, ŞÖNİM'lerin tercihen uzman kadın personelin çalıştırılması, şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verilmesi, çalışmaların 7 gün ve 24 saat esasına göre yürütülmesi öngörülmüştür. Gerek kadınlar ve gerek engelli kadınlar yönünden, ŞÖNİM'lerin kent merkezleri dışında, ulaşım ve güvenlik sorunlarının yaşanabileceği semtlerde kurulması erişilebilirlik sorununu gündeme

[66] Engelli Kadın Derneği. Türkiye'de Engelli Kadına Yönelik Şiddetin İzlenmesi Raporu; 2013-2014. s. 13.

[67] https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-52208017

https://www.tesadernegi.org/covid-19-pandemisi-doneminde-ev-ici-siddet-ve-toplumsal-cinsiyet-esitligi-turkiyenin-3-aylik-doneme-iliskin-karnesi.html

getirmektedir. [68] ŞÖNİM'lerin kuruldukları günden bu yana kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda etkili bir mekanizma durumuna gelmediği görülmüştür.

İzmir Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından bilgi edinme başvurumuza verilen cevapta "COVID-19 sürecinde Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı bulunan kuruluşlara yönlendirilen şiddete uğrayan engeli bulunmayan ya da engelli kadınların ilgili kuruluşlara yerleştirilmeden önce karantina koğuşu oluşturulan kurumlara kabul edildikleri, engelli kadınların ise engelli raporları bulunması halinde ve istemde bulunmaları durumunda uygun bakım kuruluşlarına yerleştirildikleri" bilgisi verilmiştir.

Mevcut merkezlerin çoğunun fiziki alt yapısı engelli kadınların erişimine uygun değildir. Üstüne COVID-19 tedbirleri kapsamında hayata geçirilen bu uygulama ile şiddete uğrayan engelli kadınlar için yetersiz erişim olanaklarına ek olarak bir de ayrıştırılmaları sonucunu doğurmaktadır.

Kadın Sığınakları ve Danışma Merkezleri

Şiddete uğrayan kadınlar ilk olarak ŞÖNİM ya da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın, belediyelerin veya kadın örgütlerinin kadın danışma merkezlerine başvurmaktadır. Bu merkezlerde kadınların ihtiyaçları ve içinde bulundukları durumun ayrıntılı analizi yapılarak bir plan yapılmakta, gerekli olması halinde kadınlar bir sığınağa yerleştirilmektedir. Ancak engelli kadınların bu merkezlere erişimleri oldukça zordur, bu sebeple engelli kadınlar şiddete maruz kaldıkları ortamları terk edememe durumu ile karşı karşıyadır. [69]

İzmir Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğü tarafından bilgi edinme başvurumuza verilen cevapta, engelli kadınların istemlerinin olması halinde kadın konukevlerine yerleştirilmeyip engel durumlarına uygun engelli bakım merkezlerine yerleştirildikleri bilgisi verilmiştir.

Eklemek gerekir ki merkezi idare dışında gerek yerel yönetimler ve gerek kadın sivil toplum kuruluşları tarafından kurulan sığınak ve kadın danışma merkezleri de bulunmaktadır. Bu merkez ve sığınaklar, şiddete uğrayan, danışmanlık desteği almak isteyen kadınlar için önemli mücadele mekanizmalarıdır. Ancak bu merkez ve sığınakların fiziksel erişimlerinin engelli kadınlar için uygun erişilebilirlikte değildir. Ayrıca engelli farkındalığı bulunan uzmanlar çalıştırılmamaktadır. Bu gibi nedenlerle engelli kadınların bu merkezlerden nitelikli destek alamamaktadırlar.

COVID-19 ile mücadele sürecinde, kadın danışma merkezlerine başvuru kabul edilmediği, ancak bazı merkezler tarafından telefon üzerinden danışmanlık desteği verilmeye devam edildiği bilgisi alınmıştır. Bu süreçlerde, şüphesiz, farklı ihtiyaçları bulunan bütün kadınlar için en kısa zamanda ve en etkili sonuç doğuracak pratik mücadele araçları yaratılarak kullanılmalıdır.

[68] Engelli Kadın Derneği. Türkiye'de Engelli Kadına Yönelik Şiddetin İzlenmesi Raporu; 2013-2014. s. 13.

[69] Engelli Kadın Derneği. Türkiye'de Engelli Kadına Yönelik Şiddetin İzlenmesi Raporu; 2013-2014. s. 14.

EKLER

EK 1 - Belediyelere Gönderilen Bilgi Edinme Başvuru Dilekçesi Örneği

İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI'NA

Belediyenizce, dilekçemiz ekinde yer alan bilgi formunda belirtilen sorulara 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu ve ilgili yönetmelik hükümleri gereğince cevap verilmesini arz ve talep ederiz.

Engelsiz Yaşam Derneği
Yönetim Kurulu
adına

Ek - Bilgi Edinme Soru Formu (3 sayfa olarak yazılı gönderilmiştir)

1. Belediyeniz sınırları içerisinde yaşayan engelli - ortopedik engelli birey sayısı
   - Engelli kadın sayısı :
   - Engelli erkek sayısı :
   - Ortopedik engelli kadın sayısı :
   - Ortopedik engelli erkek sayısı :

   Belediyenizin engelli bireyler için bir danışma merkezi var mı?
   - Evet □ Hayır □

   Eğer yanıtınız evet ise
   - Başvuruda bulunan engelli birey sayısı :
   - Ortopedik engelli birey sayısı :
2. Belediyenizce, engelli bireylere (özelde ortopedik engeli bulunan bireylere) yönelik yürütülen hizmetler nelerdir? Bu hizmetlerde COVID-19 döneminde farklı düzenlemeler yapıldı mı? Belirtiniz.

   COVID-19 öncesi
   - Nakit yardım □
   - Gıda yardımı □
   - Erişilebilirlik desteği □
   - Tekerlekli sandalye bakım ve tamiri □
   - İhtiyaç odaklı araç gereç desteği □
   - Kültürel tesis, spor tesisleri ve sosyal tesis kullanımı kolaylaştırma □

COVID-19 sonrası

- İhtiyaç analizi, anket vb. inceleme ve tespitler □
- Maske ve dezenfektan dağıtımı □
- Sosyal yardımlar (nakit yardım - gıda yardımı) □
- İhtiyaç odaklı personel desteği □
  (alış-veriş, maaş çekilmesi, sağlık ihtiyaçları için destekler)

3. Belediyeniz tarafından COVID-19 döneminde alınan tedbir ve uygulamalarla ilgili olarak engelli bireylerin görüşlerine başvuruldu mu?
   - Evet, başvuruldu □
   - Hayır, başvurulmadı □
4. Belediyenizce, COVID-19 sürecinde gerçekleştirilen hizmetlerle ilgili olarak ne tür bilgilendirme araçları kullanıldı?
   - Yazılı afiş, broşür vb □
   - Sesli ve görüntülü video kayıtları □
   - Web sayfası duyuruları □
   - İşaret dili çeviri destekli materyaller □
5. Belediyenize bağlı engelli bireylere (özelde ortopedik engeli bulunan bireylere) hizmet veren sürekli ya da gündüzlü bakım ve destek kurumu var mı? Varsa, COVID-19 döneminde bu kurumlarda ne tür uygulamalar gerçekleştirildi?
   - Evet, var □
   - Hayır, bulunmuyor □
   - Bu kurumlardan gündüzlü bakım merkezlerinin faaliyetleri durduruldu □
   - Konuya özel bilgilendirme yapıldı □
   - Koruyucu önlemler □
     (maske ve dezenfektan dağıtımı)
   - Sistematik sağlık takibi □
6. Belediyeniz yetki ve sorumluluk alanlarında bulunan, spor tesisi, sosyal tesis, park v.b. gibi alanlardan engelli bireylerin yararlanabilmeleri için COVID-19 döneminde özel hangi uygulamalara yer verildi?
   - Bu alanlarla ilgili hizmet sunumu sınırlandırıldı □
   - Herhangi bir düzenleme bulunmuyor □
   - Özel temizlik tedbirleri □
   - Ziyaretçiler için sağlık takibi □
7. Belediyenize bağlı Kadın Danışma Merkezi, COVID-19 sürecinde faaliyet verdi mi? Bu merkeze başvuruda bulunan engelli kadın sayısı nedir?
   - Evet, kadın danışma merkezimiz var □
   - Hayır, kadın danışma merkezimiz bulunmuyor □
   - Kadın danışma merkezine başvuran engelli - ortopedik engelli kadın sayısı :
   - Engelli - ortopedik engelli kadınlar için verilen merkez hizmetleri :

EK 2 - Kurumlardan Gelen Cevaplar

İzmir Valiliği'nin Bilgi Edinme Soru Formu Yanıtları

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü

09.07.2020

Sayı : 37044583-303.99-E.1555633
Konu : BİLGİ EDİNME TALEBİ

ENGEL-SİZ YAŞAM DERNEĞİNE
Aktepe Mah. Altan Aydın Cad. Sabiha-Hasan Yavaş Engelliler Merkezi No:47 Gaziemir
İZMİR

İlgi : 01.07.2020 tarihli ve 2020/03 sayılı yazınız.

İlgi yazınız ekinde gönderilen Bilgi Edinme Başvuru Formunda belirtilen sorulara ilişkin cevaplar ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

e-imzalıdır
Nesim TANĞLAY
İl Müdürü

Ek : Bilgi Edinme Başvuru Formu Cevapları (1 sayfa)

Not: 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu çerçevesinde güvenli elektronik imzalı aslı ile aynıdır.

HASTALIKLAR BİRİMİ - İZMİR BULAŞICI
10/07/2020 13:58 - 24225203 - 136.99 - E.2046
00120890096

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Sağlık Müdürlüğü

Sayı : 24225203-136.99
Konu : Bilgi Edinme Talebi

İZMİR ENGEL-SİZ YAŞAM DERNEĞİ
(Aktepe, Altan Aydın Cd. NO:47, 35410 Gaziemir/İzmir)

İlgi : 01/07/2020 tarihli ve 77597247-6 sayılı yazı.

2019 yılı Aralık ayında Çin Halk Cumhuriyetinde başlayan ve tüm dünyaya yayılan COVID-19 hastalığına yönelik koruma ve kontrol önlemleri ilimizde de alınmaktadır. Hastalığa yönelik yapılan çalışmalar Sağlık Bakanlığı Bilim Kurulu tarafından hazırlanan "COVID-19 Rehberi", İl Hıfzıssıhha Kurul Kararları ve Pandemi İl Kurulu'nun mevzuat kapsamında aldığı kararlar doğrultusunda yürütülmektedir.

COVID-19 hastalığına yönelik koruma ve kontrol önlemleri engelli/engelli olmayan tüm vatandaşlarımız için kesintisiz olarak alınmaya devam etmektedir. İlimizde tanı konan her hasta için filyasyon çalışması yapılmakta, hasta temaslıları belirlenerek temaslılara yönelik önlemler alınmakta, hastanın tedavisi sonlanıp, tamamen şifa bulduğu kararı verilene kadar günlük olarak aile hekimi tarafından takip edilmektedir.

Bilgilerinize rica ederim.

e-imzalıdır.
Dr. Hakan BAYRAKCI
Halk Sağlığı Hizmetleri Başkanı

Poligon Mah.123/11 Sok. No:6 Karabağlar/İZMİR
Telefon: 0(232) 248 33 10 Faks No: +90 232 441 33 71 Dahili:120s
Bilgi için: Dursun TUNÇ
SAĞLIK MEMURU

İŞKUR

T.C.
TÜRKİYE İŞ KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
İzmir Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü

Sayı : 76020743-100
Konu : Bilgi Edinme Talebiniz Hakkında

ENGEL-SİZ YAŞAM DERNEĞİ
Aktepe Mah. Altan Aydın Cad. Sabiha Hasan Yavaş Engelliler Merkezi
No:47 Gaziemir/İZMİR

İlgi : ENGEL-SİZ YAŞAM DERNEĞİ'NİN 01.07.2020 tarihli başvurusu.

İlgi yazı ile talep etmiş olduğunuz veriler ile ilgili İl Müdürlüğümüze kayıtlı engelli işgücü sayısı Haziran 2020 itibariyle 7833 kişidir. Diğer istemiş olduğunuz bilgiler veri tabanımızda bulunmamaktadır.

Bilgilerinize rica ederim.

e-imzalıdır
Ayla BOZKURT
İl Müdürü V.

Adres:Akdeniz MAh. Şehit Fethi Bey Cad. No:47 Pasaport Konak/İZMİR
E-Mail:gizem.ozguney@iskur.gov.tr
Telefon: 0 232 4821248 Faks:0 232 4411041

Evrakın elektronik imzalı suretine http://e-belge.iskur.gov.tr/ adresinden 4854-9466-4751-9102-8933 kodu ile erişebilirsiniz.

BİLGİ EDİNME FORMU

1-Belediyeniz sınırları içerisinde yaşayan engelli-ortopedik engelli birey sayısı

- Engelli kadın sayısı: — 346
- Engelli erkek sayısı: — 501
- Ortopedik engelli kadın sayısı: — 107
- Ortopedik engelli erkek sayısı: — 181

Belediyenizin engelli bireyler için bir danışma merkezi var mı?

(Evet-var)

- Hayır-bulunmuyor

Eğer yanıtınız evet ise;

- Başvuruda bulunan engelli birey sayısı: — 847
- Ortopedik engelli birey sayısı: — 288

2-Belediyenizce, engelli bireylere (özelde ortopedik engeli bulunan bireylere)yönelik yürütülen hizmetler nelerdir? Bu hizmetlerde Covid-19 döneminde farklı düzenlemeler yapıldı mı? Belirtiniz.

-Covid-19 öncesi: ...

-Nakit yardımı: — Yok

-Gıda yardımı: — Sosyal inceleme formunda engel durumuna göre öncelik tanınmakta-dır.

-Erişilebilirlik desteği: — Bilgi ve iletişim tetnolojilerin engelli vatandaşlarımız tarafından kullanılabilirliği adına bir kitapçık çalışmamız var.

-Tekerlekli sandalye bakım ve tamiri: — Yok

-İhtiyaç odaklı araç gereç desteği: — Bağışlanan tekerlekli sandalyeleri ihtiyaç sahiplerine ulaştırmaktayız.

-Kültüreltesis, spor tesisleri ve sosyal tesis kullanımı kolaylaştırma: — Yok

-İlçe ile ilgili imar düzenlemeleri, tesisler, vb. düzenlemelerle ilgili engelli bireylerin görüşlerine başvurma: — Yok

-Covid-19 sonrası ;

-İhtiyaç analizi anket v.b. inceleme ve tespitler... — Yapıldı.

-Maske ve dezenfektan dağıtımı... — Yok

-Sosyal yardımlar(nakit yardım-gıda yardımı)... ... — Yapıldı

Engel-Siz Yaşam Derneği, Aktepe Mah. Altan Aydın Cad. Sabiha-Hasan Yavaş Engelliler Merkezi

-İhtiyaç odaklı personel desteği (alış-veriş, maaş çekilmesi, sağlık ihtiyaçları için destekler)...

Vatandaş vefe destek hattına yönlendirildi.

3-Belediyeniz tarafından Covid-19 döneminde alınan tedbir ve uygulamalarla ilgili olarak engelli bireylerin görüşlerine başvuruldu mu?

-Evet- başvuruldu — Engelli vatandaşlarımızın talepleri dinlendi.

-Hayır-başvurulmadı

4-Belediyenizce, Covid-19 sürecinde gerçekleştirilen hizmetlerle ilgili olarak ne tür bilgilendirme araçları kullanıldı?

-Yazılı afiş, broşür v.b. ... _____ Evet

-Sesli ve görüntülü video kayıtları... _ Hayır

-WEB sayfası duyuruları... _____ Evet

-İşaret dili çeviri destekli materyaller ..._ Hayır

5-Belediyenize bağlı engelli bireylere(özelde ortopedik engeli bulunan bireylere) hizmet veren sürekli ya da gündüzlü bakım ve destek kurumu var mı? Varsa, Covid-19 döneminde bu kurumlarda ne tür uygulamalar gerçekleştirildi?

-Evet-var...

(-Hayır-bulunmuyor)

-Bu kurumlardan gündüzlü bakım merkezlerinin faaliyetleri durduruldu...

-Konuya Özel bilgilendirme yapıldı...

- Koruyucu önlemler (maske ve dezenfektan dağıtımı)...

-Sistematik sağlık takibi...

6-Belediyeniz yetki ve sorumluluk alanlarında bulunan, spor tesisi, sosyal tesis, park v.b. gibi alanlardan engelli bireylerin yararlanabilmeleri için Covid-19 döneminde özel hangi uygulamalara yer verildi?

(-Bu alanlarla ilgili hizmet sunumu sınırlandırıldı...)

-Herhangi bir düzenleme bulunmuyor...

-Özel koruyucu tedbirler alındı....

-Ziyaretçiler için sağlık takibi yapılmakta...

7-Belediyenize bağlı kadın danışma merkezi Covid-19 sürecinde faaliyet verdi mi? Bu merkeze başvuruda bulunan engelli kadın sayısı nedir?

-Evet kadın danışma merkezimiz var... — Telefonla hizmet sağlandı

-Hayır-kadın danışma merkezimiz bulunmuyor...

-Kadın danışma merkezine başvuran engelli-ortopedik engelli kadın sayısı... — yok

-Engelli-ortopedik engeli bulunan kadınlar için verilen merkez hizmetleri... — yok

EK 3 - Anket Formu

Cinsiyet	Kadın ☐	Erkek ☐	Diğer	Yaş	
Eğitim durumu:	İlk ☐	Orta ☐	Lise ☐	Üniversite ☐	Master/Doktora ☐

Ortopedik engel türünüz?	Yazınız

Başka bir engeliniz var mı?	Evet ☐ (yazınız)	Hayır ☐
Süreğen hastalığınız var mı?	Evet ☐ (yazınız)	Hayır ☐

Yalnız mı yaşıyorsunuz?	Evet ☐	Hayır ☐ (yazınız)
Yaşadığınız yer yeterince güvenli ve sağlık koşullarına uygun mu?	Evet uygun ☐	Değilse nedenleri?

Herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye misiniz?	Evet ☐ Hangileri	Hayır ☐

Sürekli bir geliriniz var mı?	Kamu ☐	Özel sektör ☐	Ücretli ☐	Kendi işim ☐	Emekli ☐	Engelli maaşı ☐
Sürekli bir geliriniz yok ise, geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?						
Günlük yaşamınızı sürdürebilmek için destek ihtiyacınız var mı?				Evet ☐		Hayır ☐

Pandemi sürecinde hangi kurumlardan yardım istediniz? (İşaretleyiniz)	☐ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ☐ Valilik ☐ Kaymakamlık ☐ VEFA ☐ Diyanet ☐ Belediye ☐ Muhtarlık ☐ Emniyet ☐ Sağlık kuruluşu

Pandemi sürecinde sizi en çok korkutan şey ne oldu?	Yakınlarımla görüşememek ☐	Virüs riski ☐	Tedavi olamama ☐	İzolasyon ☐	Diğer ☐

Pandemi sürecinde virüsten korunma ve tedavi süreçleri konusunda devlet kurumları ve belediyelerce bilgilendirildiniz mi?	Hiç ☐	Biraz ☐	Yeterince ☐	Çok ☐
Pandemi sürecinde devlet ve belediye hizmetleri konusunda bilgilendirildiniz mi?	Hiç ☐	Biraz ☐	Yeterince ☐	Çok ☐
Bu bilgilenme nasıl, hangi yöntem ile oldu?	☐ Radyo/TV ☐ Gazete/Dergi ☐ İnternet ☐ Sosyal medya ☐ Diğer (yazınız)			
Pandemi sürecinde devlet veya belediye hizmetlerinden sorunsuz yararlanabildiniz mi?	Hiç ☐	Biraz ☐	Yeterince ☐	Çok ☐
Pandemi sürecinde ihtiyaç duyduğunuz en önemli şey neydi?	☐ Kişisel bakım ☐ Fizik tedavi ☐ İlaç ☐ Gıda ☐ Maaş ☐ Diğer			

Pandemi sürecinde kişisel bakım ihtiyacınızı nasıl karşıladınız?	
Pandemi sürecinde fizik tedavi ihtiyaçlarınızı nasıl karşıladınız?	
Pandemi sürecinde sürekli tedavi ve destek ihtiyacınızı nasıl karşıladınız?	
Pandemi sürecinde gıda ihtiyacınızı nasıl karşıladınız?	
Pandemi sürecinde maaş çekme gibi ihtiyaçlarınızı nasıl karşıladınız?	
Sürekli kullanmanız gereken ilaç varsa bu ilaçlara pandemi sürecinde nasıl ulaştınız?	

Pandemi sürecinde yaşadığınız hak ihlalleri ile ilgili adli ve idari makamlara erişim konusunda sorun yaşadınız mı?	Evet ☐	Hayır ☐
Kapalı bir kurumda kalıyorsanız yaşadığınız kurumda herhangi bir sorunla karşılaştınız mı?	Evet ☐	Hayır ☐
Bu kurumda herhangi bir şiddet içeren davranışa maruz kaldınız mı?	Evet ☐	Hayır ☐
Bu süreçte uğradığınız ayrımcılık ya da hak ihlalleri ile ilgili herhangi bir idari ya da yargısal başvurunuz oldu mu?	Evet ☐	Hayır ☐

Pandemi sürecinde evde şiddete maruz kaldınız mı?	Evet ☐	Hayır ☐	Kim tarafından?

COVID-19'a yakalansaydınız çocuğunuzun bakımını kimin üstlenmesini isterdiniz? (Kadınlar için)	
Pandemi sürecinde doğum kontrol yöntemlerine erişim sağlayabildiniz mi?	

EK 4 - Anket Yanıtları Verileri

Cinsiyet				*Yaş*		
Kadın		*Erkek*		*Ortalama*	*Standart Sapma*	*Minimum Maksimum*
Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	45,46	11,27	22-72
48	47,5	53	52,5			

Eğitim düzeyi											
İlkokul		*Ortaokul*		*Lise*		*Üniversite*		*Master/doktora*		*Yanıt yok*	
Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
46	45,5	14	13,9	23	22,7	5	5,0	2	2,0	11	10,9

Ortopedik engel türünüz?	*Sayı*	*Yüzde*
Bedensel engel [Tür belirtilmemiş]	78	77,2
Kas rahatsızlığı	4	4,0
Poliosekali	4	4,0
Poliomyelit	3	3,0
Omurilik felci	2	2,0
Skolyoz	2	2,0
Baston kullanım	1	1,0
Cücelik	1	1,0
Çocuk felci	1	1,0
Dizde protez, omuz	1	1,0
El-ayak	1	1,0
MS	1	1,0
Sağ ayak	1	1,0
Serebral palsi	1	1,0

Başka bir engeliniz var mı?	*Sayı*	*Yüzde*
Görme	1	1,0

Süreğen hastalığınız var mı?	*Sayı*	*Yüzde*
Yok	76	75,2
Var	25	24,8
Tansiyon	8	7,9
Epilepsi	6	5,9
Astım	4	4,0
Tansiyon ve diyabet	2	2,0
Diyabet	1	1,0
Kanser	1	1,0
Karaciğer yetmezliği	1	1,0
Tansiyon, diyabet, kalp	1	1,0
Tansiyon ve kalp	1	1,0

Yalnız mı yaşıyorsunuz?	*Sayı*	*Yüzde*
Evet	4	4,0
Hayır	97	96,0
Eş	21	20,8
Eş ve çocuklar	18	17,8
Anne-baba	16	15,8
Aile	13	12,9
Anne	12	11,9
Çocuk	3	3,0
Anne ve kardeş	1	1,0
Anne, eş ve çocuklar	1	1,0
Eş, anne-baba	1	1,0
Anne-baba, yeğen	1	1,0
Kardeş	1	1,0
Kardeş ve yeğen	1	1,0
Kayınvalide-kayınbaba	1	1,0
Yeğen	1	1,0
Yardımcı	1	1,0
Yanıt yok	5	5,0

Yaşadığınız yer yeterince güvenli ve sağlık koşullarına uygun mu?	*Sayı*	*Yüzde*
Uygun	89	88,1
Uygun değil	10	9,9
Asansör yok	7	6,9
Engelli merdiveni yok	1	1,0
Engelli rampası uygun değil	1	1,0
Muhit yokuşlu	1	1,0
Yanıt yok	2	2,0

Herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye misiniz?	*Sayı*	*Yüzde*
Buca Engelliler Merkezi	24	23,8
Türkiye Sakatlar Derneği	21	20,8
Karşıyaka Engelliler Merkezi	21	20,8
Engelsiz Yaşam Derneği	20	9,8
Karşıyaka Engelliler Merkezi ve Kent Konseyi	4	4,0
Engelsiz Yaşam Derneği, Kent Konseyi	3	3,0
İzmir Ortopedik Engelliler Derneği	1	1,0
Türkiye Sakatlar Derneği, Bedensel Engelliler Yaşam Derneği	1	1,0
Türkiye Sakatlar Derneği, Kent Konseyi	1	1,0
Çövder, Disleksi Özel Öğrenme Derneği, Engelli Yaşam Derneği, ADD	1	1,0
Türkiye Sakatlar Derneği, KOPİŞ Sendikası	1	1,0
Üyelik yok	3	3,0

Sürekli bir geliriniz var mı?	*Sayı*	*Yüzde*
Emekli maaşı	37	36,6
Engelli maaşı	26	25,7
Kamu	9	8,9
Özel sektör	7	6,9

Kendi işi	3	3,0
Ücretli	2	2,0
Geliri yok	17	16,8

Sürekli bir geliriniz yok ise geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?	*Sayı*	*Yüzde*
Eş	5	29,4
Baba	4	23,5
Aile	1	5,9
Anne-baba	1	5,9
Bakım ücreti, çocuk	1	5,9
Üç aylık bir yardım	1	5,9
Yanıt yok	4	23,5

Günlük yaşamınızı sürdürebilmek için destek ihtiyacınız var mı?	*Sayı*	*Yüzde*
Var	51	50,5
Yok	47	46,5
Yanıt yok	3	3,0

Pandemi sürecinde hangi kurumlardan yardım istediniz?	*F*	*%*
İstemedim	70	69,2
İstedim, sonuç alamadım	6	5,9
İhtiyaç duymadım	3	3,0
İstedim		
Kurum Belirtmemiş	2	2,0
Belediyeden istedim	2	2,0
Belediyeden istedim, sonuç alamadım	2	2,0
Muhtarlıktan istedim	2	2,0
Kızılay'dan istedim	1	1,0

Sosyal Hizmetler'den istedim	1	1,0
Yanıt yok	12	11,9

A - Pandemi sürecinde sizi en çok korkutan şey ne oldu? [Tek yanıt verildiğinde]	*Sayı*	*Yüzde*
Virüs riski	44	43,6
İzolasyon	10	9,9
Yakınlarımla görüşememek	10	9,9
Virüs riski ve tedavi olamamak	9	8,9
Tedavi olamamak	8	7,9
Yakınlarımla görüşememek ve izolasyon	6	5,9
Yakınlarımla görüşememek ve virüs riski	4	4,0
Virüs riski ve izolasyon	3	3,0
Hiçbir şeyden korkmadım	2	2,0
Yakınlarımla görüşememek ve tedavi olamamak	1	1,0
Yakınlarıma virüs bulaşması	1	1,0
İş ve temizlik yapamamak	1	1,0
Tedavi olamamak ve izolasyon	1	1,0
Virüse inanmıyorum	1	1,0

B - Pandemi sürecinde sizi en çok korkutan şey ne oldu? [Çoklu yanıtlar dağıtıldığında]	*Sayı*	*Yüzde*
Virüs riski	60	48
İzolasyon	20	16
Yakınlarımla görüşememek	21	16,8
Tedavi olamamak	19	15,2
Yakınlarıma virüs bulaşması	1	0,8
İş ve temizlik yapamamak	1	0,8
Hiçbir şeyden korkmadım	2	1,6
Virüse inanmıyorum	1	0,8

Pandemi sürecinde virüsten korunma ve tedavi süreçleri konusunda devlet kurumları ve belediyelerce bilgilendirildiniz mi?

Hiç		Biraz		Yeterince		Çok		Yanıt yok	
Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
83	82,2	10	9,9	5	5,0	2	1,0	1	1,0

Pandemi sürecinde devlet ve belediye hizmetleri konusunda bilgilendirildiniz mi?

Hiç		Biraz		Yeterince		Çok		Yanıt yok	
Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
83	82,2	11	10,9	5	5,0	2	2,0	---	---

A - Bu bilgilenme nasıl, hangi yöntem ile oldu? [Tek yanıt verildiğinde]	*Sayı*	*Yüzde*
Radyo-televizyon	54	53,5
Radyo-televizyon, İnternet	18	17,8
Radyo-televizyon, Sosyal medya	18	17,8
İnternet	2	2,0
İnternet ve sosyal medya	2	2,0
Radyo-televizyon, Gazete-dergi	2	2,0
Radyo-televizyon, Gazete-dergi, Sosyal medya	2	2,0
Radyo-televizyon, İnternet, Sosyal medya	2	2,0
Gazete-dergi	1	1,0

B - Bu bilgilenme nasıl, hangi yöntem ile oldu? [Çoklu yanıtlar dağıtıldığında]	*Sayı*	*Yüzde*
Radyo-televizyon	96	64,9
Sosyal medya	23	15,5
İnternet	24	16,2
Gazete-dergi	5	3,4

Pandemi sürecinde devlet veya belediye hizmetlerinden sorunsuz yararlanabildiniz mi?

Hiç		Biraz		Yeterince		Çok		Yanıt yok	
Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
73	72,3	16	15,8	5	5,0	2	2,0	5	5,0

A - Pandemi sürecinde ihtiyaç duyduğunuz en önemli şey neydi? [Tek yanıt verildiğinde]	*Sayı*	*Yüzde*
Kişisel bakım	49	48,5
Gıda malzemesi	14	13,9
Maaş	6	5,9
Fizik tedavi	5	5,0
İlaç	3	3,0
Gıda ve Maaş	3	3,0
İlaç ve kişisel bakım	2	2,0
Fizik tedavi, ilaç, maaş	1	1,0
Gıda ve hijyen	1	1,0
Psikolojik destek	1	1,0
Kişisel bakım, gıda ve maaş	1	1,0
Kişisel bakım ve gıda	1	1,0
Sosyal hayata katılım	1	1,0
İhtiyaç duymadım	4	4,0
Yanıt yok	9	8,9

B - Pandemi sürecinde ihtiyaç duyduğunuz en önemli şey neydi? [Çoklu yanıtlar dağıtıldığında]	*Sayı*	*Yüzde*
Kişisel bakım	54	48,2
Gıda malzemesi	20	17,9
Maaş	11	9,8
Fizik tedavi	6	5,4
İlaç	6	5,4
Psikolojik destek	1	0,8
Sosyal hayata katılım	1	0,8
İhtiyaç duymadım	4	3,6
Yanıt yok	9	8,1

Pandemi sürecinde kişisel bakım ihtiyacınızı nasıl karşıladınız?	*Sayı*	*Yüzde*
Kendi	58	57,4
Baba	7	6,9
Anne	6	5,9
Aile	5	5,0
Kendi ve eşi	5	5,0
Eşi	4	4,0
Kendi ve yardımcı	2	2,0
Kendi ve ağabey	1	1,0
Kendi ve aile	1	1,0
Anne ve aile	1	1,0
Anne ve kızkardeş	1	1,0
Abla	1	1,0
Eş ve kız	1	1,0
Gelin	1	1,0
Kardeş	1	1,0
Yeğen	1	1,0
Ağabey	1	1,0
Enişte	1	1,0
Yanıt yok	3	3,0

Pandemi sürecinde fizik tedavi ihtiyaçlarınızı nasıl karşıladınız?	*Sayı*	*Yüzde*
İhtiyaç duymadım	80	79,2
Karşılayamadım	20	19,8
Yanıt yok	1	1,0

Pandemi sürecinde sürekli tedavi ve destek ihtiyacınızı nasıl karşıladınız?	*Sayı*	*Yüzde*
İhtiyaç duymadım	58	57,4
Karşılayamadım	18	17,8
Karşıladım		

	Kendi çabamla	9	8,9
	Hastaneye giderek	4	4,0
	Aile hekimine giderek	3	3,0
	Aile desteğiyle	2	2,0
	Aile ve aile hekimi derteğiyle	1	1,0
	Ağabey desteğiyle	1	1,0
	Evde tedavi olanağı	1	1,0
	Muhtar desteğiyle	1	1,0
Yanıt yok		3	3,0

Pandemi sürecinde gıda ihtiyacınızı nasıl karşıladınız?	*Sayı*	*Yüzde*
Kendi	33	32,7
Aile	19	18,8
Kendi ve eş	6	5,9
Eş	6	5,9
Kendi ve aile	5	5,0
Anne-baba	4	4,0
Kardeş	3	3,0
Anne	3	3,0
Kız	3	3,0
Oğul	2	2,0
Abla	2	2,0
İnternet	2	2,0
Eş ve kız	1	1,0
Ağabey	1	1,0
Baba	1	1,0
Kendi ve arkadaşlar	1	1,0
Aile ve yeğen	1	1,0
Eş ve çocuklar	1	1,0
Kızkardeş	1	1,0
Kardeş ve yeğen	1	1,0
Komşu ve çocukları	1	1,0

Kayınbaba	1	1,0
Belediye	1	1,0
Yanıt yok	2	2,0

Pandemi sürecinde maaş çekme gibi ihtiyaçlarınızı nasıl karşıladınız?	*Sayı*	*Yüzde*
Kendi	45	44,6
Aile	11	10,9
Eş	9	8,9
Baba	5	5,0
Kendi ve eş	4	4,0
Anne-baba	3	3,0
Yeğen	3	3,0
Kız	2	2,0
Ağabey	2	2,0
Kardeş	2	2,0
Çocuklar	1	1,0
İnternet bank	1	1,0
Kendi ve aile	1	1,0
Kendi ve banka personeli	1	1,0
Kendi ve enişte	1	1,0
Abla	1	1,0
Anne	1	1,0
Kızkardeş	1	1,0
Oğul	1	1,0
Oğul ve gelin	1	1,0
Çekemedim	1	1,0
Yanıt yok	4	4,0

Sürekli kullanmanız gereken ilaç varsa bu ilaçlara pandemi sürecinde nasıl ulaştınız?	*Sayı*	*Yüzde*
İhtiyaç duymadım	38	37,6
Eczane	17	16,8
Aile hekimi	14	13,9
Aile hekimi ve eczane	7	6,9
Kendi	6	5,9
Stok	3	3,0
Aile	2	2,0
SGK	2	2,0
Abla ve aile hekimi	1	1,0
Aile hekimi ve hastane	1	1,0
Anne	1	1,0
Baba	1	,0
Hastane	1	1,0
Kendi ve eş	1	1,0
Kendi ve eczane	1	1,0
Oğul	1	1,0
Rapor sorunu yaşadım	1	1,0
Yanıt yok	3	3,0

Pandemi sürecinde herhangi bir hak ihlali yaşadınız mı?	*Sayı*	*Yüzde*
Yaşadım	5	5,0
Yaşamadım	96	95,0
Kapalı bir kurumda mı kalıyorsunuz?	*Sayı*	*Yüzde*
Evet	0	0
Hayır	101	100,0

Bu süreçte uğradığınız ayrımcılık ya da hak ihlalleri ile ilgili herhangi bir idari ya da yargısal başvurunuz oldu mu?	*Sayı*	*Yüzde*
Bulundum	1	1,0
Bulunmadım	100	99,0

Pandemi sürecinde evde şiddete maruz kaldınız mı?	*Sayı*	*Yüzde*
Yaşadım	1	1,0
Yaşamadım	100	99,0

COVID-19'a yakalansaydınız çocuğunuzun bakımını kimin üstlenmesini isterdiniz? (Kadınlar için)	*Sayı*	*Yüzde*
Çocuğum yok	9	18,8
Anne	9	18,8
Eş	8	16,7
Çocuğum yetişkin	4	8,3
Anne ve abla	2	4,2
Ağabey	2	4,2
Kardeş	2	4,2
Eş ve anne	1	2,1
Eş ve kayınvalide	1	2,1
Eş ve kayınbaba	1	2,1
Anne ve baba	1	2,1
Kayınvalide	1	2,1
Hala	1	2,1
Düşünmedim	1	2,1
Yanıt yok	5	10,4

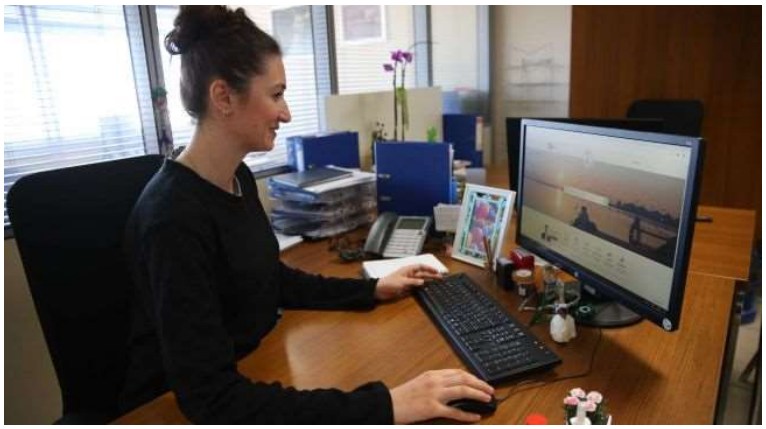
Pandemi sürecinde doğum kontrol yöntemlerine erişim sağlayabildiniz mi?	*Sayı*	*Yüzde*
Yanıt yok	59	58,4
Evet	8	7,9
İhtiyaç duymadım	34	33,7
Sebep belirtmemiş	20	19,8
Menopoz dönemindeyim	9	8,9

	Bekar / Cinsel İlişkide Bulunmuyorum	3	3,0
	Kısırım	1	1,0
	Kordonlar bağlı	1	1,0

EK 5 - Medya Haberleri

Karşıyaka'da STK'lara e-toplantı Desteği[70] / *Ege Olay*

Karşıyaka Belediyesi, korona virüsü nedeniyle toplantı yapamayan sivil toplum kuruluşlarına Bilgi İşlem Müdürlüğü vasıtasıyla e-toplantı ve danışmanlık desteği vermeye başladı.

Sivil toplum kuruluşu (STK) sayısı bakımından oldukça zengin olan Karşıyaka'da faaliyetlerin durmaması ve dijital ortam üzerinden yürütülmesi için çalışma başlatıldı. Yapılacak çalışma kapsamında STK temsilcileri dijital ortam üzerinden bir form ile belediyeye başvuracak. Bu form sonrasında Bilgi İşlem Müdürlüğü de STK'lara dijital ortamda nasıl toplantı yapacaklarını, hangi programları kullanabilecekleri ve programların kurulumu konusunda hizmet verecek. Bu sayede STK'ların internet ortamında toplantılarını görüntülü konuşma ile yapabileceklerini belirten Karşıyaka Belediye Başkanı Dr. Cemil Tugay, "Evde kalmak durumundaki STK ve dernek üyelerinin faaliyetini ve üretkenliklerini durdurmasını istemiyoruz. Bu nedenle böyle bir çözüm geliştirdik. Umarım faydalı olur" diye konuştu.

Engelli Aylığı Alan ve Evde Bakım Yardımından Yararlanan Engellilerin Rapor Süresi Uzatıldı[71] / *Ege Olay*

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Yeni Korona virüsle mücadele kapsamında, sağlık kuruluşlarını elzem olmayan durumlarla meşgul etmemek ve halk sağlığını tehlikeye atmamak amacıyla, aldığı tedbirlere bir yenisini daha ekledi.

---

[70] https://www.egeolay.com/karsiyaka-da-stk-lara-e-toplanti-destegi/131518/, erişim tarihi: 20 Mart 2020

Ayrıca bakınız: https://karsiyaka.bel.tr/karsiyakada-stklara-e-toplanti-destegi, http://www.sonkaleizmir.com/haber/Karsiyaka-da-STK-lara-e-toplanti-destegi/74997, http://egedesonsaniye.com/haber-4919-karsiyaka%E2%80%99da_stk%E2%80%99lara_etoplanti_destegi.html

[71] https://www.egeolay.com/engelli-ayligi-alan-ve-evde-bakim-yardimindan-yararlanan-engellilerin-rapor-suresi-uzatildi/131746/, erişim tarihi: 29 Mart 2020

Ayrıca bakınız: https://www.ailevecalisma.gov.tr/antalya/haberler/bakan-selcuk-engelli-ayligi-alan-ve-evde-bakim-yardimindan-yararlanan-engellilerimizin-1-ocak-2020-tarihi-ve-sonrasinda-suresi-dolan-raporlarini-mayis-ayi-sonuna-kadar-gecerli-sayiyoruz/

https://www.egehaber.com/bakanliktan-evde-bakim-ve-engelli-rapor-aciklamasi-mayis-sonuna-kadar-uzatildi-320032/

http://www.gercekizmir.com/haber/Engelli-yardimi-raporu-suresi-uzatildi/77759

Bakan Zehra Zümrüt Selçuk; “Engelli aylığı alan ve Evde Bakım Yardımından yararlanan engellilerimizin, 1 Ocak 2020 tarihi ve sonrasında süresi dolan raporlarını mayıs ayı sonuna kadar geçerli sayıyoruz.” dedi.

Daha önce bir duyuruyla, engellilerin mağdur olmasını önlemek için 1 Mart ve sonrasında süresi dolan raporların da mayıs ayı sonuna kadar geçerli kabul edileceği açıklanmıştı.

Bakan Selçuk; “81 İl Müdürlüğümüze gönderdiğimiz talimatla, 1 Ocak ve 1 Mart arasında raporunun süresi bitmiş olan engellilerimizin de hak kaybına uğramasının önüne geçmiş olduk.” dedi.

Selçuk, Evde Bakım Yardımı ile engelli aylıklarından yararlananların süreli Engelli Sağlık Kurulu raporlarını belirli aralıklarla yenilemek durumunda olduğunu hatırlattı. Evde Bakım Yardımı alan 521 bin engelliden yaklaşık 144 bini süreli rapor alıyor.

Korona Günlerinde Engelsizmir İçin Yeni Yol Haritası [72] / *Ege Olay*

Engelsizmir komisyonu bir araya gelerek Kriz Belediyeciliği kapsamında yeni bir yol haritası belirledi

Engelsiz yaşamın öncüsü olmak amacıyla yola çıkan İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından engellilerin sorunlarına çözüm bulmak için oluşturulan Engelsiz-

[72] https://www.egeolay.com/korona-gunlerinde-engelsizmir-icin-yeni-yol-haritasi/131966/, erişim tarihi: 9 Nisan 2020

Ayrıca bakınız: https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/korona-gunlerinde-engelsizmir-icin-yeni-yol-haritasi/41476/156

https://www.egetelgraf.com/korona-gunlerinde-engelsizmir-icin-yeni-yol-haritasi/, https://gazeteege.com.tr/korona-gunlerinde-engelsizmir-icin-yeni-yol-haritasi/

mir komisyonu bir araya geldi ve şu ana kadarki çalışmaları değerlendirdi. Komisyon, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Tunç Soyer'in ortaya koyduğu Kriz Belediyeciliği kapsamında nasıl bir Engelsizmir yapılanması gerektiği ile ilgili yol haritası belirledi.

Engelsizmir Komisyonu Başkanı Dr. Levent Köstem, koronavirüs salgınında en çok sorun yaşayacak kesimin dezavantajlı gruplar olduğuna dikkat çekti. Bu dezavantajlı grupların içerisinde de özellikle engellilerin çok ciddi problemlerle karşı karşıya kaldığını aktaran Levent Köstem, "Bu anlamda İzmir Büyükşehir Belediyesi Sosyal Projeler Daire Başkanlığı Engelli Hizmetleri Şube Müdürlüğü'nün derneklerle yürüttüğü çalışmalar var. Risk grubunda olanlarla elektronik ortamda sürekli iletişim halindeler. Engelli bireylerin, engelli nakil araçları ile sağlık kuruluşlarına gidip gelmeleri sağlanıyor. Engelli Hizmetleri Şube Müdürlüğü'nden özel eğitim desteği alan bireylere uzaktan eğitim verme teknik alt yapısı oluşturuldu ve uzaktan eğitim verilmeye başlandı. Eğitim çok önemli, bu nedenle kesintiye uğramamalı" dedi.

"En zor durumda olan kişiler engelli bireyler"

Engelli ailelerinin de unutulmaması gerektiğini söyleyen Köstem, "Çünkü onlara da sosyal hizmet uzmanları, psikologlar tarafından, online psikolojik destek ve yönlendirme çalışmaları yapılıyor ki en önemli işlerden bir tanesi bu. Ekonomik ve sosyal yardım destek talebinde bulunan engelli bireyler ekonomik yardım sistemine yönlendiriliyor" dedi. Bu dönemde en zor durumda olanların, toplumun yaklaşık yüzde 12'sini oluşturan engelliler olduğunu kaydeden Köstem, "Ama bunların içerisinde de neredeyse yüzde 5'i de ciddi engelli. O yüzde 5'lik kesimin çok ciddi sıkıntıları var. İzmir Büyükşehir Belediyesi bu konuda çok aktif davranarak birçok önlem aldı. Biz de Engelsizmir komisyonu olarak neler yapabiliriz, neler önerebiliriz, onları tartıştık" dedi. Köstem sözlerine şöyle devam etti: "Otistik bir çocuğun evden hiç çıkamadığını düşünün. Ama otistik çocuk her gün belli şeyleri yapmak zorunda. Bunu değiştiremezsiniz. Değiştirdiğiniz anda agresifleşebiliyor. Zaten aile içi şiddetin bu kadar arttığı bir dönemde bu, çok sıkıntılı bir durum. O nedenle aileler için neler yapabiliriz, nasıl destek olabiliriz diye çabalıyoruz."

İzmir Büyükşehir Belediyesi Sosyal Projeler Daire Başkanlığı'nın da yer aldığı komisyonun dünkü toplantısında ortaya çıkan fikirler ve çözüm önerileri, rapor haline getirilecek. Rapor, Kriz Belediyeciliği yönergesi kapsamında kullanılmak üzere İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Tunç Soyer'e sunulacak.

Gaziemir Belediyesi, Engelli Bireylerin İhtiyaçlarını Karşılıyor[73] / Ege Olay

Gaziemir Belediyesi, Koronavirüs salgını nedeniyle evlerinden çıkmakta güçlük çeken engelli vatandaşları unutmadı.

[73] https://www.egeolay.com/gaziemir-belediyesi-engelli-bireylerin-ihtiyaclarini-karsiliyor/131989/, erişim tarihi: 10 Nisan 2020
Ayrıca bakınız: http://www.gaziemir.bel.tr/haber/1403/gaziemir-belediyesi-engelli-bireylerin-ihtiyaclarini-karsiliyor.html
https://www.egetelgraf.com/gaziemir-belediyesi-engelli-bireylerin-ihtiyaclarini-karsiliyor/, https://izmir35haber.com/2020/04/10/gaziemir-belediyesi-engelli-bireylerin-ihtiyaclarini-karsiliyor/

İlçede yaşayan ve belediyenin veri tabanında kayıtlı olan tüm engelli vatandaşlar, Yalnızlıkla Mücadele Programı'nın ikinci adımı kapsamında tek tek aranarak ihtiyaçları belirleniyor, sorunlarına çözüm bulunuyor. Aramalar ile "Gaziemir Engelli Eylem Planı" için de ihtiyaç analizi oluşturuluyor.

Gaziemir içinde 1100 haneyi mahallelere ayıran ekipler, engelli bireylere ve ailelerine ulaşarak ihtiyaçlarını belirliyor ve sorunlarına çözüm bulmak için adımlar atıyor. Salgın kapsamında ortaya çıkan ekonomik krizin ardından işini kaybeden, ücretsiz olarak izin verilen, ekonomik olarak zorluk yaşayan engelli bireylere ve ailelerine gıda yardımında bulunuluyor.

Ekipler, bu süreçte yaptıkları aramalarda en çok tekerlekli sandalye kullanan engelli bireylerin zorluk yaşadığını belirledi. Arama sonucunda kamu ve sağlık kurumlarına gitmekte güçlük çektiği tespit edilen engelliler için araç tahsis ediliyor.

"Engelli Eylem Planı oluşturacağız"

Aramaların tamamlanmasının ardından belediye olarak "Engelli Eylem Planı" oluşturacaklarını belirten Gaziemir Belediye Başkanı Halil Arda, "Daha önceden engelli bireylerimize ilişkin bir veri tabanımız vardı. Onların sıkıntılarına derman olmaya çalışıyorduk. Ancak günümüz koşullarında engelli bireylerin de sıkıntıları ve istekleri değişti. Dışarı çıkmakta güçlük çekiyorlar. Ekonomik olarak zorluk yaşıyorlar. Yatağa mahkûm olan hastaların ailelerinin bez ihtiyaçları oluyor. Onları karşılıyoruz. Arkadaşlarımız ilçemizdeki 1100 haneyi tek tek arayarak ihtiyaçları belirliyor. Hızlıca çözüme kavuşturulacak konulara anında müdahale ediyoruz. Ayrıca bir eylem planı ve engel gruplarına göre farklılaşan ihtiyaçların karşılanması için çalışmalar yürütüyoruz. Aramalarda ortaya çıkan verileri değerlendirerek engelli bireylerin sıkıntılarını en aza indireceğiz. Mahalle bazında da belirlenen eksikleri, plan çerçevesinde hızla çözeceğiz" diye konuştu.

Bu rapor, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir.
İçeriğinden yalnızca Engel-siz Yaşam Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.